

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

[Venedig], 1493-95

[Questio LXI - Questio LXX]

[urn:nbn:de:bsz:31-305443](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-305443)

ptium occidisse q̄si ex inspiratione diuina auctoritate adeptus
 ut videtur p hoc qd dicitur Actuum. 7. q̄ p̄cussio egyptio estima-
 bat Moyses itelligere fratres suos: qm̄ d̄isp manu ipsi
 daret salutē isrl. Uel p̄t dici qd Moyses occidit egyptios
 defendendo eū q̄ iniuriā patiebatur cū moderamine iculpa-
 te tutele. vñ Amb. dicit in li. de offi. q̄ nō repellit iniuriā
 a socio cū p̄t: taz ē in vitio q̄ ille q̄ facit: r̄ iducit exēplum
 Moysi. Uel p̄t dici sic dicit Aug. in q̄onib⁹ Exo. q̄ sicut
 terra añ vtilia semina herbaz inutillū fertilitate laudat:
 sic illud Moysi sc̄m vitiosum qdem fuit s̄z magne fertili-
 tatis signū gerebat: inq̄tū. f. erat signū virtutis eius q̄ po-
 pulū liberaturus erat. De p̄bices aut̄ dōm ē q̄ ex inspira-
 tōe diuina zelo dei motus hoc fecit. vel qz licet nodū esset
 sum⁹ sacerdos: erat tñ filius sumi sacerdotis r̄ ad euz hoc
 iudiciū p̄tinebat sic r̄ ad alios iudices qbus hoc erat p̄ce-
 ptū. Ad 3^m dōs q̄ p̄tas secularis subdit spūali sic corp⁹
 aie. r̄ iō non est vsurpatū iudiciū si spūalis p̄lat⁹ se itromit-
 tat de tpalibus q̄tū ad ea in qbus subditur ei secularis po-
 testas vel q̄ ei a seculari p̄tate relinquunt. Ad 4^m dōs:
 q̄ habitus scie r̄ iustitie sunt p̄fectiōes singularis p̄sone. r̄
 iō p̄ eoz defectū nō d̄r vsurpatū iudiciū sic p̄ defectū pu-
 blice auctoritatis ex q̄ iudiciū vim coactiuā habet.

De partibus iustitie. 26 LXXI.

Deinde considerandū est de parti-
 bus iustitie. Et p̄ de parti-
 bus subiectiuis q̄ sunt spēs iustitie. f. di-
 stributiua r̄ commutatiua. 2° de p̄tib⁹ q̄
 si integralib⁹. 3° de p̄tib⁹ q̄si potētiāli-
 bus. f. de v̄tutib⁹ adiunctis. Circa p̄^o
 occurrit duplex cōsideratio. Prima de
 ipsis iustitie p̄tib⁹. Secūda de v̄tutib⁹ oppositis. Et qz restitū-
 tio videt̄ esse actus commutatiue iustitie. p̄ cōsiderādū ē de
 distinctione iustitie commutatiue r̄ distributiue. 2° de resti-
 tutione. Circa p̄^o querunt̄ q̄tuor. p̄^o v̄tuz sint due spēs
 iustitie: iustitia distributiua r̄ commutatiua. 2° v̄trum eodē
 modo in eis mediū accipiatur. 3° v̄trum sit earuz vnifor-
 mis vel multiplex materia. 4° v̄truz fm̄ aliquā eaz spē-
 rum iustum sit idem qd̄ contrapassum.

Ad primum sic p̄ceditur. Videtur q̄ icōueniē-
 ter ponat̄ due spēs iustitie: iustitia
 distributiua r̄ commutatiua. Nō. n. p̄t eē iustitie spēs qd̄ mlti-
 tudini nocet cū iustitia ad bonū cōe ordiet̄. s̄z distribuet̄
 bona cōia i mltos nocet bono cōi mltitudis: tū qz exbau-
 riūt opes cōes: tū ē qz mores hoīuz corūpūt. dic. n. Tul-
 li⁹ in lib. de offi. Sic deterior q̄ accipit r̄ ad idē semp̄ expe-
 ctādū paratior. q̄ distributio non p̄tinet ad aliquā iustitie
 spēm. Circa p̄^o iustitie actus ē reddere vnicuiqz qd̄ suuz est:
 vt supra habitū est. sed in distributiōe nō reddit̄ alicui qd̄
 suum erat: s̄z de nouo appropriat̄ sibi id qd̄ erat cōe. q̄ hoc
 ad iustitiā nō p̄tinet. Circa p̄^o iustitia nō solū est in p̄ncipe: s̄z
 ē in subditis: vt supra habitū ē. sed distribuere semp̄ ad p̄nci-
 pem p̄tinet. q̄ distributiua nō p̄tinet ad iustitiā. Circa p̄^o di-
 stributiū iustū est bonoz cōium: vt d̄r in. 5. et̄bi. sed cōia
 p̄tinet ad iustitiā legale. q̄ iustitia distributiua nō est spēs
 iustitie p̄ticularis: sed iustitie legalis. Circa p̄^o Unū r̄ multa
 nō diuersificant spēm v̄tutis: s̄z iustitia commutatiua p̄sistit
 i hoc q̄ aliqd̄ reddit̄ vni: iustitia v̄o distributiua in hoc q̄
 aliqd̄ dat̄ multis. q̄ nō sūt diuerse spēs iustitie. Sed
 est q̄ p̄hs in. 5. et̄bi. ponit duas p̄tes iustitie. r̄ dicit q̄ vna ē
 directiua in distributiōib⁹: alia in commutationib⁹. Circa p̄^o
 dōm: q̄ sic dcm̄ est: iustitia p̄ticularis ordinat̄ ad aliquam
 puatā p̄sonā q̄ cōparat̄ ad cōitatē sicut ps ad totū. p̄t aut̄
 ad aliquā p̄tem duplex ordo attēdi. vñ qd̄ p̄tis ad p̄tem
 cui filis est ordo vni⁹ puatē p̄sone ad aliā. r̄ hūc ordinē di-
 rigit commutatiua iustitia q̄ cōsistit in bis q̄ mutuo sūt iter
 duas p̄sonas adinuicē. Alius ordo attēdit̄ toti⁹ ad p̄tes. et

huic ordini assimilat̄ ordo ei⁹ qd̄ est cōe ad singulas perso-
 nas: quē qdem ordinē dirigit iustitia distributiua q̄ est di-
 stributiua cōium fm̄ p̄portionalitatē. r̄ iō due sūt iustitie
 spēs. f. distributiua r̄ commutatiua. Ad p̄mum q̄ dōm q̄
 sic in largitionib⁹ puataz p̄sonaz cōmēdat̄ moderatio: ef-
 fusio v̄o culpa: ita ē in distributione cōium bonoz ē mo-
 deratio suanda in quo dirigit iustitia distributiua. Ad
 2^m dōm q̄ sic pars r̄ totū quodāmo sūt idē: ita id qd̄ est to-
 tius quodāmo ē p̄tis. r̄ ita cum ex bonis cōib⁹ aliqd̄ in sin-
 gulos distribuit̄ qz aliquo mō recipit qd̄ suum est. Ad
 3^m dōm q̄ act⁹ distributiōis q̄ est cōiuz bonoz p̄tinet solū
 ad p̄sidentes cōib⁹ bonis. sed tñ iustitia distributiua ē r̄ in
 subditis qbus distribuit̄ inq̄tū. f. sūt p̄tenti iusta distribu-
 tione: q̄uis ē distributio q̄ncqz fiat bonoz cōiuz: nō qd̄ez
 ciuitatis: s̄z vni familie: quoz distributio fieri p̄t auctozita-
 re alicui⁹ puatē p̄sone. Ad q̄rtū dōs q̄ motus accipiūt
 spēm a termino ad quē. r̄ iō ad iustitiā legale p̄tinet ordi-
 nare ea q̄ sunt puataz p̄sonaz in bonū cōe: s̄z ordinare ecō-
 uerso bonum cōe ad p̄sonas p̄ticularēs p̄ distributiōez est
 iustitie p̄ticularis. Ad q̄ntum dōm q̄ iustitia distributi-
 ua r̄ commutatiua nō soluz distinguunt̄ fm̄ vñ r̄ multa: s̄z
 fm̄ diuersam debiti rōnē. Alio. n. mō debet̄ alicui id qd̄ ē
 cōe. Alio modo id quod est proprium.

Ad secundum sic p̄ceditur. Videt̄ q̄ mediū
 eodem mō accipiat̄ in iustitia
 distributiua r̄ commutatiua. Utraz. n. sub iustitia particu-
 lari continet̄ vt dcm̄ est. Sed in oib⁹ tēperantie vel forti-
 tudinis p̄tib⁹ accipit̄. vno mō mediū. q̄ ē eodē mō me-
 diū est accipiēdū in iustitia distributiua r̄ commutatiua.
 Circa p̄^o forma v̄tutis moralis in medio p̄sistit: qd̄ fm̄ rōnē
 determinat̄. cū ergo vni⁹ v̄tutis sit vna forma: videt̄ q̄ in
 v̄traz sit eodē modo mediū accipiēdū. Circa p̄^o In iustitia
 distributiua accipit̄ mediū attendēdo diuersam dignita-
 tem p̄sonaz. s̄z dignitas p̄sonaz attēdit̄ ē in commutati-
 ua iustitia sicut in p̄titionib⁹. p̄hs. n. punit q̄ p̄cutit p̄nci-
 pem q̄z q̄ p̄cutit puatā p̄sonā. q̄ eodē mō accipit̄ mediūz
 in v̄traz iustitia. Sed ē est qd̄ p̄hs dicit in. 5. et̄bi. q̄ in
 iustitia distributiua accipit̄ mediū fm̄ geometricā p̄por-
 tionalitatē: in commutatiua aut̄ fm̄ arithmeticas. Circa p̄^o
 dōm q̄ sic dcm̄ est: in distributiua iustitia dat̄ aliqd̄ alicui
 puatē p̄sone inq̄tū id qd̄ ē toti⁹ est debiti parti: qd̄ qdem
 tanto mai⁹ est quāto ipsa ps maiorē p̄ncipalitatē h̄z in to-
 to. r̄ iō in distributiua iustitia tāto p̄hs alicui de bonis cōib⁹
 bus dat̄ quāto illa p̄sona maiorē h̄z p̄ncipalitatē in cōita-
 te. q̄ qdem p̄ncipalitas in aristocratia cōitate attendit̄ s̄z
 v̄tutes: in olycratia fm̄ diuitias: in democratia s̄z liberta-
 tem: r̄ in alyz alr. r̄ iō in iustitia distributiua nō accipit̄ me-
 diū fm̄ eq̄litate rei ad rē: s̄z p̄portionē rez ad perso-
 nas: vt. f. sicut vna p̄sona excedit aliaz: ita ē res q̄ dat̄ vni
 persone excedit rem q̄ dat̄ aly: r̄ iō dicit p̄hs q̄ tale me-
 diū ē fm̄ geometricā p̄portionalitatez in qua attendit̄
 equale nō fm̄ q̄titate: s̄z fm̄ p̄portionē. sic si dicam⁹ q̄ si
 cut se h̄nt sex ad q̄tuor: ita se h̄nt tria ad duo: qz v̄trobicqz
 est sexgaltera p̄portio in q̄ mai⁹ h̄z totū min⁹: r̄ mediam
 partē ei⁹: nō aut̄ est eq̄lis excessus fm̄ q̄titate: qz sex exce-
 dunt q̄tuor in duob⁹: tria v̄o excedūt duo in vno: sed in cō-
 mutatōib⁹ reddit̄ aliqd̄ alicui singulari persone p̄pter rē
 cuius q̄ accepta ē: vt maxime p̄z in emptōe r̄ veditōe in q̄
 bus p̄mo iuenit̄ rō commutationis. r̄ iō opz adeq̄re rez rei:
 vt quāto iste plus h̄z q̄ suū sit de eo qd̄ est alterius tātum
 dem restituat̄ ei cuius est. r̄ sic fit equalitas sc̄bz arithme-
 ticam medietatem q̄ attendit̄ fm̄ parem q̄tutatis excess-
 sum: sicut q̄ncqz est medium inter sex r̄ q̄tuor: in v̄nitate. n.
 excedit r̄ exceditur. si ergo a p̄ncipio v̄traz hēbat q̄ncqz r̄
 vnus eoz accepit vnum de eo qd̄ est alterius: vnus. f. acci-
 piens habebit sex: r̄ aly relinquet̄ q̄tuor: erit q̄ iustitia si

uterque reducat ad mediū vt accipiat vnū ab eo qui hz sex
 & datur ei q hz qtuor: sic. n. uterque habebit qnq; qd est me-
 diū. ¶ Ad p̄mū q̄ dōz: q̄ in alyz virtutib⁹ moralib⁹ accipi-
 tur mediū fm̄ rōne & nō fm̄ re: s; iniustitia accipit mediū
 rei. & iō fm̄ diuersitate rez diuersimode mediū accipitur
 ¶ Ad 2^m dōz: q̄ ḡnalis forma iustitie est eq̄litas in q̄ p̄-
 nit iustitia distributua cū mutatiua. in vna tñ iuenit eq̄-
 litas fm̄ p̄portionalitate geometricā: in alia fm̄ arithmeti-
 cā. ¶ Ad 3^m dōz: q̄ in actionib⁹ & passionibus d̄ditio p̄sone
 facit ad q̄titate rei. maior. n. est iniuria si p̄cutiat p̄nceps
 q̄ si p̄cutiat p̄nata p̄sona & ita d̄ditio p̄sone in distributua
 iustitia attenditur fm̄ se: in mutatiua autē fm̄ q̄ per hoc
 diuersificatur res.

Ad tertium sic p̄ceditur. Videt q̄ mā vtriusq;
 iustitie nō sit diuersa. diuersitas enī
 materie facit diuersitatem virtutis: vt patet intempantia
 & fortitudine. si q̄ distributue iustitie & cōmutatiue sit di-
 uersa materia: videt q̄ non contineant sub vna virtute. s.
 sub iustitia. ¶ S. Distributio q̄ p̄tinet ad iustitiam distri-
 butiua ē pecunie vel honoris vel alioz quecūq; dispartiri
 possunt inter eos q̄ cōitate cōicant: vt d̄r in. 5. etbi. quozuz
 etiā est cōmutatio inter p̄sonas adinuicē q̄ p̄tinent ad cō-
 mutatiua iustitia. q̄ non est diuersa mā distributue & com-
 mutatiue iustitie. ¶ S. Si sit alia materia distributue iu-
 stitie & alia materia mutatiue p̄pter hoc q̄ differunt sp̄e
 vbi non erit d̄ria sp̄e non debet esse m̄ae diuersitas: sed
 p̄hs ponit vna sp̄em mutatiue iustitie q̄ tñ hz multiplicē
 materiam. non q̄ videtur esse multiplex materia barū spe-
 cierum. ¶ In contrariū est qd̄ dicit in. 5. etbi. q̄ vna sp̄es
 iustitie est directiua in distributionibus alia in cōmutatio-
 nibus. ¶ Rñ. dōz: q̄ sicut supra dicitur ē iustitia est circa
 quasdā opatiōes exteriores. s. distributionē & mutatiōnē
 que q̄dem sunt vsus quozundā exteriorz vel rez vel p̄-
 niaz vel etiā opoz. rez q̄dem: sicut cū aliq; vel aufert vel
 restituit alteri suā rē. p̄sonaz autē: sicut cū aliq; in ipaz per
 sonam hominis iniuriam facit: puta percutiendo vel cōi-
 ciando aut etiam cum irreuerentiā exhibet. operum au-
 tem sicut cum aliquis iuste ab alio exigit vel alteri reddit
 aliquod opus. si ergo accipiamus vt materiaz vtriusq; iu-
 stitie ea quozum opationes sunt vsus: eadem est materia
 distributue & cōmutatiue iustitie. nam & res distribui pos-
 sunt a cōmuni in singulos & commutari de vno in alium. &
 etiam est quedam distributio laboriosozum operum & re-
 compensatio. si autē accipiamus vt materiaz vtriusq; iusti-
 tie actiones ipsas principales quibus vtimur personis re-
 bus & operibus: sic iuenitur vtrobiz alia mā. nā distribu-
 tiua iustitia est directiua distributionis. cōmutatiua vō iu-
 stitia est directiua mutatiōnū: q̄ attēdi pōt iter duas per-
 sonas quaz qdā sunt iuoluntarie qdā vō voluntarie. iuol-
 untarie q̄dem qñ aliq; vti re alterius vel p̄sona vel ope
 eo inuito: qd̄ q̄dem p̄tingit qñq; occulte p̄ fraudē: qñq; q̄-
 dem manifeste p̄ violentiā. vtrūq; autē p̄tingit aut in re aut
 in p̄sonā p̄p̄iā aut in p̄sonā cōiunctā. in re q̄dem si occul-
 te vnus re alteri accipiat vocat furtū. si autē manifeste vo-
 cat rapina: in p̄sonā aut p̄p̄iā vel q̄tū ad ipam cōsistētiā
 persone: vel q̄tū ad dignitatē ipsi. si autē q̄tū ad cōsistētiā
 p̄sone sic ledit aliq; occulte per dolosaz occisionē seu per-
 cussionem & per veneni exhibitionē: manifeste autē p̄ ma-
 nifestam occisionē aut per incarcerationē aut vberationez
 seu mēbz mutilationem: q̄tū autē ad dignitatē persone le-
 dit aliq; occulte q̄dem per falsa testimonia seu detractio-
 nes q̄bus alicui aufert famaz suā: & per alia hmōi: manife-
 ste autē per accusationē in iudicio seu per cōiuey illationē:
 q̄tū autē ad personā cōiunctā ledit aliq; in vxore vt i plu-
 ribus occulte p̄ adulteriū: in seruo autē cū aliq; seruū sedū-
 cit: vt a d̄no discedat. & bec ē manifeste fieri p̄nt. & eadem

De partib⁹ iustitie

rō est de alyz p̄sonis cōiunctis in q̄s ē p̄nt oib⁹s modis i-
 iurie cōmitti: sicut & in p̄sonā p̄ncipalē: sed adulteriū & ser-
 uū seductio sunt p̄p̄ie iniurie circa has p̄sonas: tñ qz seru-
 est possessio qdā d̄ni hoc refert ad furtū. voluntarie autē cō-
 mutationes d̄nr qñ aliq; volūtarie trāsfert rem suā in al-
 terum. & si q̄dem simplr in altez transferat rem suā absq;
 debito sic in donatione nō ē act⁹ iustitie: sed liberalitatis.
 intantū autē ad iustitiā volūtariā trāslatio p̄tinet in q̄tū
 est ibi aliqd de rōne debiti: qd̄ q̄dez p̄tingit multipliciter.
 Uno qñ quis trāsfert simplr rē suā in altez p̄ recōpensa-
 tionē alteri rei: sicut accidit in venditiōe & emptiōe. Alio
 modo qñ aliq; tradit rē suā alteri cōcedēs ei vsuz rei cui
 debito recuperādi rē. & si qdē gratis cōcedit vsum rei vo-
 catur vsufruct⁹ in reb⁹ q̄ aliqd fructificat vel simplr mu-
 tuum seu accōmodatū in reb⁹ q̄ nō fructificat: sic sunt de-
 nary vasa & hmōi. si vō nec ipse vsus gratis cōcedit vocat
 locatio & cōductio. Tertio aliq; tradit rem suā vt recu-
 perandā nō rōne vsus: sed vel rōne p̄seruatiōis sic in depo-
 sito: vel rōne obligatiōis sic cū qz rem suā pignori obligat:
 seu cū aliq; p̄ alio fideiubet. in oib⁹s autē hmōi actionib⁹
 siue voluatariis siue inuoluntariis est eadem rō accipien-
 di mediū fm̄ equalitatem recōpensationis. & iō oēs iste
 actiones ad vnam sp̄em iustitie p̄tinent. s. ad cōmutatiua.
 Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quartum sic p̄cedit. Videtur q̄ iustum sit
 simplr idē qd̄ p̄passum. Iudiciū
 n. diuinū est simplr iustū: sed bec est forma diuini iudici
 vt fm̄ q̄ aliq; fecit p̄tatiā: fm̄ illud Matth. 7. In quo iu-
 dicio iudicaueritis iudicabimini: & in q̄ mēsurā mēsi fuer-
 itis remeiet vobis. q̄ iustum est simplr idē qd̄ p̄passum.
 ¶ S. In vtraq; iustitie sp̄e dat aliqd alicui scōm quādas
 equalitatem in respectu q̄dem ad dignitatē persone in iu-
 stitia distributua: q̄dem persone dignitas maxie videt
 attendi fm̄ opera q̄ aliq; cōitati seruūt. in respectu autē
 ad rem i q̄ qz dānificatus ē in iustitia cōmutatiua: fm̄ autē
 vtrāq; equalitate aliq; p̄tatiā f̄z q̄ fecit. q̄ videt q̄ iustū
 simplr sit idē qd̄ p̄passum. ¶ S. Maxime videt q̄ nō
 o3 aliq; p̄tatiā fm̄ q̄ fecit p̄ p̄tiam volūtariā & iuolūta-
 riā. q. n. iuolūtariē fecit iniuriā min⁹ punit: s; voluntariā &
 iuolūtariā q̄ accipiunt ex p̄te n̄ra nō diuersificat mediū
 iustitie. qd̄ est mediū rei & nō quo ad nos. q̄ iustū simplr vī
 esse idē qd̄ p̄passum. ¶ Sed ē est qd̄ p̄hs in. 5. etbi. p̄bat
 nō qd̄libet iustū ē p̄passum. ¶ Rñ. d̄m q̄ hoc qd̄ d̄r
 p̄passum ipotat equalē recōpensationē passionis ad actio-
 nem p̄cedentem: qd̄ qdē p̄p̄issime d̄r in passionibus iu-
 riosis q̄bus aliq; personam p̄ximi ledit: puta si p̄cutit q̄
 rez p̄cutiat: & hoc q̄dem iustum determinat in lege. Exo.
 21. Redder aīam p̄ aīa oculū pro oculo &c. & qz ēt auferre
 rem alterius est qdā iniustū facere: iō secundario etiā in
 his dicitur cōtrapassum. put. s. aliq; qui dānum intulit in
 re sua etiam ipse dānificet. & hoc etiam iustū dānum cō-
 tinetur in lege Exo. 22. Siquis furatus fuerit bouem aut
 ouem & occiderit vel vendiderit qnq; boues p̄ vno boue
 restituet: & quatuor oues pro vna oue. Tertio vero trā-
 fert nomen p̄passum ad volūtariā cōmutatiōes in q̄bus
 vtriusq; est actio & passio. sed volūtariū diminiuit de rōne
 passionis: vt d̄m est. n. in omnib⁹ autē his o3 fieri secūduz
 rōnem iustitie cōmutatiue recōpensationē fm̄ equalitatez:
 vt. s. passio recōpensata sit equalis actiōni: nō autē semp
 esset equalis si idē sp̄e aliq; pateret qd̄ fecit. nā p̄mo
 quidem cū aliq; iniuriōse ledat alteri p̄sonam maiore:
 maior est actio q̄ passio eiusdem sp̄e q̄ ipse pateret. & iō
 ille qui percudit p̄ncipem nō solum repercutit: sed multo
 grauius punit. si ēt etiam cum quis aliq; iuolūtariū in
 re sua dānificat: maior est actio q̄ esset passio si sibi sola
 res illa auferret. qz ipse qui dānificauit alium in re sua

nihil dānificaretur. et ideo punit in hoc q̄ multiplicis re-
stituat. q̄ etiā nō solū dānificauit psonā puatā sed rempu-
blicā eius tutele securitatem infringendo. sicut etiā nec in
cōmutationib⁹ voluntarijs eēt semp̄ eqliis passio sigs daret
rem suā accipiēs rē alterius. q̄ forte res alterius est mul-
to maior q̄ sua. et ideo op̄z fm̄ q̄dam p̄portionatā cōmen-
surationē ad equare passionē actioni i cōmutationibus: ad
q̄d inuēta sunt nūmūsinata. et sic cōtrapassuz ē cōmutatiū
iustū. in distr̄butiua aut iustitia locum non habet: quia in
distr̄butiua iustitia non attenditur equalitas secundum
p̄portionem rei ad rē: vel passionis ad actionē: vnde dicit̄
contrapassum: s̄ fm̄ p̄portionalitatē rez ad psonas: vt su-
pra dictum est. ¶ Ad p̄mū q̄ dōm: q̄ illa forma diuini iu-
dici attendit̄ fm̄ rōnē cōmutatiue iustitie: put. s. recōpen-
sat premia meritis et supplicia pctis. ¶ Ad 2^m dōz: q̄ si ali-
cui qui cōitati seruauisset retribuere aliquid p̄ seruitio im-
p̄sō: nō esset hoc distr̄butiue iustitie: s̄ cōmutatiue: in di-
str̄butiua. n. iustitia nō attendit̄ eqlias quod q̄s ac-
cipit ad id q̄d ipse ipendit: s̄ ad id q̄d alijs accipit fm̄ mo-
dū vtriusq̄ p̄sone. ¶ Ad 3^m dōm: q̄ q̄n actio iniuriosa est
voluntaria excedit iniuriā. et sic accipit̄ vt maior res. vñ oz
maiorē penā ei recōp̄sari nō f̄z d̄fiaz quo ad nos. s̄z f̄z d̄f
serētā rei.

¶ De restitutione. Q̄ LXII.

Binde considerādū est de restitu-
tione. ¶ Et circa hoc que-
runtur octo. p̄ cui⁹ actus sit. 2° vtruz
necesse sit ad salutē oē ablatuz restitui.
3° vtrū oporteat illud multiplicatū re-
stituire. 4° vtruz oporteat restitui q̄d
qs nō abstulit. 5° vtrū oporteat restitui
ei a quo acceptū ē. 6° vtrū oporteat restituere eū qui acce-
pit. 7° vtrū aliquē aliū. 8° vtrū sit statū restituēdū.

Ad primum sic p̄ceditur. Videt̄ q̄ restitutio
nō sit actus iustitie cōmutatiue. Iu-
stitia enim respicit rationem debiti. sed sicut donatio p̄t
esse eius quod non debetur: ita et restitutio. ergo re-
stitutio non est actus alicuius partis iustitie. ¶ Illud
quod iam transyit et non est: restitui non potest. sed iustitia
et iniustitia sunt circa q̄sdā actiones et passiones q̄ non man-
nent sed transyunt. q̄ restitutio non videtur esse actus ali-
cuius partis iustitie. ¶ Restitutio est q̄daz recompen-
satio eius q̄d subtractum ē: sed aliquid potest homini sub-
trahi nō solū in cōmutatione sed etiā in distr̄butione: pu-
ta cum alijs distribuēs min⁹ dat alicui q̄s debeat h̄re. er-
go restitutio nō magis est act⁹ cōmutatiue iustitie q̄ distri-
butiue. ¶ Restitutio ablatiōi opponit̄: s̄ ablatio
rei aliene est actus iniustitie circa cōmutatōes. q̄ restitutio
eius ē act⁹ iustitie q̄ ē in cōmutatōib⁹ directiua. ¶ R̄n̄.
dōm q̄ restituere nihil aliud eē videt̄ q̄ iterato aliquem
statuere in possessionē vel d̄niuz rei sue. et ita in restitutōe
attendit̄ eqlias iustitie fm̄ recōp̄sationē rei ad rez: q̄d
p̄tinet ad iustitiā cōmutatiuā. et iō restitutio ē act⁹ cōmuta-
tiue iustitie: q̄n. s. res vni⁹ ab alio habet̄ vel p̄ voluntatē ei⁹
sic in mutuo vel deposito: vel p̄ voluntatē ei⁹: sic in rapina
vel furto. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ illud q̄d alteri nō d̄bet̄
nō ē p̄prie loquēdo ei⁹: et si aliq̄n eius fuerit. et iō magis vi-
det̄ esse noua donatio q̄ restitutio cuz qs alteri reddit q̄d
ei nō debet̄. h̄z t̄n̄ aliqua similitudinē restitutōis: q̄ res mā-
liter eadē ē: nō t̄n̄ est eadē f̄z formalē rōnē quā respicit iu-
stitia q̄d ē esse suuz aliē. vñ nec p̄prie restitutio d̄r. ¶ Ad
2^m dōz q̄ nomē restitutōis inq̄stū ip̄orat iterationē quā-
dam supponit rei idētitatē. et iō fm̄ p̄mā ip̄ositionē nomis
restitutio v̄t locū h̄re p̄cipue in reb⁹ exteriorib⁹: q̄ manen-
tes eadē et fm̄ subaz et fm̄ ius domini ab vno p̄nt ad aliū
deuenire: sed sic ab h̄mōi reb⁹ nomē cōmutatōis trāslatus
est ad actiōes vel passiones q̄ p̄tinet ad reuerentiā vel iniu-

riam aliē p̄sone seu nocumētū vel p̄fectū: ita ēt nomē re-
stitutionis ad hoc deriuat̄: q̄ lz realr̄ nō maneat t̄n̄ manēt
in effectū vel corporali: puta cū ex p̄cussione ledit̄ corpus:
vel q̄ est in op̄ione hoium: sic cū alijs v̄bo opprobrioso re-
manet infamat⁹ vel ēt minorat⁹ in suo honore. ¶ Ad 3^m
dōz q̄ recōp̄satio quā facit distribuēs ei cui dedit min⁹
q̄s debuit sit per cōparationem rei ad rē: vt si quāto min⁹
habuit q̄s debuit tanto plus ei d̄et: et ideo iaz p̄tinet ad iu-
sticiam cōmutatiuam.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ nō sit ne-
cessariū ad salutē q̄ fiat restitua-
tio ei⁹ q̄d ablatū ē. Q̄. n. est ip̄sē nō est de necessitate salu-
tis. s̄z aliq̄n ip̄sē ē restituere id q̄d ē ablatū: puta cū alijs
abstulit alicui mēbrū vel vitaz. q̄ nō videt̄ esse de necessi-
tate salutis q̄ alijs restituat q̄d alteri abstulit. ¶ S̄. Lō
mittere aliq̄d p̄ t̄n̄ nō ē de necessitate salutis: q̄ sic h̄o esset
perplexus: sed q̄n q̄ illud q̄d aufertur nō p̄t restitui sine
p̄ctō: puta cū alijs alicui famā abstulit v̄z dicēdo. q̄ resti-
tuere ablatū nō est de necessitate salutis. ¶ S̄. Q̄ factū ē nō
p̄t fieri vt factū nō fuerit: s̄z aliq̄n alicui aufertur honoz
sue p̄sone ex hoc ip̄so q̄ passus est ab aliquo iniuste vitu-
perante eū. ergo nō p̄t sibi restitui q̄d ablatum ē. et ita nō
est de necessitate salutis restituere ablatū. ¶ S̄. Ille qui
impedit aliq̄d ab aliquo bono p̄sequēdo videtur illud ei
auferre: q̄ q̄d modicū deest q̄si nihil deesse videt̄: vt p̄hs
d̄t in. z. physicoz. S̄z cū alijs ip̄edit aliq̄d ne cōsequat̄
p̄bendā vel aliq̄d h̄mōi nō videtur q̄ teneat̄ ei ad restitua-
tionē p̄bende: q̄ q̄n q̄ nō possit. nō ergo restituere ablatū
ē de necessitate salutis. ¶ Sed p̄ ē q̄d Aug. d̄t in epla ad
Mar. e. i. q. 5. Si res aliena pp̄ quā pctm̄ ē reddi possit et
nō reddat̄: p̄nia nō agit: s̄z simulat̄. si aut̄ veraciter agitur
nō remittit̄ pctm̄ nisi restituat̄ ablatū. Si vt dixi restitui
p̄t nō dimittit̄ pctm̄ nisi restituat̄ ablatū. ¶ R̄n̄. dōm
q̄ restitutio sic d̄ct̄ est ē act⁹ iustitie cōmutatiue q̄ in qua
dam eqliate cōsistit. et iō restituere ip̄orat redditiōē il-
lius rei q̄ iniuste ablata ē. sic. n. p̄ iteratam eius exhibitio-
nē eqliater reparat̄. si vero iuste ablatum sit: ineqlias erit
vt ei restituat̄: q̄ iustitia in equalitate p̄sistit. cū ergo p̄fer-
uare iustitiā sit de necessitate salutis: p̄ns est q̄ restituere id
q̄d iniuste ablatū est alicui sit de necessitate salutis. ¶ Ad
p̄mū ergo dōm q̄ in gbus nō p̄t recōp̄sari equialēs:
sufficit q̄ recōp̄set̄ q̄d possibile ē: sicut p̄z de honozib⁹ q̄
sunt ad deū et ad parētes: vt p̄hs d̄t in. s. ethi. et iō q̄n id
q̄d est ablatū non est restituibile per aliq̄d equale: q̄ fieri
recōp̄satio q̄lis possibilis ē: puta cū aliquis alicui abstu-
lit mēbrū v̄z ei recōp̄sare vel in pecunia vel in aliquo ho-
nore p̄siderata cōditione vtriusq̄ p̄sone fm̄ arbitriū boni
viri. ¶ Ad 2^m dōm q̄ alijs p̄t alicui famaz tripl̄r aufer-
re. Uno mō v̄z dicēdo et iuste: puta cū alijs crimē alic⁹
prodit ordine debito seruato: et tūc nō teneat̄ ad restitutio-
nem fame. Alio mō falsum dicēdo et iniuste. et tūc teneat̄
restituere famam cōfiteōdo se falsum dixisse. Tertio mō
v̄z dicēdo: sed iniuste: puta cum alijs prodit crimen al-
terius p̄tra ordinem debitū. et tūc teneat̄ ad restitutionēz
fame q̄stuz p̄t sine mendatio t̄n̄: vt pote q̄ dicat se male
dixisse. vel q̄ iniuste euz diffamauerit. vel si non possit fa-
mam restituere v̄z ei aliter recōp̄sare sic et in alyz d̄ct̄
est. ¶ Ad tertiu⁹ dōz q̄ actio cōtumeliā inferentis nō p̄t
fieri: vt nō fuerit: p̄t tamen fieri vt eius effectus. s. dimi-
nutio dignitatis p̄sone in op̄ione hoium reparat̄ per exhi-
bitionē reuerentiē. ¶ Ad q̄rtū dōm q̄ alijs p̄t ip̄edi-
re aliquem ne habeat p̄bendam multipl̄r. Uno mō iu-
ste: puta si stendens honozē dei vel vtilitatē ecclie p̄curet
q̄ d̄et alicui p̄sone digniori: et tūc nullo mō teneat̄ ad resti-
tutionem vel ad aliquā recōp̄sationē faciēdam. Alio
iniuste: puta si intendat ei⁹ nocumētū quē impedit p̄pter

odium vel vindictā aut aliquid huiusmodi: tunc si impedit ne p̄benda deē digno p̄sulens q̄ non deē: anteq̄ sit firmatū q̄ ei datur teneat qdē ad aliquā recōpensationē penfatis additionib⁹ p̄sonaz: et negocij fm arbitriū sapiētis: nō tū teneat ad eq̄le: q̄ ille nōdū fuerat adept⁹: et poterat multipliciter ipediri. si vero iā firmatū sit q̄ alicui datur p̄bēda et aliquis p̄pter indebitam cām p̄curet q̄ reuocet: idē est ac si iam habitā ei auferret. et ideo teneat ad restitutio- nē equalis: tamen fm suam facultatē.

Ad tertium sic p̄cedit. Videtur q̄ nō sufficiat restituere simplū qd in iuste ablatū ē. Dicit. n. Exo. 22. Sigs furat⁹ fuerit bouē aut ouē: et occiderit vel viderit: gng: boues p̄ vno boue restituet: et q̄ tuor oues p̄ vna oue. s; glibz teneat mādātū vine legis obseruare. ḡ ille q̄ furat⁹ teneat restituere q̄druplū vel quintu plus. C. p̄. Ea q̄ scripta sunt ad nr̄az doctrinā scripta sunt vt dī. Ro. 15. s; Luc. 19. zache⁹ dixit ad dñm. Sigs fraudati reddo q̄druplū. ḡ hō d; restituere mltiplicatū id quod iniuste accepit. C. p̄. Nulli pōt iuste auferri id quod dare non d; sed iudex iuste auferit ab eo q̄ furat⁹ est plus q̄ furatus ē p̄ emēda. ḡ hō d; illud soluere: et ita nō sufficit reddere simplū. C. Sed h̄ ē. q; restitutio reducit ad eq̄litate qd ineq̄lī ablatū est. s; aliq; reddēdo qd accepit simplū reducit ad eq̄litate. ḡ solū teneat restituere tñ q̄tū accepit. C. Rñ. dñm: q; cū aliq; iniuste accepit rē alienā duo sūt ibi cōsideranda. quoz vnū ē ineq̄litas ex pte rei que q̄tū ē sine iniustitia: vt p; in mutuis. aliud autē est iniustitie culpa que potest esse etiam cū eq̄litate recipiā cū aliquis intendat inferre violentiā: s; nō p̄uauerit. q̄tū ḡ ad primum adhibetur remediū per restitutionē in q̄tū p̄ eas eq̄litas reparatur ad qd sufficit q; restituat tñ q̄tū habuerit de alieno. sed q̄tū ad culpam adhibetur remediū per penam cuius inflictio pertinet ad iudicem. et ideo anteq̄ sit condemnatus per iudicē nō teneat restituere plus q̄ accepit. sed postq̄ condemnatus est teneat penā soluere. et p̄ hoc p; responsio ad primum: q; lex illa determinatiua est pene per iudicem infligende cum ad obseruantia iudicialis p̄cepti nullus teneat post christi aduentū: vt supra habitum est. pōt tñ idem vel sile statui in lege humana de q̄ erit eadē ratio. C. Ad 2. d; q; zacheus id dixit quasi su pererogare volens. vnde et p̄miserat. Ecce dimidiū bonoz meoz do pauperibus. C. Ad 3. dñm: q; iudex condēnando iuste potest accipere aliquid amplius loco emēde: quod tñ anteq̄ condēnaretur non debebat.

Ad quartum sic p̄cedit. Videt q; aliq; debeat restituere qd nō abstulit. Ille. n. q; dānū ifert alicui teneat dānū remouere: s; q̄tū aliq; dānificat aliq; vltra id qd accepit puta cū aliq; efodit semina dānificat eū q; seminavit in tota messe futura: et sic videt q; teneat ad ei⁹ restitutionē. ḡ aliq; tenetur ad restitutionē eius qd nō abstulit. C. p̄. Ille q; dñm peccunā creditoris vltra terminū p̄fixū videt eū dānificare in toto eo qd lucrari de pecūia possit: qd tñ ipse nō auferit. ergo videt q; aliq; teneat restituere qd nō abstulit. C. p̄. Iustitia hūana derivat a iustitia diuina: s; deo d; aliq; restituere plus q̄ accepit ab eo: fm illud Mat. 25. Sciebas q; mero vbi nō sem no: et gregoz vbi nō sparsi. ḡ iustus est vt et restituat hōi aliq; qd nō accepit. C. Sed h̄ est q; recōpensatione ad iustitiā p̄tinet in q̄tū eq̄litate facit. s; si aliq; restitueret qd nō accepit hoc nō eēt eq̄le. ḡ talis restitutio nō ē iustū q; fiat. C. Rñ. d; q; q̄cūq; dānificat aliq; vltra id in quo ipm dānificat. dānū. n. dī ex eo q; aliq; min⁹ h; q; d; b̄re fm p̄m in. s. ethi. et iō hō teneat ad restitutionē eius in quo aliq; dānificauit: s; aliq; dānificat dupl. Uno mō q; auferit ei id qd actu habebat. et tale dānū est semp restituēdū fm recōpensationē eq̄-

lis: puta si aliq; dānificet aliq; diruēs domū ei⁹ tenetur ad tantū q; valet domus. Alio dānificat aliq; aliq; vltra id qd accepit qd erat in via habēdi. et tale dānū nō op; recōpensare ex equo: q; min⁹ est b̄re aliq; vltra id qd accepit. q; autē est in via adipiscēdi aliq; h; illud solū sed; vltra id qd accepit. et si reddere ei vt b̄re hoc in actu restitueret ei qd ē ablatū nō simplū: s; multiplicatū qd nō ē de necessitate restitutio: vt dñm ē. teneat tñ aliquā recōpensationē facere fm additionē personaz et negocij. C. Et per hoc p; r̄sio ad p̄mū et scdm. nā ille q; semē sparsit in agro nōdū h; messem in actu: s; solū in v̄tute. et s; ille q; pecunā nōdū h; lucrū in actu: s; solū in v̄tute. et vtrūq; pōt multiplī ipediri. C. Ad 3. dñm: q; de⁹ nihil requirit ab hōie nisi bonū qd ipse in nobis seminavit: et ideo verbū illud vel intelligit fm p̄nam existimauit: et ideo pigri q; existimauit se ab alio nō accepisse: vel intelligit quā tū ad hoc q; de⁹ requirit a nobis fruct⁹ donoz q; sūt et ab eo et a nobis: q; ipse ipsa dona a deo sint sine nobis.

Ad quintum sic p̄cedit. Videt q; nō oportet semp restitutionē facere ei a quo acceptū est aliq; d. Nulli. n. debem⁹ nocere: s; aliq; eēt in nocumētū hōis si reddere qd ab eo acceptū ē: vel et in nocumētū alioz: puta si aliq; redderet gladiū depositū suū. ergo nō semp restituēdū ei a quo acceptū ē. C. p̄. Ille q; illicite aliq; dedit nō meret illud recipere: s; q; aliq; aliq; illicite dat qd aliis ē illicite accipit: sicut apparet in dātē et recipere aliq; simoniace. ḡ nō semp restituēdū est ei a quo acceptū est. C. p̄. Nullus teneat ad ipolē: s; q; aliq; est ipolē restituere ei a quo acceptū ē: vel q; est mort⁹: vt q; nimis distat: vel q; ē ignot⁹. ḡ nō semp faciēda ē restitutio ei a quo acceptū est. C. p̄. Magis d; hō recōp̄sare ei a quo maius bñficiū accepit: s; ab alijs p̄sonis hō plus accepit bñficij q̄ ab illo q; mutuauit vel deposuit: sic a parētib⁹. ḡ magis subueniēdū est q̄tū alicui p̄sonē alteri q; restituēdū ei a quo acceptū ē. C. p̄. Vanū ē restituere illud qd ad manū restituentis p̄ restitutionē puenit: s; si planus iniuste aliq; ecclesie subtraxit et ei restituat ad man⁹ ei⁹ deueniet: q; ipse est rerum ecclesie conseruator: ergo non debet restituere ecclesie a qua abstulit. et sic non semp restituēdū est ei a quo ē ablatum. C. Sed contra est quod dī. Ro. 13. Reddite oibus debita: cui tributū tributū: cui vectigal vectigal. C. Rñ. dñm: q; per restitutionē fit restitutio ad eq̄litate cōmutatiue iustitie q; cōsistit in remsadequatione sicut dñm est. bñmō autē re; adequatio fieri nō possit nisi ei q; min⁹ h; q; qd suū est supplet qd deest. et ad hanc suppletionem faciēda; necesse ē vt ei fiat restitutio a quo acceptum est. C. Ad v̄mū ḡ dñm: q; quādo res restituenda apparet esse grauiter nociua ei cui restitutio faciēda est vel alteri nō ei debet tunc restitui: q; restitutio ordinatur ad vtilitatem eius cui restituitur. omnia enī q; possident sub rōne vtilis cadunt: nec tamē debet ille q; detinet rem alienā sibi appropriare: sed vel reseruare vt congruo tēpore restituat vel et alibi tradere tutius cōseruandam. C. Ad scdm dicendū q; aliq; duplīter aliq; dat illicite. Uno modo: q; ipsa datio est illicita et h̄ legem: sicut p; in eo qui simoniace aliquid dedit: et talis meretur amittere qd dedit. vnde nō debz ei restitutio fieri de bis. et q; etiam ille q; accepit h̄ legem accepit nō d; sibi retinere: sed debet in pios vsus cōvertere. C. Alio aliq; illicite dat: q; p̄pter rem illicitam dat: s; ipsa datio nō sit illicita: sicut cū quis dat meretrici p̄pter fornicationem. vñ et mulier pōt sibi retinere qd ei datum ē: sed si superflue ad fraudem vel dolum extorsisset teneat eidem restituere. C. Ad tertū dñm: q; si ille cui debet fieri restitutio sit oīo ignotus debet hoc restituere fm q; pōt. f. dando in elemosinas pro salute ipsius siue sit mortuus siue sit viu⁹: p̄-

missa tamen diligenti inquisitione de persona eius cui est restitutio faciēda. si vero sit mortuus ille cui est restitutio faciēda d3 restitui heredi eius q cōpūat q̄si vna psona cuz ipso. si vero ille sit multū distās d3 sibi trāsmitte qd ei debetur: p̄cipue si sit res magni valoris: et possit cōmode trāsmittere: aliqñ d3 in aliquo loco tuto deponi vt p eo seruet̄ et dño significari. ¶ Ad 4.º dñm: q̄ aliqs de hoc qd ē sibi p̄p̄tū d3 magis satisfacere parētib: vt his a qbus accepit maiora bñficia. nō aut d3 aliqs recōp̄sare benefactori de alieno: qd p̄tingeret: si qd d3 vni alteri restitueret: nisi for̄ te in casu extreme necessitatis in quo posset et deberet aliqñ ēt auferre aliena vt patri subueniret. ¶ Ad 5.º dñs: q̄ p̄lat̄ p̄t rē ecclie surripere triplr. vno si rē ecclie non sibi deputatā s3 alteri sibi vsurparet: puta si ep̄us vsurparet sibi rē capli. et tūc planus ē qd d3 restituere ponēdo in man̄ eoz ad quos de iure p̄tinet. alio si res ecclie sue custodie deputatā in alteri dñm trāsferat puta sanguinei vel amici: et tūc d3 restituere ecclie: et sub sua cura h̄re vt ad sic cessore p̄ueniat. 3.º mō p̄t p̄lat̄ surripere rez ecclie solo aio dñi. s. i. cepit h̄re animū possidēdi eā vt suā et nō noie ecclie. et tūc d3 restituere talē animū deponēdo.

Ad sextum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ nō teneat̄ semp restituere ille qui accepit. Per restitutionē enī reparat̄ eq̄litas iustitiē q̄ s̄sistit in hoc qd subtrahat̄ ei qui plus h3: et det̄ ei q̄ minus h3. s3 p̄tingit qñqz qd le qui rē aliquā subtraxit alicui nō h3 eā: s3 deuenit ad manus alteri. ergo nō tenet̄ ille restituere q̄ accepit sed alio q̄ rem h3. ¶ Nullus tenet̄ crimē suū detegere: s3 aliquādo aliqs restitutionē faciēdo crimē suū detegit. vt p3 i furto. ergo nō semp tenet̄ ille q̄ abstulit restituere. ¶ Eiusdem rei nō ē multoties restitutio faciēda. s3 qñqz multi simul rē aliquā surripit̄ et vn̄ eoz eā integre restituit. q̄ nō semp ille q̄ accepit tenet̄ ad restituēdū. ¶ S3 d. Ille qui peccauit tenet̄ satisfacere: s3 restitutio ad satisfaciōnē p̄tinet. q̄ ille qui abstulit tenet̄ restituere. ¶ Rñ. dñm: q̄ circa illū qui rē alienā accepit duo sunt p̄sideranda. s. ipsa res accepta: et ipsa acceptio. rōne aut̄ rei tenet̄ eā restituere q̄ dñi eā apud se h3: qz qd h3 vltra id qd suū ē d3 ei subtrahi et dari ei cui deest s̄m formā cōmutatiue iustitiē. s3 ipsa acceptio rei aliene p̄t tripliciter se h̄re. qñqz enī est iniuriōsa. s. 1.º voluntatē exiētēs ei. qui ē rei dñs: vt p3 in furto et rapia et tūc tenet̄ ad restitutionē nō solū rōne rei s3 et rōne iniuriōse actionis: etiā si res apud ipsuz nō remaneat. sicut enī qz qui p̄cutit aliquē tenet̄ recōp̄sare iniuriā passo q̄uis apd ipsuz nihil maneat. ita etiā qui furat̄ vel rapit tenet̄ ad recōp̄sationē dāni illari etiā si nihil ide habeat. et vlt̄er̄ p̄ iniuriā illata d3 puniri. alio mō aliqs accipit rē alteri in utilitatē suā absqz iniuriā cū voluntate. s. ei. cui ē res: sic patet in mutuis. et tūc ille qui accipit tenet̄ ad restitutionē ei. qd accepit. nō solū rōne rei s3 etiā rōne acceptiois: etiā si rem amiserit tenet̄ recōp̄sare ei q̄ gratiā fecit qd nō fieret si p hoc dāni icurrat. 3.º mō aliqs accipit rē alteri absqz iniuriā nō pro sua utilitate: sicut p3 in depositis. et id ille q̄ sic accepit in nullo tenet̄ rōne acceptiois: q̄nimo accipiēdo ip̄edit obsequiū. tenet̄ aut̄ rōne rei: et ppter hoc si ei subtrahat̄ res absqz sua culpa nō tenet̄ ad suā restitutionē. secus aut̄ eēt si cū magna sua culpa rē depositā amitteret. ¶ Ad p.º dñm: qd restitutio nō ordinat̄ p̄ncipalr ad hoc qd ille q̄ plus h3 q̄ d3 h̄re dñnat: s3 ad hoc qd illi q̄ min⁹ h3 suppleatur. vñ in his reb⁹ q̄ vn̄ p̄t ab alio accipere sine eius detrimento nō h3 locū restitutio: puta cuz aliqs accipit lumen a candela alteri. et id q̄ntis ille q̄ abstulit nō habeat id qd a cepit: sed in aliū sit trāslatū: qz tñ alter p̄uat̄ re sua tenet̄ ei ad restitutionē et ille q̄ rē abstulit rōne iniuriōse actionis: et ille q̄ rē h3 rōne ip̄s⁹ rei. ¶ Ad 2.º dñs: qd hō et si nō teneatur crimē suū detegere hōib: tenet̄ tñ crimē suū detegere

deo in cōfessione: et ita p̄ sacerdote cui p̄fiteat̄ p̄t restitui: neqz facere rei aliene. ¶ Ad 3.º dñs: qd qz restitutio p̄ncipalr liter ordinatur ad remouendū dānum eius a quo est ali quid iniuste ablatum. ideo postq̄ ei restitutio sufficiens facta est per vnū alij non tenentur ei vlt̄erius restituere: sed magis refusionē facere ei qui restituit: quod tamen potest condonare.

Ad septimum sic p̄cedit. Videt̄ qd illi qui non acceperūt nō teneant̄ restituere Restitutio enim quedaz pena est accipientis: s3 nullus debet puniri nisi qui peccauit. ergo nullus debet restituere nisi qui accepit. ¶ S. Iustitia non obligat aliqz ad hoc qd rem alterius augeat. sed si ad restitutionem teneretur non solum ille qui accepit: sed etiam illi qui qualitercumqz cooperantur augetur ex hoc res illius cui est aliqd subtrahatum. tum quia sibi multoties restitutio fieret: tum etiā quia quādoqz aliqui operaz dant ad hoc qd aliqua res alij cui auferatur: que tamen ei non auferatur. ergo nō tenentur alij ad restitutiones. ¶ S. Nullus tenetur se periculo exponere ad hoc qd rē alterius saluet. sed aliquando manifestado latronē v̄l ei resistēdo aliqs piculo mortis se exponere. n̄ q̄ tenet̄ aliqs ad restituēdū p̄ hoc qd n̄ manifestat latronē. v̄l n̄ ei resistit. ¶ S3 d. qd dñ Ro. p. Digni sūt morte nō solū q̄ faciūt sed etiā q̄ p̄sentit̄ faciētib⁹. q̄ pari rōne etiā p̄sentit̄es debet̄ restituere. ¶ Rñ. dñs: sicut dñm ē ad restitutionē tenet̄ aliqs nō solū rōne rei aliene quā accepit sed etiā rōne iniuriōse acceptiois. et ideo q̄cūqz ē cā iniuste acceptiois tenet̄ ad restitutionē. qd qdē p̄tingit duplr: directe. s. et indirecte. Directe qdē qñ iducit aliqs aliqz ad accipiēdū. et hoc qdē triplr. Primo qdē mō mouendo ad ipsaz acceptioē: qd qdē fit p̄cipiēdo: p̄sulendo: p̄sentiendo exp̄sse et laudādo aliqē q̄si strenuū de hoc qd aliena accipit. Alio ex pte ipsius accipiētis: qz. s. euz receptat vel q̄litercumqz ei auxiliū fert. Tertio ex pte rei accepte qz. s. p̄iceps ē furti vel rapine vel q̄si socius maleficij. In directe vero qñ aliqs nō ip̄edit cū possit et debeat ip̄edit: vel qz subtrahit p̄ceptū suē p̄siliū ip̄ediens furtū vel rapiā: vel qz subtrahit suū auxiliū quo possit obistere: vel qz occultat post factū: q̄ his versib⁹ p̄prehēdunt̄. Iussio cōsiliū consensus palpo recursus. Participans mutus nō ob stans non manifestans. ¶ Sciēdū tñ qd qñqz p̄missozum semp obligat̄ ad restituēdū. Primo iussio: qz ille q̄ iubet ē p̄ncipaliter mouēs: vnde ipse p̄ncipalr tenet̄ ad restituēdū. 2.º p̄sensus i eo sine quo rapia fieri n̄ p̄t. 3.º recursus qñ. s. aliqs est receptator latronū et eis p̄ociniū p̄stat. 4.º p̄cipatio qñ. s. aliqs p̄cipat in crimine latrociniy et in p̄ceda. 5.º tenet̄ ille q̄ non obstat cū ob stare teneat̄: sicut p̄ncipes q̄ tenet̄ custodire iustitiā in terra si p eoz defectū latrones icrescūt ad restitutionē tenent̄: qz reddit̄ quos habent sunt q̄si stipēdia ad hoc instituta vt iustitiā p̄seruet̄ in terra. in alijs aut̄ casibus enumeratis nō semp obligatur aliqs ad restituēdū. nō. n. semp p̄siliū vel adulatio vel alij quid h̄mōi ē efficac̄ cā rapine. vnde tunc solū tenet̄ p̄siliator aut palpo. i. adulator: ad restitutionē qñ pbabiliter est mari p̄t qd ex h̄mōi cāis fuerit iniusta acceptio subsecuta. ¶ Ad p̄mū ergo dñm: qd non solū peccat ille q̄ p̄ctm̄ exegit: s3 et q̄ quocūqz mō p̄cti ē cā: siue p̄siliādo: siue p̄cipiēdo: siue quouis alio. ¶ Ad 2.º dñs: qd p̄ncipalr tenet̄ restituere ille q̄ ē p̄ncipalis in facto p̄ncipalr qdē p̄cipiēs: secudario vero exequēs: et p̄ter alij p̄ ordinem. Uno tñ restitūte illi q̄ passus ē dāni alij eidē restituere nō tenet̄: s3 ille q̄ ē p̄ncipales in scō et ad quos res p̄uenit tenet̄ alij restituere q̄ restituēt. qñ at̄ aliqs p̄cipit iniustā acceptioē q̄ n̄ subseq̄t̄ nō ē restitutio faciēda cū restitutio p̄ncipalr ordinē ad reintegrādā rē eius q̄ iniuste ē dānicatus. ¶ Ad 3.º dñs: qd nō semp ille q̄ nō manifestat latronē tenet̄ ad rē

stitutione: aut qui non obstat: vel qui non reprehendit: sed solum quando incubit alicui ex officio: sicut principibus terre quibus ex hoc non multum iminet periculum: propter hoc enim potestate publica potiuntur ut sint iustitie custodes.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod non teneatur aliquis restituere statim: sed potest licite possit restitutionem differre. Precepta enim affirmativa non obligant ad semper: sed necessitas restituendi iminet ex precepto affirmativo. ergo non obligat homo ad statim restituendum. **C. P.** Nullus tenetur ad impossibile: sed quicquid aliis non potest statim restituere. ergo nullus tenetur ad statim restituendum. **C. P.** Restitutio est quedam actus virtutis. scilicet iustitie. tempus autem est una de circumstantiis que reguntur ad actus virtutis. cum ergo alie circumstantie non sint determinate in actibus virtutis sed determinabiles secundum rationem prudentie: videtur quod nec in restitutione sit tempus determinatum: ut scilicet aliis teneatur ad statim restituendum. **C. S. 3.** est quod eadem ratio esse videtur in omnibus que sunt restituenda: sed ille qui adducit opera mercenarii non potest differre restitutionem: ut patet per illud quod habetur Leviticus 19. Non moraberis opus mercenarii tui apud te usque mane. sed neque in aliis restitutionibus faciendis potest fieri dilatio: sed statim restituere oportet. **C. R. n. d. 3.** quod sicut accipere rem alienam est peccatum in iustitia: ita etiam detinere eam: quod per hoc quod aliis detinet rem alienam invito domino: impedit eum ab usu rei sue: et sic ei facit iniuriam. manifestum est autem quod nec per modicum tempus licet in peccato morari. sed quilibet tenetur peccatum statim deserere: secundum illud Ecclesiasticus 21. Quasi a facie colubini fuge peccatum. et ideo quilibet tenetur statim restituere si potest: vel petere dilationem ab eo qui habet usum rei concedere. **C. Ad p. 3.** dicitur quod preceptum de restitutione facienda quibus secundum formam sit affirmativum: implicat tamen in se negativum preceptum quo prohibemur rem alterius detinere. **C. Ad 2. d. 3.** quod quoniam aliis non potest statim restituere: ipsa in potentia absoluit eum ab instanti restitutione facienda: sicut etiam totaliter a restitutione absoluit si omnino sit impotens: de quo tamen remissionem vel dilationem petere ab eo cui deus aut per se aut per alium **C. Ad 3. d. 3.** quod cuiuscumque circumstantie omisio dicitur virtuti per determinatum esse habendum quod omnia illa circumstantia observare: et quod per dilationem restitutionis committit peccatum iniuste detentionis quod iustitie opponitur. ideo necesse est tempus esse determinatum: ut statim restitutio fiat.

De acceptione personarum.

Questio LXIII. **Unde** considerandum est de virtus operis positus predictis iustitie principibus. Et primo de acceptione personarum que opponitur iustitie distributive. **C. P.** Circa primum queruntur quatuor. primum utrum personarum acceptione sit peccatum. 2. utrum habeat locum in dispensatione spiritualium. 3. utrum in exhibitione honoris. 4. utrum in iudiciis.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod personarum acceptione non sit peccatum. In nomine enim personarum intelligitur persone dignitas: sed considerare dignitates personarum pertinet ad distributivam iustitiam. ergo personarum acceptione non est peccatum. **C. P.** In rebus humanis persone sunt principaliores que res: quod res sunt propter personas et non e converso. sed rerum acceptione non est peccatum. ergo multominus acceptione personarum. **C. P.** Apud deum nulla potest esse iniquitas vel peccatum. sed deus videtur personam accipere: quod iterum duos modos videtur additiois unum assumit per gratiam et alterum relinquit per peccatum sed illud Mattheus 24. Duo erunt in lecto uno assumet et alium relinquet. ergo acceptione personarum non est peccatum. **C. S. 3.** Nihil prohibetur in lege divina nisi peccatum: sed personarum acceptione prohibetur Deuterio. per verbum dicitur. Non accipietis cuiusquam personam. ergo personarum acceptione est peccatum. **C. R. n. d. 3.** dicitur quod personarum acceptione opponitur iustitie distributive. consistit enim equalitas distributive iustitie in hoc

quod diversis personis diversa tribuuntur sed proportione ad dignitates personarum. si ergo aliis consideret illam proprietatem persone pro qua aliquid quod ei offertur est ei debitum non est acceptio persone sed caritatis. **vi glo. sup. illud ad Epistolam 6.** Personarum acceptione non est apud deum. dicitur quod deus in deo iustus causas discernit non personas: puta cum aliquis promoveatur aliquem ad magistratum pro sufficientia scilicet bene attendit causa debita non persona. si autem aliis consideret in eorum aliquid offert non id pro quod id quod ei datur est ei proportionatum vel debitum: sed solum pro hoc quod iste homo: puta Petrus vel Martinus est: hoc est acceptio persone quod non attribuitur ei aliquid pro aliqua causa que faciat eum dignum: sed simpliciter attribuitur persone. ad personam autem refertur quicquid additio non faciens ad causam pro qua sit dignus hoc dono: puta si aliis promoveatur aliquem ad prebendam vel magistratum quod est digne: vel quod est sanguineus: sicut est acceptio persone. contingit tamen aliquam additionem persone facere causa digna respectu unius rei et non respectu alterius: sicut sanguineitas facit aliquem dignum ad hoc quod instituat heredes primogeniti: non autem ad hoc quod conferat ei prebendam ecclesiasticam. et ideo eadem additio persone in uno negotio considerata facit acceptionem persone. in alio autem non facit. sic ergo personarum acceptione opponitur iustitie distributive in hoc quod propter proportionem agit. nihil autem opponitur virtuti nisi peccatum. **vi sequens est quod personarum acceptione sit peccatum.** **C. Ad p. 3.** dicitur quod in distributiva iustitia considerantur additiones personarum que faciunt ad dignitatem vel debiti causam. sed in acceptione personarum considerantur additiones que non faciunt ad causas: ut dicitur **C. Ad 2. d. 3.** quod persone proportionantur et digne redduntur aliis que eis distribuuntur propter aliquas res que pertinent ad additionem persone. et ideo huiusmodi additiones sunt attendende tanquam proprie cause: cum autem considerantur ipse persone attenditur non causa ut causa. et ideo patet quod quibus persone sunt digniores simpliciter non tamen sunt digniores quo ad hoc. **C. Ad 2. d. 3.** dicitur quod duplex est datio. Una quidem pertinet ad iustitiam: que scilicet aliis datur aliquid cui debet. et circa tales dationes attenditur personarum acceptione. alia est datio ad liberalitates pertinet que scilicet gratis datur alicui quod ei non debet. et talis est collatio munere: que per quam peccatores assumunt a deo. et in hac datione non habet locum personarum acceptione: quod quilibet absque iniustitia potest de suo dare quibus vult et cui vult: secundum illud Mattheus 20. Aut non licet mihi quod volo facere: tolle quod tuum est et vade.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod in dispensatione spiritualium locum non habeat personarum acceptione. **C. P.** Dignitate ecclesiastica seu beneficium alicui propter sanguineitatem videtur ad acceptionem personarum pertinere: quod sanguineitas non est causa faciens bonis dignum ecclesiastico beneficio: sed hoc non videtur esse peccatum: cum hoc est consuetudine prelati ecclesie faciatur. ergo personarum acceptione non videtur locum habere in dispensatione spiritualium. **C. P.** Prefertur divitem pauperi videtur ad acceptionem personarum pertinere: ut patet per Iacobum 2. sed facilius dispensatur cum divitibus et potentibus quam in gradu prohibito habent matrimonium quam cum aliis. ergo personarum acceptione non videtur locum habere circa dispensationem spiritualium. **C. P.** Secundum iura sufficit eligere bonum. non autem regitur quod alius eligat meliorem. sed eligere minus bonum ad aliquid alterius videtur ad acceptionem personarum pertinere. ergo personarum acceptione non est peccatum in spiritualibus. **C. P.** Secundum statuta ecclesie eligendus est aliquis de gremio ecclesie. sed hoc videtur ad acceptionem personarum pertinere: quod quicquid sufficientiores alibi inveniretur. ergo personarum acceptione non est peccatum in spiritualibus. **C. Sed 3.** est quod dicitur Iacobus 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri iesu christi ubi dicitur glo. Aug. Quis ferat si quis divitem eligat ad sedem honoris ecclesie contempto paupere instructiore et sanctiore. **C. R. n. d. 3.** dicitur quod sicut dicitur est: acceptio personarum est peccatum in quantum dicitur iustitie: quanto autem in maioribus aliis iustitiam transgreditur: tanto gravius peccatum. unde cum spiritualia sint temporalibus potiora gravius peccatum est personarum accipere in dispensatione spiritualium quam in dispensatione

temporalibus: et quod personarum acceptio est cuius aliquid personae attribuitur pro portione dignitatis ipsius. considerare oportet quod dignitas alicuius personae potest attendi dupliciter. uno simpliciter et secundum se. et sic maioris dignitatis est ille qui magis abundat in spiritualibus gratiis donis. Alio pro comparatione ad bonum commode. contingit enim quibusdam quod ille qui est minus sanctus et minus sciens potest magis proferre ad bonum commode propter potentiam vel industriam secundum naturam vel propter aliquod habitum. et quod dispensationes spiritualium principaliter ordinantur ad utilitatem commode: sicut illud. i. ad Cor. 12. Uniuscuiusque manifestatio spiritus ad utilitatem: id quod quibusque absque acceptione personarum in dispensatione spiritualium illi qui sunt simpliciter minus boni melioribus proferuntur: sicut et de gratiis gratis datas quibusque dedit minus bonis. Ad primum ergo dicitur: quod circa sanguineos plati distinguendum est: quod quibusque sunt minus digni et simpliciter et pro respectu ad bonum commode. et sic si dignioribus proferantur est peccatum personarum acceptio in dispensatione spiritualibus: quorum plati ecclesiasticus non est dominus ut possit ea dare pro libito: sed dispensator secundum illud. i. ad Cor. 4. Sic nos existimet homo ut ministros christi et dispensatores ministeriorum dei. quibusque vero sanguinei plati ecclesiastici sunt eque digni ut alii. et sic licite potest absque personarum acceptione sanguineos suos proferre: quod saltem magis in hoc preminet quod de ipsis magis confidere potest ut ynanimiter secum negotia ecclesie tractet. ceterum tamen hoc propter scadalum dimittendum si ex hoc aliquid exemplum sumerent etiam propter dignitatem bona ecclesie sanguineis dandi. Ad secundum dicitur: quod dispensatio matrimonii debet principaliter fieri propter sedus pacis firmatum: quod quidem magis est necessarium commode utilitati circa personas excellentes. et id cum eis facilius dispensat absque peccato acceptio personarum. Ad tertium dicitur: quod dicitur ad hoc quod electio impugari non possit in foro iudiciali sufficit eligere bonum: nec oportet eligere meliorem: quod sic omnis electio posset habere calumnia: sed quantum ad scientiam eligentis necesse est eligere meliorem: vel simpliciter vel in comparatione ad bonum commode. quod si potest haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem: et alius proferat: oportet quod hoc sit propter aliquam causam. que quidem si pertinet ad negocium: quantum ad hoc erit ille qui eligitur magis idoneus si vero non pertinet ad negocium id quod considerat ut causa erit manifeste acceptio personae. Ad quartum dicitur: quod ille qui de gremio ecclesie assumitur: ut in pluribus consuevit esse utilior: quantum ad bonum commode: quod magis diligit ecclesiam in qua est nutritus et propter hoc etiam mandatur Deuter. 17. Non poteris alterius gentis hominem facere regem qui non sit frater tuus.

Ad tertium sic procedit. Uidet quod in exhibitione honoris et reuerentie non habeat locum peccatum acceptio personarum. Honor enim nihil aliud est videlicet quod reuerentia quaedam alicui exhibita in testimonium virtutis: ut patet per philosophum in primo ethicorum. Sed plati et principes sunt honorandi etiam si sint mali: sicut etiam patentes de quibus mandatur Exo. 20. Honorra patrem tuum et matrem tuam: et etiam domini sunt a seruis honorandi etiam si sint mali: secundum illud. i. ad Thimo. 6. Quicumque sunt sub iugo fui: dominos suos honore dignos arbitrentur. ergo videtur quod acceptio personae non sit peccatum in exhibitione honoris. Et per Levit. 19. precipitur: Lora cano capite surge et honora personam senis: sed hoc videtur ad acceptio personarum pertinere: quod quibusque senes non sunt virtuosus: secundum illud Daniel. 13. Egressa est iniquitas a senioribus populi. ergo acceptio personarum non est peccatum in exhibitione honoris. Et per super illud Jaco. 2. Nolite in personarum acceptio habere fidem etc. dicitur glo. Aug. Si hoc quod Jacobus dicit. Si introierit in conventu vestro vir habens annulum aureum etc. intelligatur de quotidianis confessoribus: quod hic non peccat: si tamen peccat. sed hoc est acceptio personarum: diuites propter diuitias honorare. dicit enim Greg. in quodam homel. Supbia nostra retundit quod in hominibus non nam quod ad imaginem dei facti sunt: sed diuitias honorant. et sic cum diuitie non sint debita causa honoris prenebit hoc ad personarum acceptio. ergo personarum acceptio non est peccatum circa exhibitionem honoris. Et per hoc dicitur in glo. Jaco. 2. Quicumque

diuitie propter diuitias honorat peccat. et pari ratione si aliquis honoret propter alias causas que non faciunt dignum honorem: quod pertinet ad acceptio personarum. ergo acceptio personarum in exhibitione honoris est peccatum. Et per R. dicitur: quod honor est quoddam testimonium de virtute eius que honorat. et id sola virtus est debita causa honoris. Sciendum tamen quod aliquis potest honorari: non solum propter virtutem propriam: sed etiam propter virtutem alterius. sicut principes et plati honorantur etiam si sint mali in quantum gerunt personam dei: et comitatus cui proficiunt: secundum illud puerb. 26. Sicut qui imittit lapides in aceruum mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem: quod gentiles ratione attribuebant mercurio: aceruum mercurii dicitur cumulus rocinum in quo mercator quibusque mittit unum lapillum loco centum marcarum: ita etiam honorat insipientes quod ponit loco dei et loco totius comitatus: et eadem ratione patentes: et domini sunt honorandi propter participationem diuine dignitatis que est omnis patris et domini. senes autem sunt honorandi propter signum virtutis quod est senectus: sed hoc signum quibusque deficiat. vnde ut dicitur Sapia. 4. Senectus venerabilis est: non diuturna neque aeterna numero computata. cani autem sunt sensus hominis et etas senectutis vita immaculata. diuites autem honorandi sunt propter hoc quod maiorem locum in comitatu obtinent. si autem solum intuitu diuitiarum honorem erit peccatum acceptio personarum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quartum sic procedit. Uidet quod in iudicis locum non habeat peccatum acceptio personarum. Acceptio enim personarum opponitur distributive iustitie: ut dicitur est. sed iudicia maxime videntur ad iustitiam commutativam pertinere. ergo personarum acceptio non habet locum in iudicis. Et per per se in aliquo iudicio infliguntur. sed in penis accipiuntur personae absque peccato: quod grauius puniuntur que inferunt iniuriam in personas principum quam in personas aliorum. ergo personarum acceptio non habet locum in iudicis. Et per Eccle. 4. dicitur. In iudicando esto pro pupillis misericors. sed hoc videtur esse accipere personam pauperis. ergo acceptio personarum in iudicis non est peccatum. Sed hoc dicitur dicitur puer. 18. Accipere personam in iudicio non est bonum. Et per R. dicitur: quod sicut dicitur est: iudicium est actus iustitie per iudex ad equalitatem iustitie reducit ea que equalitate opposita facere possunt. personarum autem acceptio in equalitate quaedam habet in quantum arbitratu alicui personae propter proportionem suam in qua consistit equalitas iustitie. et id manifestum est quod pro personarum acceptio iudicium corripitur. Ad primum ergo dicitur: quod iudicium dupliciter potest considerari. Uno quantum ad ipsam rem iudicandam: et sic iudicium se habet commutativam et ad distributivam iustitiam. potest enim iudicio diffiniri qualiter aliquid commode sit distribuendum in multos: et qualiter alteri unus restituat quod ab eo accepit. Alio potest considerari quantum ad ipsam formam iudicij: put. s. iudex est in ipsa commutativa iustitia ab uno accipit et alteri dat. et hoc pertinet ad distributivam iustitiam. et per hoc in quolibet iudicio locus habet potest personarum acceptio. Ad secundum dicitur: quod cum puniuntur aliqui grauius propter iniuriam in maiorem personam committunt non est personarum acceptio quod ipsa diuersitas personae facit quantum ad hoc diuersitate rei: ut supra dicitur est. Ad tertium dicitur: quod homo in iudicio debet auxiliari subuenire quantum fieri potest: tamen sine lesione iustitie: alioquin non habet locum illud quod dicitur Exo. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

De vitis oppositis commutative iustitie. Qd LXIII.

Deinde considerandum est de vitis oppositis commutative iustitie. Et per considerandum est de peccatis que committuntur circa inuoluntarias commutationes. 2o de peccatis que committuntur circa commutationes inuoluntarias. Committuntur autem peccata circa inuoluntarias commutationes propter hoc quod aliquod nocuum metum propter inferri ei voluntate: quod quidem potest fieri dupliciter. scilicet scilicet et verbo. scilicet quod cum proximo ledit vel in persona propria vel in persona iuncta vel in proprijs rebus. de his ergo ordinem considerandum est. Et per de homicidio patet quod maxime nocetur proximo.

¶ Et circa hoc q̄runt octo. p̄ vtrū occidere aīalia bruta vel etiā plātas sit pctm̄. 2° vtrū occidere pctōrē sit licitū. 3° vtrū hoc liceat puate p̄sone vel solū publice. 4° vtrū hoc liceat clerico. 5° vtrū liceat alicui occidere seipsum. 6° vtrū liceat occidere hoīez iustū. 7° vtrū liceat alicui occidere hoīem seipsū defendēdo. 8° vtrū homicidiū ca suale sit peccatum mortale.

Ad primum sic p̄cedit. Videt̄ q̄ occidere quecumq; viuētia sit illicitū. Dicit enī apls ad Ro. 13. Qui ordinationi dei resistit ipsi sibi dānationē acquirūt. s; p̄ ordinationē diuine puidētē oīa viuētia p̄seruant. s; illud ps̄: Qui p̄ducit in mōtib; feniū r̄ dat iumētis escā ipsoz. ergo mortificare q̄cumq; viuētia videt̄ eē illicitū. ¶ P̄. Homicidiū ē pctm̄ ex eo q̄ hō puat̄ vita. sed vita cois ē oīb; aīalib; r̄ plātis. ḡ eadē rōne videt̄ esse peccatū occidere bruta aīalia r̄ plātas. ¶ P̄. In lege diuina nō determinat̄ sp̄alis pena nisi p̄ pctō: s; occidēti bouē vel ouē alteri; statuit̄ pena determinata in lege diuina: vt p̄ Exo. 22. ḡ occisio brutoz aīaliū est pctm̄. ¶ S; ē est qd̄ Augu. dicit in p̄ de ciui. dei: Lū audimus: nō occides nō accipimus hoc dictū esse de fructib;: q; nullus eis ē sensus. nec de irrōnalib; aīalib;: q; nulla nobis rōne sociat̄. restat ergo vt itelligam; de hoīe qd̄ dictū ē: nō occides. ¶ R̄. nō dōm; q; nullus peccat ex hoc q; vtitur re aliqua ad hoc ad quod ē. in rerū aut ordine ip̄fectiora sunt p̄pter p̄fectiora: sicut ē in gn̄ationis via. nā ab ip̄fectis ad p̄fecta p̄cedit. r̄ inde ē q; sicut in gn̄atione hoīs pus est viuū: deinde aīal: vltimo aut̄ hō. ita ē ea q; tantū viuunt vt plāte sunt cōiter p̄pter aīalia. oīa aut̄ aīalia sunt p̄ hoīez. r̄ iō si hō vritur plātis ad vtilitatē aīaliū: r̄ aīalib; ad vtilitatē hoīs nō ē illicitū: vt p̄ p̄hm in p̄ politū. Inter alios aut̄ usus maxime necessari; esse videt̄ vt aīalia plātis vrant̄ in cibū. r̄ hoīes aīalib; qd̄ sine mortificatione eoz fieri nō p̄t. r̄ iō licitū ē r̄ plātas mortificare in vsu aīaliū: r̄ aīalia in vsu hominū ex ipsa ordinatione diuina. d̄r enī; Beñ. p̄. Ecce dedi vobis oēm herbā r̄ vniuersa ligna vt sint vobis in escā r̄ amctis aiantib; tere. r̄ Beñ. 9. d̄r. De qd̄ mouet̄ r̄ viuūt erit vobis in cibū. ¶ Ad p̄^o ḡ dōm; q; ex ordinatione diuina p̄seruat̄ vita aīaliū r̄ plātarū: nō p̄pter seipsas sed p̄pter hoīez. vñ vt Aug. dicit in p̄ de ci. dei. Iustissima ordinatione creatoris vita r̄ mors eoz n̄ris vsib; subdit̄. ¶ Ad 2° dōs; q; aīalia bruta r̄ plāte nō habēt̄ vitā rōnalē p̄ quā a seipsis agant̄: s; semp̄ agunt̄ q̄si ab alio nāli quodā ipulsi: r̄ hoc est signū q; sūt nāl; fuata r̄ alioz vsib; accommodata. ¶ Ad 3° dōs; q; ille q; occidit bonē alteri; peccat quidē: nō q; occidit boīez: sed quia dānificat hoīem in re sua. vnde nō continet̄ sub peccato homicidy sed sub peccato furti vel rapine.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt̄ q; nō sit licitū occidere hoīes peccatores Dñs. n. Mat. 13. in parabola p̄hibuit extirpare zizaniā qui sūt filij nequā vt ibidē d̄r. s; oē qd̄ ē p̄hibitū a deo ē pctm̄. ḡ occidere pctōrē eē pctm̄. ¶ P̄. Iustitia humana p̄formatur iustitie diuine. s; s; diuina iustitiā pctōres ad p̄niam referunt̄: s; illud Ezech. 18. Nolo mortē pctōris sed vt cōuertat̄ r̄ viuat. ḡ videt̄ oīno eē iniustū q; pctōres occidat̄. ¶ P̄. Illud qd̄ ē s; se malū nullo bono fine fieri licet. vt p̄ Aug. in lib. 5. mendaciū: r̄ p̄hm in. 2. etbi. S; occidere hoīem s; se malū ē: q; ad oēs hoīes tenemur charitatē habere. amicos aut̄ volum; viuere r̄ esse: vt dicit̄ in. 9. ethicoz. ergo nullo mō licet hoīez pctōrē occidere. ¶ S; ē est qd̄ dicit̄ Exo. 22. Maleficos nō patieris viuere. r̄ in ps̄. In matutino interficiebā oēs pctōres terre. ¶ R̄. nō dōm; q; sicut dictū ē: licitū ē occidere aīalia bruta in q̄tūz ordinant̄ nāliter ad hoīez vsu: sicut ip̄fectū ordinat̄ ad p̄fectū. oīs aut̄ pars ordinat̄ ad totū vt ip̄fectū ad p̄fectū. r̄ ideo omnis pars nāliter est p̄pter totū. r̄ p̄pter hoc

videmus q; si saluti totius corporis humani expedit p̄cisio alicuius membri: puta cū est putridūz vel corruptūz alioz; membrorūz laudabiliter r̄ salubriter abscinditur. quelibet autē persona singularis cōparat̄ ad totā cōmunitatē sicut pars ad totū. r̄ ideo si aliquis hō sit periculosus cōitati r̄ corruptius ipsius. p̄pter aliquod peccatū laudabiliter r̄ salubriter occidit̄ vt bonū cōe cōseruet. modicus enim fermentū totā massāz corruptit: vt dicit̄. i. ad Cor. 5. ¶ Ad p̄^o ḡ dōm; q; dñs abstinēdūz mādanit ab eradicatione zizaniorūz: vt tritico parceret. i. bonis: quod quidē sit quando nō possunt occidi mali qn simul occidant̄ r̄ boni: vel quia latent inter bonos vel q; habent multos seq̄ces: ita q; sine bonoz periculo interfici nō possunt: vt Augu. dicit̄ tra. Permenianū. vnde dñs docet magis esse s; nendūz malos viuere: r̄ vltionē referuandā vsq; ad extremū iudiciū q; q; boni simul occidant̄. quādo vero ex occasione malorūz nō iminet̄ periculū bonis sed magis tutela r̄ salus: tunc licite possunt mali occidi. ¶ Ad 2° dicit̄ q; deus s; m̄ ordinem sue sapientie quandoq; statim peccatores occidit ad liberationem bonorūz: quandoq; autem eis penitendi tēpus concedit s; m̄ q; ipse nouit suis electis expedire. r̄ hoc etiā humana iustitia imitatur pro posse. illos enim qui sunt perniciosi in alios occidit. eos vero qui peccant alyz grauit̄ non nocēt̄ ad penitentiam referuat̄. ¶ Ad 3° dōm; q; homo peccando ab ordine rationis recedit. r̄ iō decidit a dignitate hūana. put. s; hō est natura liter liber r̄ p̄ seips; exis r̄ incidit quodāmodo in seruitutem bestiaz. vt. s; de ipso ordine s; m̄ q; est vtile alyz: s; illud ps̄. Nō cū in honore eēt nō itellexit: compatus ē iumētis insipientib; r̄ filis scūs est illis. r̄ puer. ii. d̄r. Qui stultus ē seruiet sapiētī. r̄ iō quīs hoīez in sua dignitate manēt̄ occidere sit s; m̄ se malū: nō hoīem pctōrēz occidere p̄t eē bonū sic occidere bestiam. pctōr. n. ē mal; hō q; bestia r̄ pl̄s nocet vt p̄hs dicit̄ in p̄ politū. r̄ in. 7. etbi.

Ad tertium sic p̄cedit. Videt̄ q; occidere hoīez pctōrēz liceat puate p̄sone. In lege. n. dīna nihil illicitū mandat̄. sed Exo. 22. p̄cepit Moy. ses. Occidat̄ vnūq; s; q; frēm suū r̄ amicū r̄ prīmū suūz pctō vitulū p̄statulū. ḡ etiāz puatis p̄sonis licet pctōrēz occidere. ¶ P̄. Nō p̄pter pctm̄ p̄parat̄ bestiaz: vt dñs ē: sed occidere bestia siluestre maxie nocētē cui libet puate p̄sone licet. ḡ r̄ pari rōne occidere hoīem pctōrēz. ¶ P̄. Laudabile ē q; hō etiā si sit puata p̄sone opetur qd̄ est vtile bono cōi: s; occisio maleficorūz ē vtilis bono cōi: vt dñs est. ḡ laudabile est si etiā puate p̄sone malefactorē occidant̄. ¶ S; ē est qd̄ Aug. dicit̄ in p̄ de ciui. dei. Qui sine aliqua publica admistratōe maleficū occiderit velut homicida iudicabit̄: r̄ tāto amplī; q̄to sibi p̄ratem a deo nō p̄cessam vsurpare nō timuit. ¶ R̄. nō dōm; q; sic dñs est: occidere malefactorē licitū est in q̄tū ordinat̄ ad salutē totius cōiuitatis. r̄ iō ad illū solū p̄inet cui cōmittit̄ cura cōiuitatis cōsuande. sicut ad medicū p̄inet p̄cidere mēbz putridūz q̄si ei p̄missa fuerit cura salutis totius corporis. cura aut̄ cois boni p̄missa ē p̄ncipib; hūitibus publicā auctoritatēz. r̄ iō cis solū licet malefactorē occidere: nō aut̄ puatis p̄sonis. ¶ Ad p̄mū ergo dōm; q; ille aliqd̄ facit cuius auctoritate sit: vt p̄ Dio. 12. ca. cel. hierar. r̄ ideo: vt Aug. dicit̄ in p̄ de ciui. dei: nō ip̄e occidit q; mīsteriū d; iuberi: sic adminiculū gladyz vnti. vnde illi qui occiderunt p̄rimos r̄ amicos ex mandato dñi nō hoc fecisse ipsi videntur: sed potius ille cuius auctoritate fecerunt: sicut r̄ miles interficit hostē auctoritate p̄ncipis: r̄ minister latronez auctoritate iudicis. ¶ Ad secundum dicendum: q; bestia naturaliter est distincta ab homine. vnde super hoc non requiritur aliqd̄ iudiciū an sit occidenda si sit siluestris. si vero sit domesticā requireretur iudiciū non propter ipsas s; p̄pter dā

nū dñi: sed hō pctō: nō est nāliter distinctus ab hominib⁹ iustis. r iō indiget iudicio publico: vt discernat an sit occidendus ppter salutē cōmunē. ¶ Ad 3° dō: qd facere aliq̄ quid ad vilitatē eōz qd nulli nocet hoc ē licitū cuilibet puate p̄one. sed si sit cuz nocimēto alteri⁹ hoc nō dō fieri nisi fm iudiciū eius ad quē pertinet existimare qd sit sub trahendum partibus pro salute totius.

Ad quartum sic pceditur. Videt qd occidere malefactores liceat clericis. Clerici enī p̄cipue debēt iplere qd ap̄ls dicit. i. ad Lori. 4. Mī tatores mei estote sicut r ego xpi p qd nobis iudicif vt deū r scōs ei⁹ imitemur: sed ipse de⁹ quē colim⁹ occidit malefactores: fm illud ps. Qui percussit egyptū cuz p̄mogenitis eoruz. Moyses ē a leuitis fecit iter fici viginti tria milia hominū pp adorationez vitulū: vt habet Exo. 32. Et phinees sacerdos iterfecit israhelitē coemntē eū madianitide: vt habet Numeri. 25. Samuel ē iterfecit Agag regē amelech. r Delias sacerdotes Baal. r Marathias eū qui ad sacrifici canduz accesserat. r in nouo testō Petr⁹ Ananiā r Saphiram. q̄ videt qd etiā clericis liceat occidere malefactores. ¶ P̄. Prās spūalis ē maior q̄ tp̄alis r deo iudicior: s; potestas tp̄alis licite malefactores occidit tā q̄ dei minister: vt dicit Ro. 13. q̄ multo magis clerici q̄ sūt dei ministri spūritualē p̄tatez habentes licite p̄nt malefactores occidere. ¶ P̄. Quicūq; licite suscipit aliq̄d officū licite p̄t ea q̄ ad officū illud p̄tinet exercere. s; officū p̄ncipis terre ē malefactores occidere: vt dictū ē. ergo clerici q̄ sūt terrar p̄ncipes licite p̄nt occidere malefactores. ¶ S; 3° dō dī. i. ad Thimor. 3. Oportet ep̄m sine crimine eē: nō vinolētuz: nō p̄cussorē. ¶ Rñ. dō: qd nō licet clericis occidere dupli ci rōne. p̄ qdē qz sūt electi ad altaris ministeriū in quo representat passio xpi occisi qui cū p̄cuterēt nō reputiebant: vt dī. i. Petri. 2. r iō nō cōpetit vt clericis sint p̄cussores aut occisores. debēt enī ministri sui dñm imitari: s; illd Eccl. 10. Scōz iudicē ppli sic r ministri ei⁹. alia rō ē: qz clericis cōmittit ministeriū noue legis in q̄ non determinat pena occisōis vel mutilatiōis corporalis. r iō vt sint idonei ministri noui testamēti debēt a talib⁹ abstinere. ¶ Ad p̄^o dō: qd de⁹ vlr in oib⁹ opat q̄ recta sunt. in vnoquoq; tñ s; eius congruētia. r iō vnusquisq; dō deū imitari in hoc qd sibi sp̄alr cōgruit. vñ s; deus corporalr malefactores occidat: nō tñ o; qd oēs in hoc eū imitent. Petrus aut nō ppria auctoritate vel manu Ananiā r Saphyrā iterfecit: s; magis diuinā iusticiā de eoz morte p̄mulgauit. sacerdotes aut vlr leuite veteris testamēti erāt ministri veteris legis fm quā pene corporales infligebant. r iō etiā eis occidere ppria manu congruebat. ¶ Ad 2° dō: qd ministeriū clericorū ē in meliorib⁹ ordinatū q̄ sint corporales occisiones. s; in his que p̄tinet ad spūalē salutē. r iō nō congruit eis qd minorib⁹ se ingerāt. ¶ Ad 3° dō: qd plati eccliarū accipiūt officia p̄ncipuz terre nō vt ipsi iudiciū sanguinis exerceāt per seipfos: sed qd eoz auctoritate p̄ alios exerceant.

Ad quintum sic pceditur. Videt qd alicui liceat seipsum occidere. Homicidiū enī est peccatū in q̄tū iusticie dicit. sed nullus p̄t sibi ipsi iniusticiā facere: vt pbat in. 5. ethi. ergo nullus peccat occidēdo seipsum. ¶ P̄. Occidere malefactores licet habēt publicā p̄tatez. s; q̄nq; ille qd hz publicā p̄tatez est malefactor. ergo licet ei occidere seipsum. ¶ P̄. Licitū ē qd aliq; spōta nec minus piculū subeat vt magis piculū vitet: sicut licitū est qd aliq; etiā sibi ipsi amputet mēbrū patridū: vt totum corpus saluet. s; q̄nq; aliq; p̄ occisione sibi ipsi vitat malū vel miserā vitā vel turpitudinē alicui⁹ pcti. ergo licet alicui occidere seipsum. ¶ P̄. Sāson seipsum iterfecit vt habet Judicū. 16. qui tñ cōnumerat iter sanctos: vt p; Deb. xi. q̄ licitū est alicui occidere seipsum. ¶ P. 2. Ad

hab. 14. dī qd Razias qdā seipsum iterfecit eligēs nobilitate mori potē q̄ subdit⁹ fieri pctōrib⁹: r 3 natales suos in iurijs agi. s; nihil qd nobilitr sit r fortiter est illicitū. q̄ occidere seipsum nō ē illicitū. ¶ S; 3° dō Aug. dicit in p̄ de ciuitate dei. Restat vt de hoīe itelligam⁹ illd qd dictū ē: nō occides nec alterū. q̄ nec te. neq; n. aliud q̄ hoīez occidit qd seipsum occidit. ¶ Rñ. dō: qd seipsum occidere ē oīno illicitū triplici rōne. p̄ qdē qz nālr q̄libet res seipsum amat. r ad hoc p̄tinet qd q̄libet res p̄seruat se i eē r corrupētib⁹ resistit q̄tū p̄t. r iō qd aliq; seipsum occidat est 3 inclinationē nāle: r 3 charitatē q̄ q̄libet dō seipsum diligere. r iō sibi ipsi occisio semp ē pctm mortale: vt pote 3 nāle leges r 3 charitatē existēs. 2° qz q̄libet pars id qd ē est totū. q̄libet autē hō ē ps cōitatis. r ita id qd ē est cōitatis. vñ in hoc qd seipsum iterfecit iniuriā cōitati facit: vt p; per phm in. 5. ethi. 3° qz vita ē qdāz donū diuinū hōi attributū r eius p̄tati subiectū qui occidit r viuere facit. r iō qui seipsum vita p̄uat in deū peccat: sicut qd alienū seruū iterfecit peccat in dñm cuius ē seru⁹. r sic peccat ille qd vsurpat sibi iudiciū de re sibi nō cōmissa. ad solū enī deū p̄tinet iudiciū mortis r vite: s; illud Deutro. 32. Ego occidā r ego viuere faciā. ¶ Ad p̄^o ergo dō: qd homicidiū est peccatū nō solū quia cōtraria tur iusticie: sed etiā quia cōtrariat charitati quā habere dō aliq; ad seipm. r ex hac parte occisio sibi ipsius est pctm p̄ cōmpationē ad seipm. p̄ cōmpationē autē ad cōitatis r ad deū hz rōnem pcti etiā p̄ oppositiōez ad iusticiā. ¶ Ad 2° dō: qd ille qd hz publicā p̄tatez p̄t licite malefactores occidere p̄ hoc qd p̄t de ipso iudicare. nlls at ē index sibi ipsi vñ nō licet hūi publicā p̄tatez seipsum occidere pp qdē qz pctm: licet tñ ei se 3mittere iudicio alioz. ¶ Ad 3° dō: qd hō 3stituit dñs sibi ipsius p̄ libez arbi. r iō licite p̄t hō de seipo disponere q̄tū ad ea q̄ p̄tinet ad hāc vitā q̄ hoīs libero arbi. regit: sed transit⁹ de hac vitā ad aliā feliciorē non subiacet libero arbitrio hoīs s; p̄tati diue. r iō nō licet hōi seipsum iterficere vt ad feliciorē trāseat vitā. s; nec vt q̄libet miserias p̄tis vite euadat: qz vltimūz maloz huius vite: r maxie terribile est mori: vt p; p̄ phm in. 3. ethi. r iō ferre sibi mortē ad alias huius vite miserias euadendas ē mai⁹ malū assumere ad minoris mali vitationē. s; nec ē nō licet seipsum iterficere ppter aliq̄d pctm cōmissuz. tuz qz in hoc sibi maxime nocet qd sibi adimit necessariū p̄tatez tps. tū etiā qz malefactorē occidere nō licet nisi p̄ iudiciū publice p̄tatis. s; etiā nec licet mulieri seipsā occidere ne ab alio corumpat: qz nō dō in se 3mittere crimē maximū qd ē sibi ipsius occisio vt vitet min⁹ crimē alienū. nō n. ē crimen mulieris per violentiam violatē si consensus non asit: qz nō inq̄natur eoz nlls de p̄sensu mētis: vt Lucia dixit. cōstat aut min⁹ eē pctm fornicationē vel adulteriū q̄ homicidiū: r p̄cipue sibi ipsi qd est gravissimū: qz sibi ipsi nocet cui maximā dilectionē dō. ē ē piculosissimū: qz non restat tps vt p̄ p̄nias expiet. s; nec nllū licet seipsum occidere ob timorē ne p̄sentiat in pctm: qz nō sunt faciēda mala vt veniant bona vel vt vitent mala p̄fertiz miora r min⁹ certa. icertū. n. ē an aliq; in futurū p̄sentiat in pctm. potēs est. n. deus hoīez q̄cūq; tentatione supueniente liberare a pctō. ¶ Ad 4° dō: qd sic Aug. dicit in p̄ de ciuitate dei. Nō Sāson excusat alr qd seipsum cū hostib⁹ ruina dom⁹ oppressit: nisi qd latēter sp̄s scūs hoc iusserat qd illum miracula faciebat. r eādē rōne assignat de q̄busdā scīs femis q̄ tpe p̄fectōis seipsum occiderūt q̄tū mēoria i ecclia celebrat. ¶ Ad 5° dō: qd ad fortitudinē p̄tiet qd aliq; ab alio mortē pati n̄ refugiat pp bonuz virtutis r vt vitet pctm: s; qd aliq; sibi ipsi iferat mortē vt vitet mala penalia hz qdē quādā spēs fortitudinis: pp qd qdam seipsum iterfecerunt estimantes se fortiter agere. de quoz numero Razias fuit: non tamē est vera fortitudo sed magis quedam mollicies animi nō

valentis mala penalia sustinere: vt pz per pbm in. 3. ethico rum: 7 per Augu. in p de cinitate dei.

Ad sextum sic pcedit. Uidet q liceat i aliquo casu iterficere inocete. Diuin. n. rior no manifestat p pcrum qn magis rior dñi expellit pcrum: vt dr Eccl. p. sed Abrahā comedat? e q timuit dñz: qz voluit iterficere filiū suū inocete. q pot aliqs inocete iterficere sine pctō. C. P. In gñe pctōz q p primū comitunt: tāto mai' videt aliqd ee pctm qto mai' nocumētū ifert ei in quē peccat: s3 occisio plus nocet pctōzi q inoceti: q de miseria hui' vite ad celestē gloriā trāsit p mortē. cū g liceat in aliquo casu pctōre occidere: multo magis licet occidere in nocete vel iustu. C. P. Illud qd fit fm ordinē iustitie nō ē pctm. s3 qñq cogit aliqs fm ordinē iustitie occidere inocē rez: puta cū iudex q d3 fz allegata iudicare pdenat ad mortē cū quē scit inocete p falsos testes mictū. 7 silr minister q iniuste pdenatū occidit obediēs iudici. g absq pctō pot aliqs occidere inocete. C. S3 ē qd dr Exo. 23. Infontē 7 iustu nō occides. C. Rñ. ddm: q aliqs hō duplr p considerari pot. vno fm se. alio p cōparationē ad aliū. fm se qdē cōsiderādo hoiez nullū occidere licet: qz in quolibet ē pctōre debem' amare nāz quā de' fecit q p occasione corūpif. sed sic supra dictū ē occisio pctōzis fit licita p cōparationē ad bonū cōe qd p pctm corūpif. vita aut iustoz ē pseruatiua 7 p motiua boni cōis: qz ipsi sūt pncipalioz ps multitudine. 7 iō nullo mō licet occidere inocete. C. Ad p' g dīcedū: q de' h3 diuiz mortis 7 vite. eius. n. ordinatioe moriunt 7 pctōzes 7 iusti. 7 iō ille q mādato dei occidit inocē rez talis nō peccat: sic nec de' cui' ē exacutor: 7 ostēdit deū timere ei' mādatis obediēs. C. Ad 2' ddm: q in pēlanda grauitate pcti magis ē p considerādū id qd ē p se q id qd est p accūs. vñ ille q occidit iustu grām' peccat q ille q occidit pctōre. p qdē qz nocet ei quē plus d3 diligere. 7 ita magis ē charitate agit. 2' qz iniuriā ifert ei q ē min' dign' 7 magis ē iustitiā agit. 3' qz puat cōitatez maiori bono. 4' qz magis deū ptenit: fm illd Luc. 10. Qui vos spnit me spnit. q autē iustus occisus ad gloriā pducat a deo: p accūs se h3 ad occisionē. C. Ad 3' d3: q iudex si scit aliqū inocē rez ee q falsis testib' mictit d3 diligētī' examinare testes vt iueniat occasione liberādi innoxii: sic Daniel fecit. si at hoc nō pot d3 cū supiozi relinqre iudicādū. si aut hoc nō pot: nō peccat fm allegata sniam ferēs: qz ipse nō occidit inocē rez: s3 illi q eū asserūt nocētē. minister aut iudicis cōdenat: tis inocētē si snia itollerabile errorē ptenat nō d3 obedire als excusarent carnifices q martyres occiderūt. si vō nō ptenat manifestā iniustitiā nō peccat pceptū exequendo: qz ipse nō h3 discutere supiozis sniam: nec ipse occidit innoxentē: sed iudex cui ministeriū adhibet.

Ad septimum sic pcedit. Uidet q nulli liceat occidere aliqū se defendendo. Dicit. n. Aug. ad publicolā de occidēdis hoib'. Ne ab his qsq occidat nō mibi placet cōsiliū nisi forte sit miles: aut publica functioe teneat: vt nō. p se hoc faciat: s3 p aly accepta legitima ptāte si eius pgruat psonē: s3 ille qui se defendēdo occidit aliqū ad hoc eū occidit ne ipse ab eo occidat. g hoc videt ee illicitū. C. P. In p de lib. arbi. dr. Quō apud diuinā puidētā a pctō liberi sunt q pro his reb' q s ptenēdas q s hoies iusti amittere possūt: vt ex pmissis ps. hōz aut est vita corpalis. q pro cōseruāda vita corpali nulli licitū ē hoiez occidere. C. P. Nicolaus papa dicit: vt habet in decretis di. 50. De clericis qb' p suluistis. Iqui se defendēdo paganū occiderūt: si postea per pniām possunt ad pstinū statū redire aut ad altiore afeēdere: scito nos nullāz occasione dare: nec vllā tribuere licētā eis quēlibet hominem quolibet mō occidēdi. s3 ad pcepta moralia seruāda.

tenent cōiter clerici 7 laici. ergo etiā laicis nō est licitū occidere aliqū se defendēdo. C. P. Homicidiū est grauius peccatū q simplex fornicatio vel adulteriū: sed nulli licet comittere simplices fornicationē vel adulteriū vel quodcumq aliud peccatū mortale pro cōseruatione pprie vite: qz vita spiritalis pferēda est corporali. ergo nulli licet defendēdo seipsū aliū occidere vt ppriā vitā pseruet. C. P. Si arbor est mala 7 fructus: vt habet Marth. 7. s3 ista defensio sui videt esse illicita. fm illud Ro. 12. Nō vos defendentes carissimi. ergo 7 occisio hois exinde pcedens est illicita. C. S3 ē est qd Exo. 22. dicit: Si effringens fur domus siue suffodiens inuētus fuerit 7 accepto vulnere mortuus fuerit: percussor nō erit reus sanguinis. sed multo magis licitū est defendere ppriā vitā qz propria domus. ergo etiā si aliquis occidat aliqū p defensione vite siue non erit reus homicidij. C. Rñ. ddm: q nihil phibet vnus actus esse duos effect' : quoz alter solū fit in intētionē: al' vero fit pter intētionē. morales autē actus recipiūt speciez fm id qd intendit: nō autē ab eo quod est pter intētionē cū sit p accūs: vt ex supradictis ps. ex actu galicū' seipsū defendentis duplex effectus sequi pot: vnus quidem cōseruatiō pprie vite: alius aut occisio inuadentis. actus ergo hui' ex hoc q intenditur cōseruatiō pprie vite non h3 rōnem illiciti cū hoc sit cuiuslibet nāle q se pseruet in eē qtum pot. pot tū aliqs actus ex bona intētionē pueniens illicit' reddi si nō sit pportioatus finī. 7 iō si aliqs ad defendendū ppriā vitā vtatur maiori violētā q oporteat erit illicitū. si vō moderate violētā repellat erit licita defensio. nā fz iura viz vi repellere s3 cū moderamē iculpa te tutele: nec ē necariū ad salutē vt hūc actū moderate tutele ptermittat ad cuitādū occisionē alteri: qz plus teneb' hō vite siue puidere q vite aliene: s3 qz occidere hoiem nō licet nisi publica auctoritate pp bonū cōe: vt ex sup' d3 ps: illicitū ē q hō itēdat occidere hoiez vt seipsū defendat: si ei q h3 publicā auctoritatē q itēdēs hoiez occidere ad sui defensionē refert hoc ad publicū bonū: vt ps in milite pugnāte i hostes: 7 i ministro iudicis pugnāte i latrones: qnis ē 7 isti peccēt si puata libidine moueant. C. Ad p' ddm: q auctoritas Aug. itelligēda ē in eo casu quo qd itēdit occidere hoiem vt seipsū a morte liberet: in quo et casu itelligit auctoritas iudicāda in li. de libe. arbi. vñ signāter dr. p his reb' in quo designat itētio. 7 p hoc ps rīsto ad 2'. C. Ad 3' d3: q irregularitas psequitur actū homicidij ē si sit absq pctō vt ps in iudice q iuste aliqū pdenat ad mortē. 7 ppter hoc clericus ē si se defendēdo iterficiat aliqū irregularis ē qnis nō itēdat iterficere s3 seipsū defendere. C. Ad 4' ddm: q actus fornicatiōis vel adulterij non ordinat ad cōseruationē pprie vite ex necitate sicut actus ex quo qñq sequitur homicidij. C. Ad 5' ddm: q ibi phibet defensio q ē cū liuore vindicte. vñ Blo. dicit. Nō vos defendētes. i. nō sitis referentes aduersarios.

Ad octauum sic pcedit. Uidet q aliquis casu aliter occidens hoiem incurrat homicidij reatū. Legit enis Hen. 4. q Lamech credens interficere bestiam interfecit hoiem 7 reputatus est ei ad homicidiū. g reatū homicidij incurrit q casualiter hoiez occidit. C. P. Exo. 21. dr. Si qs pausserit mulierē pregnantē 7 abortum fecerit si mors ei' fuerit subsecuta reddet aiaz p aia: sed hoc potest esse absq itēntiōe occisionis. g homicidij casuale h3 homicidij reatū. C. P. In decretis di. 50. inducuntur plures canones qbus casualia homicidia puniuntur. sed pene nō debent nisi culpe. g ille q casualiter hominē occidit incurrit homicidij reatū. C. Sed ē quod Aug. dicit ad publicolā: Absit vt ea q ppter bonū aut licitū facimus si qdēz ppter hoc pter nriām volūtātē qdēz mali acciderit nobis iputez. sed ptingit qñq vt ppter bo-

nuz aliqd faciētib⁹ homicidiū psequē casualr. ergo nō spu-
 nat faciēti ad culpā. ¶ Rñ. dōm: q⁹ fm phm in. z. phyfi.
 Lasus ē cā agēs pter itētionē: r iō ea q casualia sunt simplr
 loquēdo nō sunt itēta neq; volūtaria: r qz oē pctm ē volun-
 tatiū fm Aug. nō ē q casualia inq̄tū hmōi nō sunt pctā.
 ptingit tū id qd nō est actu: r se volitū vel itētū eē p acci-
 dēs volitū vel itētū: fm q causa p accis dē remouēs p-
 hibēs. vñ ille q nō remouet ea ex qb⁹ sequit^r homicidiū si
 dbeat remouere erit quodāmo homicidiū volūtariū. hoc
 aut ptingit duplr. vno qn dās operā reb⁹ illicitis q̄s vi-
 tare debebat homicidiū scurrit. alio qn nō adhibet de-
 bitā sollicitudinē. r iō fm iura si aliqs det operā rei licite:
 debita diligētā adhibēs: r ex hoc homicidiū sequat^r: nō in-
 currit homicidy reatū. si vō det operā rei illicite: vel et dat
 operā rei licite nō adhibēs diligētā debitā nō euadit ho-
 micidy reatus si ex ei⁹ ope mors hoīs psequat^r. ¶ Ad p⁹ q⁹
 dōm: q⁹ Lamech nō adhibuit sufficiētē diligētā ad homi-
 cidii vitādū. r iō reatū homicidy nō euasit. ¶ Ad 2^m dōs:
 q⁹ ille q pcutit mulierē pgnatē dat operā rei illicite. r iō si
 sequat^r mors mulieris vel pueri aiati nō effugiet homici-
 dy crimē: pcpue cū ex tali pcutiōne in pmpu sit q mors
 sequat^r. ¶ Ad 3^m dōm: q⁹ fm canones iponit pena his qui
 casualiter occidūt dātes operā rei illicite vel nō adhiben-
 tes diligētiam debitam.

De mutilatione membrorum. Qd. LXV.

Deinde considerādū est de peccatis
 aliaruz iniuriaruz q̄ in pso-
 nā cōmittunt. ¶ Et circa hoc querunt^r
 q̄tuor. p de mutilatione membroz. 2°.
 de verberatiōe. 3°. de incarcerationē. 4°.
 vtrū pctm hmōi iniuriaruz aggrauet ex
 hoc q̄ cōmittit i psonā diuictā alijs.

Ad primum sic pcedit. Videt q̄ mutilare ali-

quē mēbro suo in nullo casu possit
 eē licitū. Damas. n. diē in. z. lib. q⁹ pctm cōmittit per hoc q⁹
 recedit ab eo qd ē fm nām in id qd ē nām. s; nāz a dō
 institutū ē q corpus hoīs sit itegrus mēbris. nām aut ē q
 sit mēbris diminutus. ḡ mutilare aliq̄ez mēbro semp vñ
 eē pctm. ¶ S; sic se hz tota aia ad totuz corpus: ita se ha-
 bēt partes aie ad ptes corpis: vt dī in. z. de aia. S; nō licet
 aliq̄ē puare aia occidēdo ipius: nisi publica pte. ḡ et nō
 licet aliq̄ē mutilare mēbro: nisi forte fm publicā pte. ¶ S;
 Salus aie pferēda ē salutī corpali: s; nō licet aliq̄ē
 mutilare se mēbro ppter salutē aie. puniunt enī fm statu-
 ta vetera Niceni cōsily q se castrauerūt pp castitatē pseruā-
 das. ḡ pp nullā causāz aliā licet aliq̄ē mēbro mutilare.
 ¶ S; est qd dī Exo. zi. Oculū p oculo: dētē p dētē: ma-
 nuz p manu: pedē p pede. ¶ Rñ. dōm: q⁹ cū mēbrū ali-
 qd sit pars toti⁹ humani corpis ē ppter totuz sic ipfectuz
 ppter pfectū. vñ disponēdū ē de mēbro hūani corpis fm
 q̄ expedit toti. mēbrū at hūani corpis p se qdē vtile est ad
 bonū toti⁹ corpis. p accis tñ pōt ptingere q sit nociuū: pu-
 ta. cūz mēbruz putridū ē toti⁹ corpis corruptiū. si ḡ mem-
 bruz sanū fuerit r in sua nāli dispōne s; istēs nō pōt pscidi
 absq; toti⁹ corpis detrimētō: s; qz ipse tot⁹ hō ordinat^r: vt
 ad finē ad totā cōitatē cui⁹ est pars: vt supra dictū ē pōt cō-
 tingere q abscisio mēbrū r si vgat in detrimētū totius cor-
 poris: ordinat^r tñ ad bonū cōitatis inq̄tū alicui ifert in pe-
 nā ad cōhibitionē pctōz. r iō sic per publicā pte aliqs li-
 cite puat totalr vita ppter aliqs maiores culpas: ita etiāz
 puat mēbro ppter aliqs culpas miores. hoc aut nō ē lici-
 tū alicui puare psonē ēt volētē illo cui⁹ ē mēbruz: qz p hoc
 sit iniuria cōitati cui⁹ ē ipse hō r oēs ptes ei⁹. si vō mēbruz
 ppter putredinē sit toti⁹ corpis corruptiū tūc licitū ē de
 volūtate ei⁹ cui⁹ ē mēbrū putridū mēbrū pscindere pp sa-
 lutē totius corporis: qz ynicuiq; cōmissa ē cura ppropie sa-

lutis. r eadē rō ē si fiat volūtate ei⁹ ad quē priet curare de
 salute ei⁹ q hz mēbrū corruptiū. aliter aut aliq̄ē mēbro
 mutilare ē oino illicitū. ¶ Ad p⁹ q⁹ dōs: q⁹ nihil pbibet id
 qd ē p particularē nām eē s; nāz vlez: sicut mors r corrup-
 tio in reb⁹ nālib⁹ ē p particularē nāz ei⁹ qd corrupit: cū tñ
 sit s; nāz vlez. r silr mutilare aliq̄ē mēbro: r si sit nām
 particularē corpis ei⁹ q mutilat: ē tñ s; nālē rōnē in cōpatio-
 ne ad bonū cōe. ¶ Ad 2^m dōs: q⁹ toti⁹ hoīs vita nō ordina-
 tur ad aliqd ppiū ipsi⁹ hoīs: s; ad ipsaz poti⁹ oia q sūt ho-
 minis ordinant^r. r iō puare aliq̄ē vita in nullo casu ptinget
 ad aliq̄ē nisi ad publicā pte cui cōmittit^r pcuratio boni
 cōis. s; pscisio mēbrū pōt ordinari ad ppaz salutē vni⁹ ho-
 minis. r iō in aliquo casu pōt ad ipsuz pertinere. ¶ Ad 3^m
 dōm: q⁹ mēbrū nō ē pscindēdū ppter corpale salutēz toti⁹
 nisi qn alt^r toti subueniri nō pōt. salutē at spūali sp pōt ali-
 ter subueniri qz p mēbrū pscisio: qz pctm subiaccet volūta-
 ti. r iō in nullo casu licet mēbrū pscindere pp qdēq; pctm vi-
 tidū. vñ L. 7. fo. exponēs illō Dat. 19. Sūt eunuchi q se
 ipsos castrauerūt pp regnū celoz: diē nō p mēbroz absci-
 sionē s; maloz cogitationū iterēptionē. maledictioni. n. ē
 obnoxi⁹ q mēbrū abscindit. etenī homicide sūt q talia p̄su-
 mūt: r postea subdit: neq; pcupia māsuertior ita fit s; mole-
 stior. aliūde. n. hz fomitis sp̄ma qd in nobis ē: r pcpue a p-
 positō icontinētī r mēte negligente. nec ita abscisio mēbrū
 cōpmit tentationes vt cogitationēs frenū.

Ad secundum sic pcedit. Videt q̄ nō liceat

prib⁹ verberare filios aut do-
 minis seruos. Dicit. n. Apl̄s ad Eph. 6. Vos p̄res nolite ad
 iracūdiāz puocare filios vros. r ifra subdit. Et vos dñi ea
 de facite suis remittētes minas. s; pp verbera aliq ad ira-
 cūdiā puocant: sunt et minis grauiora. ḡ neq; p̄res filios:
 neq; dñi suos debēt verberare. ¶ S; p̄hs diē in. io. etbi.
 q sermo p̄nus hz solū ad monitiōnē nō aut coactionē: sed
 qdā coactio ē p verbera. ḡ parētib⁹ nō lz filios verberare.
 ¶ S; Unicuiq; lz alteri disciplinā ipendere. hoc. n. p̄inet
 ad elynas spūales: vt supra dcm ē. si ḡ pentibus lz pp disci-
 plinā filios verberare: pari rōne cui libet licebit quēlibet
 verberare: qd p̄s eē falsuz. ḡ p̄mū. ¶ Sed ē qd dī puer.
 13. Qui pcut virge odit filiū suū. r ifra. 23. Noli subtrahere
 a puero disciplinā. si. n. pcuteris eū virga nō moriet. tu vir-
 ga pcuties eū r aiaz eius de inferno liberabis. r Ecclē. 33. di-
 citur. Seruo maliuolo tortura r ppedes. ¶ Rñ. dōm: q⁹
 q p verberationē nocumētū quoddā inferi⁹ corpori ei⁹. q
 verberat aliter tñ qz in mutilatōe. nā mutilatio tollit coz-
 poris integritatē. verberatio vero tantūmō afficit sensum
 dolore. vñ mltomin⁹ nocumētū ē qz mutilatio mēbrū. no-
 cumētū aut iferre alicui nō lz nisi p modū pene pp iustitiā.
 nlls aut iuste punit aliq̄ē nisi sit ei⁹ iurisdicōi subiect⁹: r
 iō vberare aliq̄ē nō lz nisi hñti pte aliq; sup illuz q ver-
 berat licite. r qz fili⁹ subdit^r p̄tati p̄ris r su⁹ p̄tati dñi licite
 pōt verberare p̄ filiū r dñis suū cā correctionis r discipli-
 ne. ¶ Ad p̄mū ḡ dōs: q⁹ cū ira sit appetit⁹ vindicte: pcpue
 p̄citat^r ira cū aliqs se reputat lesuz iniuste: vt p̄z p phm i. z.
 rhetorice. r iō p hoc q prib⁹ iterdicit^r ne filios ad iracūdiā
 puocēt: nō pbibet qn filios verberēt cā discipline: s; q nō
 imoderate eos affligāt vberib⁹. q vō idicic^r dñis q remit-
 tāt suis mias p̄t duplr itelligi. Vno⁹ vt remisse minis vtā-
 tur: qd p̄inet ad moderatōez discipline. Alio⁹ vt aliqs nō sp
 ipleat qd cōminat^r. ē: qd p̄inet ad hoc q iudiciū quo qz cō-
 minat^r ē penā: qñz p remissiois miaz tēpē. ¶ Ad 2^m dōs
 q maior p̄tās maiorē d̄z h̄re coactionē. sic at ciuitas ē per-
 fecta cōitas: ita p̄nceps ciuitatis hz pfectā pte coercen-
 di. r iō p̄t ifligere penas irrecupabiles. s. occisiois vl muti-
 latōis. p̄t at r dñs q p̄sūt familie domestice q ē ipfecta cōi-
 tas hñt ipfectā pte cohercēdi s; leuiiores penas q nō ife-
 runt irrecuperabile nocumentum. r hmōi est verberatio.

Ad 3^m dōz: q exhibere disciplinā volenti cuilibet licet. sed disciplinā nolēti adhibere ē solū eius cui alterius cura cōmittit̄. ⁊ ad hoc p̄tinet aliq̄ue verberibus castigare.

Ad tertium sic p̄cedit̄. Videt̄ q nō liceat aliq̄ue hoīez icarcerare. Actus enī est malus ex ḡne q cadit supra idebitā māz: vt supra dictū ē. sed hō hīs nālē arbitry libertatē ē idebita mā icarceratio nis q libertati repugnat. ergo illicitū ē aliq̄ue icarcerare.

¶ Humana iustitia regulari dōz ex diuina: s̄ sic d̄r Eccl. 15. De^o reliq̄t hoīez in manu p̄sily sui. ergo videt̄ q nō ē ali quis coercēdus vinculis vel carcere.

¶ Nullus ē coer cendus nisi ab ope malo: a quo qlibet p̄t̄ aliu licite ipedi re. si ergo icarcerare aliq̄ue eēt licitū ad hoc q̄ cohiberet̄ a malo: cuilibet eēt licitū aliq̄ue icarcerare: qd̄ p̄z eē falsūz. ergo ⁊ p̄mū.

¶ S̄z ē q̄ Leuit. 24. legit̄ quēdāz missum fuisse in carcerē p̄pter p̄ctm̄ blasphemie.

¶ R̄ñ^o dōz: q̄ i bonis corporis tria per ordinē cōsiderant̄. p̄ qdē itegritas corporalis sube cui detrimētū afferit̄ p̄ occasionē vel muti lationē. 2° delectatio vel q̄s sensus cui opponit̄ verbera tio vel qd̄libet sensus dolore afficiēs. 3° mor^o ⁊ vsus mē b̄roz q̄ ipedit̄ p̄ ligationē vel icarcerationē seu quācūqz det̄rionē. ⁊ iō icarcerare aliq̄ue vel qlitercūqz detinere ē illicitū: nisi fiat fm̄ ordinē iustitie aut in penā aut ad caute lam alicuius mali vitādi.

¶ Ad p̄^m ergo dōm: q̄ hō q̄ abuti tis in p̄tate sibi data meret̄ eā amittere: ⁊ iō hoī q̄ peccādo abusus ē libero vsu suo: mēbroz q̄ ueniēs ē icarceratiōis mā.

¶ Ad 2° dōz: q̄ de^o q̄nqz fm̄ ordinē sue sapie p̄ctōzes cohibet ne possint p̄ctm̄ iplere: fm̄ illō Job. 5. Qui dissipat cogitātiōes malignoz ne possint iplere man^o eoz qd̄ cepe rant. q̄nqz vō eos pmittit qd̄ voluerit agere. ⁊ silr̄ fm̄ hūa nā iustitiā nō p̄ qlibet culpa hoīez icarcerant̄ s̄ p̄ aliqb^o.

¶ Ad 3° dōz: q̄ detinere hoīem ad horā ab aliquo ope il licito statiz p̄petrādo cuilibet licet: sic cū aliqs detinet ali quē ne se pcipiter vl̄ ne aliu feriat. sed simplr̄ aliq̄ue includere vel ligare ad eū solū p̄tinet q̄ hz disponere vniuersali ter de actib^o ⁊ vita alteri: qz p̄ hoc ipedit̄ nō solū a malis faciēdis: sed etiā a bonis agēdis.

Ad quartum sic p̄ceditur. Videt̄ q̄ p̄ctm̄ nō aggrauet̄ ex hoc q̄ p̄dicte iniurie inferunt̄ in p̄sonas alyz cōiunctas. Diuini modi. n. iniurie ha bēt rōnē p̄cti. put nocumētū alicuīferē h̄ ei^o volūtate. sed magis ē h̄ hoīs volūtate malū qd̄ in p̄paz p̄sonā inferi q̄z qd̄ iferē in p̄sonā cōiuctā. ergo iniuria illata in p̄sonaz cōiunctā ē minor.

¶ In sacra scriptura p̄cipue rephendunt̄ q̄ pupillis ⁊ viduis iniurias iferūt. vñ d̄r Eccl. 35. Nō d̄spiciet p̄ces pupilli nec viduā si effundat loq̄lā gemit^o. sed vi dua ⁊ pupillus nō sūt p̄sone alyz cōiuncte. q̄ ex hoc q̄ iferē iniuria p̄sonis cōiuctis nō aggrauat̄ p̄ctm̄.

¶ Persona cōiucta hz p̄p̄riā volūtate sicut ⁊ p̄ncipalis p̄sona. p̄t. n. ali quid ei eē volūtariū qd̄ ē h̄ volūtate p̄ncipalis p̄sone: vt p̄z in adulterio qd̄ placet vxoz ⁊ displicet viro. sed hmōi iniu rie hñt rōnē p̄cti. put cōsistūt in volūtaria cōmūtatione. q̄ hmōi iniurie min^o habēt de rōne p̄cti.

¶ S̄z ē qd̄ Deut. 28. ad quādā exaggerationē d̄r: Sily tui ⁊ filie tue tra entur alteri p̄plo vidētibus oculis tuis.

¶ R̄ñ^o dōz: q̄ q̄to aliq̄ iniuria in plures redūdat ceteris parib^o tāto graui^o ē peccatum: ⁊ inde est q̄ grauius est peccatum si aliquis p̄cutiat p̄ncipem q̄ p̄sonam p̄riuatam: quia redūdat in iniuria totius multitudis: vt supra dictū est. cū aut̄ iferē iniuria in aliquā p̄sonā cōiuctā alteri qlitercūqz illa iniuria p̄tinet ad duas p̄sonas. ⁊ iō ceteris parib^o ex hoc ipso aggra nat̄ p̄ctm̄. p̄t tñ p̄tigere q̄ fm̄ aliqs circūstātiās sit graui us p̄ctm̄ qd̄ sit h̄ p̄sonā nulli cōiuctā: vel pp̄ dignitatē p̄sone vel pp̄ magnitudinē nocumētī.

¶ Ad p̄^m ḡ dōz: q̄ iniuria illata in p̄sonā cōiuctā min^o ē nociua p̄sone cui cōiungit̄ q̄ si in ipsam imediate iferret̄: ⁊ ex hac parte est min^o p̄ctm̄. s̄z

hoc totū qd̄ p̄tinet ad iniuriā p̄sone cui cōiungit̄ supaddit̄ p̄ctō qd̄ aliqs icurrit: ex eo q̄ aliā p̄sonā fm̄ se ledit.

¶ Ad 2^m dōm: q̄ iniurie illate in viduas ⁊ pupillos magis exag gerant̄. tū qz magis opponunt̄ misericordie. tū qz hmōi nocumētū p̄sōis iflictū ē eis graui^o: qz nō hñt releuātē.

¶ Ad 3° dōm: q̄ p̄ hoc q̄ vxoz volūtaria cōsentit in adulteriu mi norat̄ qdē p̄ctm̄ ⁊ iniuria ex p̄te ipsi mulieris. graui^o. n. ef set si adulter violēter eā oppmeret: nō tñ p̄pter hoc tollit̄ iniuria ex parte viri: qz vxoz nō hz p̄tate sui corporis s̄z vt vt dicit̄. i. ad Cor. 7. ⁊ eadez rō est in filibus. De adulterio tamē qz nō solū iustitie sed etiā castitati opponit̄: erit loe infra agēdi in tractatu de tēp̄rātia.

¶ De peccatis iustitie oppositis. Nō LXVI.

Deinde cōsiderādū ē de p̄ctis iusti tie oppositis p̄ q̄ iferē nocu mentū p̄rio i rebus. s. de furto ⁊ rapina.

¶ Et circa hoc q̄runt nouē: p̄ vtz nāl sit hoī possessio exterioroz rez. 2° vtz li citū sit q̄ aliqs rē aliquā possideat q̄si p̄ p̄riā. 3° vtz furtū sit occulta acceptio rei aliene. 4° vtz rapia sit p̄ctm̄ spē differēs a furto. 5° vtz oē furtū sit p̄ctm̄. 6° vtz furtū sit p̄ctm̄ mortale. 7° vtz liceat furari in necessitate. 8° vtz ois rapina sit pec catū mortale. 9° vtz rapia sit graui^o p̄ctm̄ q̄z furtum.

Ad primum sic p̄ceditur. Videt̄ q̄ nō sit nāl is hoī possessio exterioroz rerū. Null^o enim dōz sibi attribuerē qd̄ dei ē. s̄z dñiūm oīum creatura rū est p̄p̄rie dei: fm̄ illud ps. Dñi ē terra ⁊ c. q̄ nō ē nāl is ho mini rez possessio exterioroz.

¶ Basilius exponēs v̄bū diuinitis dicentis Luc. 12. Congregabo oia q̄ nata sunt mibi ⁊ bona mea dicit. Dic mibi q̄ tua. vñ ea sumens in vitā tiv listi. s̄z illa q̄ homo possidet nāliter p̄t̄ aliqs cōueniēt̄ ali qua dicere eē sua. q̄ hō nō possidet nāliter exteriora bona

¶ Sicut Amb. dicit in li. de trin. Dñs nomē ē p̄tatis: s̄z hō non hz p̄tatez sup res exteriores: nihil. n. p̄t̄ circa ea rū nām imutare. q̄ possessio exterioroz rez nō est hoī nāl is

¶ S̄z ē qd̄ d̄r in ps. Oia subiecisti sub pedibus ei^o. s. ho minis. R̄ñ^o dōm: q̄ res exterioroz p̄t̄ dupl̄ cōsiderari. Uno q̄tum ad eius nām q̄ non subiacet humane p̄tate: sed solū diuine cui oia ad nutū obediunt. Alio modo quā tum ad vsū ipsius rei. ⁊ sic hz hō nālē dñiūm exterioroz rez: qz p̄ rōnem ⁊ voluntatem p̄t̄ vt̄ reb^o exteriorib^o ad suā vtilitatē q̄si. p̄pter se factis. semp̄ enī impfectiora sunt p̄pter p̄fectiora: vt supra hitus ē: ⁊ ex hac rōne p̄hs p̄bat i p̄ politi. q̄ possessio rez exterioroz ē hoī nāl is. hoc aut̄ nālē dñiūm sup ceteras creaturas qd̄ competit hoī fm̄ rōnē in q̄ imago dei cōsistit manifestatur in ipsa hoīs creatōe. Ben. p̄ vbi dicit̄. Faciam^o hoīem ad imaginē ⁊ similitudinē n̄saz ⁊ p̄sit piscibus maris ⁊ c.

¶ Ad p̄^m ergo dōz: q̄ deus hz p̄ncipale dñiūm oīum rez. ⁊ ipse fm̄ suam p̄uidētiaz ordina uit q̄sdaz res ad corporalem hoīs sustentationē: ⁊ p̄pter hoc hō hz nālē rez dñiūm q̄tum ad p̄tatem vtendi ipsi.

¶ Ad 2^m dōm: q̄ diues ille rephendit̄ ex hoc q̄ putabat exteriora bona esse p̄ncipaliter sua q̄si nō accepisset ea ab alio. s. a deo.

¶ Ad 3° dōm: q̄ illa rō procedit de dominio exterioroz rez q̄stuz ad naturas ipsaz: qd̄ qdem dñiūm for li deo p̄uenit: vt dictum est.

Ad secundum sic p̄ceditur. Videtur q̄ nō li possidere. Omne. n. qd̄ est h̄ ius nālē est illicitū: sed fm̄ ius nālē oia sunt cōia: cui qdē cōitati h̄riat̄ p̄p̄rietas possessio nū. q̄ illicitū ē cuilibet hoī appropriare sibi aliquā rē exte riorē.

¶ Basili^o dicit exponens p̄dictū v̄bū diuinitis. Si cut q̄ p̄ueniēs ad spectacula phiberet adueniētes appro priando sibi qd̄ ad cōem vsuz ordinat̄ files sunt diuites q̄ cōia q̄ p̄occupauerunt estimant sua eē. sed illicitū eēt p̄clu

dere vias alyis ad potiēdū cōibus bonis. g̃ illicitū ē appropiariē sibi aliquā rem cōem. ¶ Amb. dicit ⁊ habet in decretis dif. 4. 7. ca. Sicut hi. Proprius nemo dicat qd est cōe. appellat aut cōes res exteriores: sic p̃ ex his q̃ premit tit. q̃ ṽr̃ illicitū ēē q̃ alyis appropriet sibi aliquā rē exteriore. ¶ S; qd Aug. dicit in lib. de heresibus. Apli dicitur q se hoc noie arrogātissime vocauerūt eo q̃ i suā cōio nem nō acciperent vtentes iugib⁹ ⁊ res pprias possidentes: q̃les h̃z catholica ecclia ⁊ mōachos ⁊ clericos plimos. s; iō isti heretici sunt q se ab ecclia separantes nullā spem putant eos h̃re q vtunt his reb⁹ qbus ipsi carent. ē g̃ erro neū dicere q non liceat hōi ppria possidere. ¶ Rñ. dōz: q̃ circa rē exteriore duo cōpetūt hōi: quoz vnū est ptās p curandi ⁊ dispēfandi ⁊ q̃tum ad hoc licitū est q hō ppria possideat. ⁊ etiā necessariū ad humanā vitā pp tria. P̃mo qdē qz magis sollicit⁹ est vnusq; ad pcurādū aliqd qd sibi soli p̃petit q̃ id qd ē cōe oium vel multoz: qz vnus quisq; labore fugies relinqt alteri id qd p̃riet ad cōe sic accidit in multitudine ministroz. Alio qz ordinati⁹ res hu mane tractant si singulis imineat ppria cura alicui⁹ rei p curande: esset aut p̃fusio si qlibet idistincte qlibet pcuraret. 3o qz p hoc magis pacificus status hōium p̃seruat dū vnusq; re sua p̃tētus ē. vñ videm⁹ q iter eos q cōiter ⁊ ex indiuiso aliqd possidēt frequēt⁹ iurgia oriunt. aliud vero qd p̃petit hōi circa res exteriores ē vsus ipaz. ⁊ q̃tū ad hoc nō dōz homo h̃re res exteriores vt ppas s; vt cōes: vt .s. de facili alyis eas cōicet in necessitates alioz. Un apls dicit p̃ ad Thimo. vlti. Diuitibus huius seculi p̃cipe facile tribuere cōicare. ¶ Ad p̃mum g̃ dōz: q cōitas rez attri buit iuri nālī: nō qz ius nālē dicit oia esse possidenda cōiter ⁊ nihil ēē q̃ p̃p̃riū possidendū: s; qz fm ius nālē nō ē distinctio possessionū: s; magis h̃z humanū dicitū quod p̃inet ad ius positiuū: vt supra dcm ē: vñ p̃p̃rietas possessionū nō est ius nālē. sed iuri nālī superaddit p̃ adinnē tionē rōnis hūane. ¶ Ad 2m dōz: q ille q pueniens ad specacula si p̃pararet alyis viā nō illicite ageret: s; ex hoc illicite agit q alyos p̃hibz. ⁊ silr diues nō illicite agit si p̃cupās possessionē rei q̃ a p̃ncipio erat cōis alyis cōicet. p̃ccat aut si alyos ab vsu illi⁹ rei idiferete p̃hibeat. vñ Basili⁹ ibidē dicit. Cur tu abūdas ille vero medicat nisi vt tu bone dispēfatiōis merita p̃sequis: ille vero patiētē p̃mys coronez. ¶ Ad 3m dōz: q cū dicit Amb. nemo pprium dicit qd ē cōe. loquitur de p̃p̃riate q̃tum ad vsum. vñ subdit: plusq; sufficeret sumptui violenter obtentum est.

Ad tertium sic p̃cedit. Videf q nō sit de rōne furti occulte accipe rē alienaz. Illō n. qd diminuit pctm̃ nō videt ad rōnē pcti p̃tinere: sed in occulto peccari p̃tinet ad diminutionē pcti: sic ecōtrario ad exaggerēdū pctm̃ quozūdā d̃r̃ Jsa. 3. Pctm̃ suū q̃st̃ sodo ma p̃dicauerūt nec absōderunt. g̃ nō est de rōne furti occulta acceptio rei aliene. ¶ Amb. dicit ⁊ habet in decretis dif. 4. 7. Adin⁹ est criminis h̃iti tollere q̃ cū possis ⁊ abūdas indigentib⁹ denegare. g̃ sicut furtū p̃sistit in acceptio ne rei aliene: ita ⁊ in detētōe ipsi⁹. ¶ Dō p̃t furtū ab alio accipe ē qd suū est: puta rē quā apud aliū deposuit ṽl q̃ ē ab eo iniuste ablata: nō ē ergo de rōne furti q̃ sit occulta acceptio rei aliene. ¶ Sed ē est qd Jfido. dicit in li. etymologiaz: Sur a furuo dicit⁹ ē. i. a fusco: nā noctis ṽt̃ tē pore. ¶ Rñ. dōm q̃ ad rōnē furti tria cōcurrūt. quoz p̃mum cōuenit sibi fm q̃ d̃iat iustitiē q̃ vnicuiq; tribuit qd suū ē. ⁊ ex hoc cōpetit ei q̃ vsurpat alienū. scdm̃ vero p̃tinet ad rōnē furti put. distinguit a pctis q̃ sūt ⁊ personā sicut ab homicidio ⁊ adulterio. ⁊ fm hoc cōpetit furto q̃ sit circa rē possessam. figs. n. accipiat id qd ē alteri⁹ nō q̃si possessio: sed quasi ps: sicut si amputet mēbz: ṽl sic p̃sona cōiuncta: vt si auferat filiā ṽl vxorē: nō h̃z p̃p̃riē rōnē fur

ti. Tertia d̃ia ē q̃ p̃plet rōnez furti: vt .s. occulte vsurpet alienus. ⁊ fm hoc p̃p̃ria rō furti est vt sit occulta acceptio rei aliene. ¶ Ad p̃mum g̃ dōm q̃ occultatio q̃st̃ qd ē est cā pcti: puta cū q̃s ṽt̃ occultatio ad peccādū sic accidit in fraude ⁊ dolo. ⁊ hoc mō nō diminuit: s; constituit sp̃m pcti. ⁊ ita est in furto. Alio occultatio ē simplex circūstā tia pcti. ⁊ sic diminuit pctm̃: tū qz signū verecūdie est: tum qz tollit scandalū. ¶ Ad scdm̃ dōm q̃ detinere id qd alte ri debet eandē rōnē nocumētī h̃z cū acceptōe iniusta. ⁊ iō sub iniusta acceptōe itelligit ēr̃ iniusta detētio. ¶ Ad tertium dicendum q̃ nihil prohibet id quod est simpliciter vni⁹ fm qd ēē alteri⁹: sic res deposita ē simplr qdē d̃ponē tis. sed est eius apud quem deponit quātum ad custodiā. ⁊ id qd est per rapinam ablatum est rapientis non simplr sed quantum ad detentionem.

Ad quartum sic p̃cedit. Videf q furtus ⁊ rapina nō sint pctā d̃ia sp̃e. Furtū n. ⁊ rapina differūt fm occultū ⁊ manifestū. furtū. n. ipoz tat occultā acceptio ē rapina ṽo violētā ⁊ manifestā. sed in alyis gnib⁹ pctoz occultū ⁊ manifestū nō diuersificāt sp̃m. g̃ furtū ⁊ rapina nō sūt pctā sp̃e diuersa. ¶ Mō. ralia recipiūt sp̃m a fine. vt supra dcm ē. S; furtū ⁊ rapina ordinant ad eundē finē. s. ad h̃ndū aliena. g̃ nō differūt sp̃e. ¶ Sicut rapit aliqd ad possidēdū: ita rapit mulier ad delectādū. vñ ⁊ Jfido. dicit in li. etymologiaz q̃ raptor d̃r̃ corruptor: ⁊ rapta d̃r̃ corrupta: s; raptus d̃r̃ sine mulier auferat publice sine occulte. g̃ ⁊ res possessa rapit d̃r̃ sine occulte sine publice rapiat. g̃ nō differūt furtū ⁊ rapina. ¶ Sed ē q̃ p̃hs in .s. etbi. distinguit furtum a rapina: ponēs furtū occultū: rapinā ṽo violētā. ¶ Rñ. dōz q̃ furtū ⁊ rapina sūt vitia iustitiē opposita in q̃tū alyis alteri facit iniustū. null⁹ aut patit iniustū volēs: vt p̃bat in .s. etbi. ⁊ iō furtū ⁊ rapina ex hoc h̃nt rōnē pcti q̃ acceptio ē inuoluntaria ex p̃te ei⁹ cui aliqd subtrahit. inuoluntariū aut duplici d̃r̃. s. per ignorātiā ⁊ violētā: vt h̃etur in .3. etbi. ⁊ iō aliam rōnē pcti h̃z rapina ⁊ alia furtū: ⁊ pp hoc differūt sp̃e. ¶ Ad p̃mū g̃ dōm q̃ in alyis gnibus pctoz nō attēditur rō pcti ex aliquo inuoluntario sic attēdit in pctis oppositis iustitiē. ⁊ iō vbi occurrit diuersa rō inuoluntarij ē diuersa sp̃es pcti. ¶ Ad 2m dōm q̃ finis remot⁹ rapine ⁊ furti idē ē. s; hoc nō suffic ad idētatē sp̃e: qz ē diuersitas i fini b⁹ p̃ximis. raptor. n. vult p̃ p̃p̃riā p̃tātē obtinere: fur ṽo p̃ astutiā. ¶ Ad 3m dōz q̃ rapit mulieris nō p̃t ēē occult⁹ ex parte mulieris q̃ rapit. ⁊ ideo ēt si sit occult⁹ ex parte alio ruz quibus rapitur: adhuc remanet ratio rapine ex parte mulieris cui violentia infertur.

Ad quintum sic p̃cedit. Videf q furtū nō sem per sit pctm̃. Nullū. n. pctm̃ cadit sub p̃cepto diuino d̃r̃. n. Ecc. 15. Nemini mādauit ipie agere: sed d̃s iuenit p̃cepisse furtū. d̃r̃. n. Exo. 12. Secerūt filij israel sic p̃ceperat d̃ns moyfi ⁊ expoliauerūt ēgyptios. ergo furtū nō semp ē pctm̃. ¶ Ille q̃ iuenit rem nō suā si eā accipiat videt furtū ⁊ mittere: qz accipit rē alienaz. sed hoc ṽr̃ ē licitū h̃z nālē egatē: vt iuriste d̃nt. g̃ ṽr̃ q̃ furtū nō semp sit pctm̃. ¶ Ille q̃ accipit rē suā nō ṽr̃ peccare cū nō agat ⁊ iustitiā ē egatē nō tollit: s; furtū cōmittit tur ēt si alyis rē suā occulte accipiat ab altero detētā ṽl custodia. g̃ ṽr̃ q̃ furtū nō semp sit pctm̃. ¶ S; ē est qd dicit Exo. 20. Nō furtū facies. ¶ Rñ. dōm q̃ si alyis confidet furti rōnē: duas rōnes pcti in eo inueniet. P̃rio qdēz p̃pter p̃rietatē ad iustitiā q̃ reddit vnicuiq; qd suū ē. ⁊ sic furtū iustitiē opponit in q̃tū furtū est acceptio rei aliene. 2o rōne doli seu fraudis quā fur cōmittit occulte ⁊ q̃si ex insidijs rē alienā vsurpādo. vñ manifestū est q̃ oē furtus est pctm̃. ¶ Ad p̃mū g̃ dōz q̃ accipe rē alienā vel occulte vel māifeste auctoritate iudicis hoc d̃cernētis nō ē furtū

k

quod si sit sibi debitum pro hoc quod finaliter sibi est adiudicatum. Unde multominus furtum fuit quod filii israel tulerunt spolia egyptiorum de precepto domini hoc decernentis per afflictionem quibus egyptii eos sine causa afflixerunt. et ideo signanter dicit Sapientia. Iusti tulerunt spolia impiorum. Ad 2° dicitur quod circa res inetas est diligenter quod dicitur. non sunt que nunquam fuerunt in bonis alicuius: sicut lapilli et gemme que inveniuntur in litore maris et talia occupantur occiduntur. et eadem ratio est de thesauris antiquo tempore sub terra occultatis quorum non est aliquis possessor nisi quod secundum leges civiles tenentur in eorum dare medietatem domino agri si in alieno agro inveniuntur: propter quod in parabola euangelii dicit Mattheus. de inventore thesauri absconditi in agro quod emit ager quasi ut heret eius possidendi totum thesaurum. quod vero res inuente fuerunt de proprio in alicuius bonis. et tunc si quis eas accipiat non a se retinetur: sed a se restituendum domino quod casus per delictis non habet non committit furtum. et si quis per delictis beneat et hoc credat inuenit: licet sibi eas retineat non committit furtum. alias autem committit furtum. Unde Augustinus dicit in quodam homelie. et beatus. i. q. q. si quis inuenisti et non reddidisti rapuisti. Ad 3° dicitur quod ille qui furtum accipit re sua apud alium depositum grauat depositarium: quod tenet ad restituendum eam vel ad ostendendum se esse innocentem. Unde manifestum est quod peccat et tenet ad restandum graua me depositary. quod vero furtum accipit re sua apud alium iniuste detenta: peccat quod non quod granet eum quod detinet. et ideo non tenet ad restituendum aliquid vel ad recompensandum: sed peccat contra communitatem diuini ipsi sibi usurpat sue rei iudicium iuris ordinem premissio. et ideo tenet deo satisfacere et dare opus ut scilicet dicitur primo: si inde exortum fuerit sedetur.

Ad sextum sic proceditur. Uides quod furtum non sit peccatum mortale. Dicitur. n. pner. 6. Non gradus est culpe cum quis furat fuerit. sed omne peccatum mortale est gradus culpe. sed furtum non est peccatum mortale. Peccato mortali mortis pena debet: sed pro furto non infligitur in lege pena mortis: sed solum pena dani: sicut in illud Exo. 22. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem quod non bouem pro uno bouem restituet: et quatuor oues pro una oue. sed furtum non est peccatum mortale. Furtum potest committi in paruis rebus sicut et in magnis: sed inconueniens est quod pro furto alicuius parue rei puta vini acis vel vini penne alicuius puniatur morte eterna. sed furtum non est peccatum mortale. Sed est quod nullus dicitur secundum diuinum iudicium nisi pro peccato mortali. dicitur autem aliquis pro furto: sicut in illud Zach. 5. Dec est maledictio que egreditur super faciem omnis terre: quia omnis fur sicut ibi scriptum est indicabitur. sed furtum est peccatum mortale. Ratione. dicitur quod sicut supra habitum est peccatum mortale est quod dicitur charitati secundum quam est spiritualis acie vita. charitas autem consistit in quodammodo principali in dilectione dei: secundario vero in dilectione proximi ad quam pertinet ut proximo bonum velim et operemur. pro furtum autem homo infert nocumtum proximo in suis rebus: et si passum homines sibi iniucere furarent periret humana societas. Unde furtum tanquam dicitur charitati est peccatum mortale. Ad primum ergo dicitur quod furtum dicitur non esse gradus culpe duplici ratione. primo quod dicitur pro necessitate inducere ad furandum quod diminuit vel totaliter tollit culpam: ut infra patebit. Unde subditur: furat. n. ut esurientem impleat aiam. Alio dicitur furtum non esse gradus culpe pro comparatione ad reatum adulterii quod puniunt morte. Unde subditur de fure quod deprehensus reddet septuplum: quod autem adulter est punitur aiam suam. Ad 2° dicitur quod pene punitis vite magis sunt medicinales quam retribuitine. retributio. n. refertur diuino iudicio quod est secundum veritatem in peccatis. et ideo secundum iudicium punitis vite non pro quolibet peccato mortali infligitur pena mortis: sed solum pro illis quod inferunt irreparabile nocumtum vel est pro illis quod habent aliquem horribile deformitatem. et ideo pro furto quod irreparabile dantur si infert non infligitur secundum punitis iudicium pena mortis: nisi vel furtum aggrauet per aliquam grauem circumstantiam: sicut per de sacrilegio quod est furtum rei sacre: et de peculatu quod est furtum rei communi: ut patet per Augustinum super Ioan. et de plagio quod est

furtum hominis pro quo quis morte puniunt: ut patet Exo. 21. Ad tertium dicitur quod illud quod modicum est ratio apprehenditur quasi nihil: ideo in his que minima sunt homo non reputat sibi nocumtum inferri: et ille qui accipit potest presumere hoc non esse voluntatem eius et res. et pro tanto si quis furtum hominis res minimas accipiat potest excusari a peccato mortali. si tamen homo aium furandi et inferendi nocumtum proximo est in talibus minimis potest esse peccatum mortale: sicut et in solo cogitatu per consensum.

Ad septimum sic proceditur. Uides quod non licet alicui furari pro necessitate. Non enim imponitur pena nisi peccati: sed extra de furtis dicitur. Signa peccati famis aut nuditatis furat: fuerit cibaria vestimenta pecus peniteat hebdomadas tres: sed non licet furari pro necessitate. Pro hoc dicit in 2. et ibi. Quod quodammodo consilium notata conuoluta sunt cum malicia iter quod ponit furtum: sed illud quod est finis malum non potest pro aliquo bono fine bonum fieri. sed non potest aliquid licite furari pro necessitate sibi facta accipi. Pro hoc dicitur diligere proximum sicut seipsum: sed non licet furari ad hoc quod aliquis per elynam proximo subueniat: ut Augustinus dicit in li. 3. medietatis. sed non licet furari ad subueniendum prope necessitati. Sed est quod in necessitate sunt omnia commoda: et ita non videtur esse peccatum si aliquis rem alterius accipiat pro necessitate sibi facta accipi. Ratione. dicitur quod ea que sunt iuris humani non possunt derogare iuri naturali vel iuri diuino. secundum autem naturale ordinem ex diuina prouidentia institutum res inferiores sunt ordinate ad hoc quod ex his subueniant hominum necessitati. et ideo pro rebus diuisionem et appropriationem ex iure humano procedere non videtur quod hominum necessitati sit subueniendum ex hominum rebus. et ideo res que aliquis superabundanter habet: ex naturali iure debent pauperum sustentari. Unde Ambrosius dicit et beatus in decretis dicit. 4. 7. Esuriendum panis est quem tu detines: nudorum indumentum est quem tu recludis: miserorum redemptio et absolutio est pecunia quam tu in terra defodis: sed quod multi sunt necessitate patientes: non potest ex eadem re omnibus subueniri committitur arbitrio iurisperitorum dispensatio propria: rebus ut ex eis subueniat necessitate patientibus. si tamen adeo sit euidens et vergens necessitas ut manifestum sit infirmitate necessitati de rebus occurrentibus esse subueniendum: puta cum imminet persone periculum et alii subueniri non potest: tunc licite potest aliquis ex rebus alienis sue necessitati subuenire siue manifeste siue occulte sublatiis: nec hoc proprie habet rationem furti vel rapine. Ad primum ergo dicitur quod de cretalis illa loquitur in casu in quo non est vergens necessitas. Ad 2° dicitur quod uti re aliena occulte accepta in casu necessitatis extreme non habet rationem furti prope loquendo: quod pro talis necessitate efficiuntur id quod aliquis accipit ad sustentandam propriam vitam. Ad 3° dicitur quod in casu filii necessitatis est potest aliquis occulte re alienam accipere ut subueniat proximo sicut indigenti.

Ad octauum sic proceditur. Uides quod rapina potest fieri sine peccato. Pro dicitur. n. pro violentia accipit quod videtur ad rationem rapine pertinere secundum peccatum. sed pro dam accipere ab hostibus licitum est. dicitur. n. Ambo. in lib. de prioribus. Cum preda fuerit in parte victoris decet militare disciplinas ut regi fuerit omnia. sed ad distribuendum. sed rapina in aliquo casu est licita. Pro hoc licitum est auferre ab aliquo id quod non est ei: sed res que infideles habent non sunt eorum. dicitur. n. Augustinus in epistola ad Valerianum donatistam. Res falso appellatis vestras quas nec iuste possidetis: et secundum leges terrenorum regum amittere iusti christi. Unde videtur quod ab infidelibus aliquis licite rapere possit. Pro hoc Terrax principes multa a suis subditis violenter extorquebant: quod videtur ad rationem rapine pertinere: graue autem videtur dicere quod in hoc peccent quod sic ferre omnes principes dantarent. sed rapina in aliquo casu est licita. Sed est quod de quolibet licite accepto potest fieri deo sacrificium vel oblatio: non autem potest fieri de rapina: secundum illud Ista. 61. Ego dominus diligens iudicium et odio habeo rapinam in holocaustum: sed pro rapina aliquid accipere non est licitum. Ratione. dicitur quod rapina quodammodo violentia et coactione imposita per quam subditus alicui auferunt quod suum est in societate aut hominum illis habet coactio

nez nisi per publicā p̄tate. 2. ideo q̄cūq; p̄ violētiā aliqd̄ al-
teri aufert si sit puata p̄sona non vtēs publica p̄tate illiciti-
te agit 2 rapinā 2 mittit: sic p̄z in latronib⁹. p̄ncipibus vero
p̄tās publica 2 mittit ad hoc q̄ sint iustitie custodes. 2 iō n̄
licet eis violētia 2 coactōe vti nisi s̄z iustitie tenore. 2 hoc
vel s̄ hostes pugnādo: vel s̄ ciues malefactores puniēdo
2 qd̄ p̄ tale violētiā aufert nō h̄z rōnē rapine cū nō sit s̄ ius-
titias. si vero s̄ iustitiā aliqui p̄ publicā p̄tate violēter ab-
stulerit res alioz illicitē agit 2 rapinā 2 mittit: 2 ad resti-
tutionē tenent. ¶ Ad p̄m̄ q̄ dōm: q̄ circa p̄dā distinguēdū
est: q̄ si illi q̄ depēdant hostes hēant bellū iustū: ea q̄ per
violētiā in bello acquirunt eoz efficiunt. 2 hoc nō h̄z rōnē
rapine vñ nec ad restitutionē tenēt q̄uis possint in acce-
ptōe p̄de iustū bellū h̄ntes peccare p̄ cupiditatē ex p̄ua
intentione: si. s. non p̄pter iustitiā: s̄z p̄pter p̄dā p̄ncipaliter
pugnēt. dicit. n. Aug. in li. de verbis dñi q̄ p̄pter p̄dā mili-
tare pctm̄ ē. si vero illi q̄ p̄dā accipiūt hēant bellū iniustū
rapinā 2 mittit: 2 ad restitutionē tenent. ¶ Ad 2^{m̄} dōz q̄
in tantū aliq̄ fideles res suas iniuste possident in q̄tū cas
s̄z leges terrenoz p̄ncipi amittere iusti sūt. 2 iō ab eis p̄nt
p̄ violētiā subtrahi nō puata auctoritate s̄z publica. ¶ Ad
3^{m̄} dōz q̄ si p̄ncipes a subditis exigant qd̄ eis s̄m̄ iustitiā
debet p̄pter bonū cōe p̄seruandū: etiā si violētia adhibea-
tur nō ē rapina. si vō aliq̄ p̄ncipes idebita extorq̄ant p̄ violē-
tiā: rapina ē sic 2 latrocinū. vñ dicit Aug. i. 4. d. ciui. di. Re-
mota iustitia qd̄ ff regna nisi magna latrocinia: q̄ 2 latro-
cinia qd̄ ff nisi puata regna: 2 Eszech. 22. d. f. p̄ncipes ei⁹ in
medio ei⁹ q̄si lupi rapiētes p̄dā. vñ 2 ad restitutionē tenēt
sic 2 latrōes. 2 tāto graui⁹ peccāt q̄ latrōes: q̄sto piculo
s̄ 2 cōius s̄ publicā iustitiā agūt e⁹ custodes s̄ possit.

Ad nonum sic p̄cedit. Uidet q̄ furtū sit graui⁹
pctm̄ q̄ rapina. Furtū. n. sup acceptio-
ne rei aliene h̄z adiunctā fraudē 2 dolo qd̄ nō est in rapina
sed fraus 2 dolo de se habent rōnem pcti: vt supra hitum
est. q̄ furtū est graui⁹ pctm̄ q̄ rapina. ¶ Verecūdia est
timor de turpi actū vt d̄ in 3. etbi. sed magis verecūdant
hoies de furto q̄ de rapina. q̄ furtū est turpius q̄ rapina.
¶ Quanto aliquod pctm̄ pluribus nocet tanto graui⁹
esse videtur: sed per furtū potest nocementū inferri: 2 ma-
gnis 2 paruis. per rapinā aut solum impotētibus quib⁹
potest violentia inferri. q̄ grauius videt esse pctm̄ furti q̄
rapine. ¶ Sed s̄ ē. q̄ s̄m̄ leges grauius punitur rapina q̄
furtum. ¶ Rñ. dōm: q̄ rapina 2 furtū h̄nt rōnes pcti sic
supra dictū ē p̄pter inuoluntariū qd̄ ex pte ei⁹ cui aliquid
aufert: ita tñ q̄ in furto ē inuoluntariū p̄ ignorātiā: in rapi-
na aut ē inuoluntariū p̄ violētiā. magis est aut aliqd̄ inuolu-
tariū p̄ violētiā q̄ p̄ ignorātiā: q̄ violētia directius oppo-
nit volūtati q̄ ignorātiā. 2 iō rapina p̄ graui⁹ pctm̄ q̄ fur-
tum. est 2 alia rō: q̄ per rapinā nō solū inferri alicui dānus
in reb⁹: s̄z et vergit in quādā p̄sone ignominia siue iuriā:
2 hoc p̄ponderat fraudi vel dolo q̄ p̄tinet ad furtū. vñ p̄z
rñsio ad p̄m̄. ¶ Ad 2^{m̄} dōz q̄ hoies sensibilib⁹ liberētes
magis gliant de v̄tute exteriori q̄ māifestat i rapina q̄ de
v̄tute interiori q̄ tollit p̄ctm̄. 2 iō min⁹ verecūdant de ra-
pina q̄ de furto. ¶ Ad 3^{m̄} dōm q̄ s̄z p̄lib⁹ possit noceri per
furtū q̄ p̄ rapinā: tñ grauiora nocemēta p̄nt inferri p̄ rapi-
nā q̄ p̄ furtū. vñ et ex hoc rapina est detestabilior.

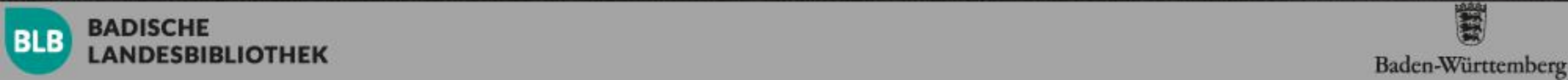
De vitis oppositis 2 mutatiue iustitie. Qd̄. LXVII.

Einde considerādū est de vitis
oppositis 2 mutatiue iusti-
tie q̄ p̄sistit in v̄bis in qb⁹ ledit p̄xim⁹.
Et p̄mo de his q̄ p̄tinet ad iudiciū. 2°
de nocemētis v̄boz q̄ fiunt extra iudi-
ciū. ¶ Circa p̄m̄ q̄nq; considerāda oc-
currunt. p̄gdē de iniustitia iudicis in
iudicādo. 2° de iniustitia accusatoris in accusādo. 3°

de iniustitia ex pte rei in sua defensiōe. 4° de iniustitia te-
stis in testificādo. 5° de iniustitia aduocati in p̄ocinādo.
¶ Circa p̄m̄ q̄runt q̄tuor. P̄mo vtz aliq̄ possit iu-
ste iudicare eū q̄ nō est sibi subditus. 2° vtrū liceat iudi-
ci iudicare s̄ veritatem quā nouit p̄pter ea q̄ sibi p̄ponū-
tur. 3° vtrū iudex possit aliquem iuste cōdēnare nō ac-
cusatum. 4° vtrū licite possit penam relaxare.

Ad primum sic p̄cedit. Uidet q̄ aliq̄ possit
iuste iudicare eū q̄ nō ē sibi subdi-
tus. D̄. n. danielis. 13. D̄ Daniel seniores de falso testimo-
nio cōuictos suo iudicio cōdēnauit: s̄z illi seniores nō erāt
subditi danielis: q̄nimo ipsi erant iudices ppli. q̄ aliq̄s pōt
licite iudicare sibi nō subditū. ¶ P̄. Christ⁹ nō erat alie⁹
hois subditus: q̄nimo ipse erat rex regū 2 dñs dñantiū: s̄z
ipse exhibuit se iudicio hois. q̄ vñ q̄ aliq̄s licite possit iudi-
care alie⁹ q̄ nō est subditus ei⁹. ¶ P̄. Scdm̄ iura q̄z for-
tis for: s̄z rōnē delicti: sed q̄nq; ille q̄ delingit nō est subdi-
tus ei⁹ ad quē p̄tinet for: illi⁹ loci: puta cū est alteri⁹ dioce-
sis vel cū est exempt⁹. q̄ vñ q̄ aliq̄s possit iudicare eū q̄ nō
est sibi subdit⁹. ¶ S̄z est qd̄ h̄re. dicit super illud Deut⁹.
23. Si iuraueris segetē 2 c. Calcē iudicij mittere nō pōt in
eam rē q̄ alteri vñ eē cōmissa. ¶ Rñ. dōm q̄ snia iudicis
est q̄s qdā p̄ricularis lex in aliquo p̄culari facto. 2 iō sic
lex gn̄alis d̄z h̄re vim coactiuā: vt p̄z per p̄m̄ in. io. etbi.
ita et 2 snia iudicis d̄z h̄re vim coactiuā p̄ quā cōstringat
vtraq; ps ad seruandā sniam iudicis: aliq̄n iudiciū nō eēt
efficax. p̄tate aut coactiuā nō h̄z licite in reb⁹ hūanis nisi
ille q̄ fungit publicā p̄tate. 2 q̄ ea fungunt supiores repu-
tant respectu eoz in quos sic in subditos p̄tate accipiūt si
ue habeāt ordinarie siue p̄missionē. 2 iō manifestū est q̄
nullus pōt iudicare aliq̄n nisi sit aliquo mō subdit⁹ eius
vel per cōmissionē vel p̄ p̄tate ordinariā. ¶ Ad p̄m̄ q̄
dōm q̄ Daniel accepit p̄tate ad iudicādū illos seniores q̄
si cōmissas ex instinctu diuino qd̄ signat p̄ hoc qd̄ ibidē d̄r
q̄ suscitauit dñs sp̄m̄ pueri iunioris. ¶ Ad scdm̄ dicendū
q̄ in reb⁹ hūanis aliq̄ p̄p̄a sp̄te p̄nt se subycere alioz iu-
dicio q̄n̄is nō sint eis supiores: sic p̄z in his q̄ cōpromittūt
in aliquos arbitros. 2 inde ē q̄ necesse est arbitriū pena val-
lari: q̄ arbitri q̄ nō sūt supiores si h̄nt de se plenā p̄tate co-
ercendi. sic q̄ 2 p̄p̄a sp̄te hūano iudicio se subdidit: si
cut et 2 Leo papa iudicio ip̄eratoris se subdidit. ¶ Ad ter-
tiū dōz q̄ epus in e⁹ diocesi aliq̄s delingit efficit supior ei⁹
rōne delicti et si sit exempt⁹ nisi forte delinqt in re aliq̄ exē-
pta: puta i administratōe bonoz alie⁹ monasterij exempti.
sed si aliq̄s exempt⁹ cōmittat furtū vel homicidiū vñ ali-
quid h̄mōi pōt per ordinariū iuste cōdēnari.

Ad secundum sic p̄cedit. Uidet q̄ iudici nō
liceat iudicare s̄ veritatē quas
nouit pp̄ ea q̄ in d̄riū p̄ponunt. D̄. n. Deut⁹. 17. Venies
ad sacerdotes leuitici gn̄is 2 ad iudices q̄ fuerit illo tpe: q̄/
resq; ab eis q̄ iudicabūt tibi iudicij vitatē. s̄z q̄nq; aliq̄ pro-
ponunt s̄ vitatē: sic cum aliq̄d p̄ falsos testes p̄bat. q̄ non
licz iudici iudicare s̄m̄ ea q̄ p̄ponūt 2 p̄bant s̄ vitatē quā
ipse nouit. ¶ P̄. Dō in iudicādo d̄z diuino iudicio p̄forma-
ri: q̄ dei iudiciū est: vt d̄r Deut⁹. p̄. S̄z iudiciū dei ē s̄m̄ ve-
ritatē: vt d̄r Ro. 2. 2 Jsa. ii. pdicit de xpo. Nō s̄m̄ visionē
oculoz iudicabit: neq; s̄m̄ auditū aurij arguet: s̄z iudica-
bit in iustitia paupes 2 arguet in eq̄tate p̄ māstictis terre.
q̄ iudex nō d̄z s̄m̄ ea q̄ corā ip̄so p̄bant sniam ferre s̄ ea q̄
ipse nouit. ¶ P̄. Jccirco in iudicio p̄batōes regrunt vt fi-
des fiat iudici de rei vitate. vñ in his q̄ sūt notoria nō reg-
ritur iudicial ordo: s̄m̄ illud p̄ ad 2 bimo. 5. Quorūdā ho-
minū pctā manifesta sūt p̄cedentia ad iudiciū. si q̄ iudex
per se cognoscit vitatē nō d̄z attēdere ad ea q̄ p̄bant: sed
sniam ferre s̄m̄ vitatē quā nouit. ¶ P̄. Nōmē scie ipoz-
tat applicationē scie ad aliqd̄ agibile: vt in p̄ habitū ē. sed

facere d̄ sciam ē petm̄. ḡ iudex peccat si sniam ferat fm al legata d̄ sciaz veritatis quā bz. ¶ Sed d̄ est qd̄ Aug. dicit sup psalteriū. Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit: s̄ bz leges ⁊ iura p̄nūciat. s̄ hoc ē iudicare s̄ ea q̄ i iudicio proponunt ⁊ p̄banf. ḡ iudex d̄ s̄ h̄mōi iudicare ⁊ nō fm p̄ p̄riū arbitriū. ¶ R̄n̄. d̄bz: q̄ sic d̄cm̄ ē iudicare p̄tinet ad iudicē s̄ q̄ fungit publica p̄tate: ⁊ iō iformari d̄ i iudican do nō s̄ id qd̄ ipse nouit tāq̄ puata p̄sona. s̄ s̄ id qd̄ sibi i notescit tāq̄ p̄sone publice. hoc at̄ inotescit sibi ⁊ in cōi ⁊ i p̄ticulari. i cōi qd̄ p̄ leges publicas vel d̄inas vel h̄uanas d̄ q̄s nllas p̄batōes admittit d̄. i p̄ticulari aut̄ negotio aliquo p̄ istra ⁊ testes ⁊ alia h̄mōi legitima docum̄ta q̄ d̄z seg in iudicādo magis q̄ id qd̄ ipse nouit tāq̄ puata p̄sona: ex quo t̄n̄ ad hoc adiunari p̄t vt districtius discutiat p̄batōes iductas vt possit eaz defectū iuestigare: q̄ si eas nō possit de iure repellere d̄z sic d̄cm̄ ē eas in iudicādo sequi. ¶ Ad p̄m̄ d̄bz: q̄ iō p̄mittit in illis v̄bis d̄ q̄one iudicib⁹ faciēda vt itelligat q̄ iudicare debēt iudices v̄tate s̄ ea q̄ fuerunt sibi p̄posita. ¶ Ad 2m̄ d̄bz: q̄ deo p̄petit iudicare s̄ p̄p̄tā p̄tate. ⁊ iō in iudicādo iformat s̄z veritatē quā ipse cognoscit nō s̄z hoc qd̄ ab alijs accipit. ⁊ eadez rō ē de x̄po q̄ ē v̄e de⁹ ⁊ h̄o. alij aut̄ iudices nō iudicāt s̄z p̄p̄tā p̄tate. ⁊ iō nō est s̄ils rō. ¶ Ad 3m̄ d̄bz: q̄ apls loq̄tur in casu q̄n̄ aliqd̄ nō solū ē manifestū iudici sed sibi ⁊ alijs: ita q̄ reus nullo mō crimē ificiari p̄t vt in notozys: s̄z statiz ex ipsa euidētia facti quincit. si aut̄ sit manifestū iudici ⁊ nō alijs: vel alijs ⁊ nō iudici: tūc ē necessartia iudici discussio. ¶ Ad 4m̄ d̄bz: q̄ h̄o in his que ad p̄p̄tā p̄sonā p̄tinent d̄z iformare sciam suā ex p̄p̄tā scia: sed in his que p̄tinent ad publicā p̄tatem d̄z iformare consciām suā s̄z ea que in publico iudicio sciri possunt.

Ad tertium sic p̄cedit. Videtur q̄ iudex possit aliq̄ue iudicare etiaz si nō sit alijs accusator. D̄uana. n. iustitia d̄riuat a iustitia d̄ina: s̄z de⁹ p̄tōres iudicāt etiaz si nlls sit accusator. ḡ vt q̄ h̄o possit i iudicio aliq̄ue d̄dēnare ēt si nō ad sit accusator. ¶ Ac- cusator requit i iudicio ad hoc q̄ deferat crimē ad iudicē: s̄z q̄n̄q̄ p̄t crimē ad iudicē deuenire alio⁹ q̄ p̄ accusatōez sic p̄ denūciationē vel p̄ ifamiā vel ēt si ipse iudex videat. ḡ iudex p̄t aliq̄ue d̄dēnare absq̄ accusatore. ¶ S̄. Scā scōp̄ in scripturis narrāt q̄n̄ qd̄ā exēplaria humane vite. sed Daniel simul fuit accusator ⁊ iudex contra iniquos se nes: vt patet Danielis. 13. ḡ non est d̄ iustitiaz si aliquis ali quem d̄dēnēt tanq̄ iudex ⁊ ipsemet sit accusator. ¶ Sed d̄ est q̄. i. ad Loxin. 5. Ambro. exponens sniam apostoli de fornicatore dicit: q̄ iudicis nō est sine accusatore d̄anare: q̄ d̄ns iudā cū fuisset fur: q̄ nō ē accusat⁹ mime abiecit. ¶ R̄n̄. d̄bz: q̄ iudex ē iterp̄s iustitiz. v̄n̄ sic p̄bus d̄c̄ in 5. etbi. ad iudicē cōfugiūt sicut ad quādā iustitiā aiatā. iustitia aut̄ sicut supra d̄cm̄ ē nō ē ad seipm̄: s̄z ad alterū. ⁊ iō d̄z q̄ iudex iter aliquos duos diiudicet: qd̄ qd̄ fit cū vn̄ ē actor ⁊ ali⁹ est re⁹. ⁊ iō in criminib⁹ nō p̄t aliq̄ue iudicio cōdēnare iudex nisi h̄eat accusatorē: fm̄ illud Act. 25. Nō est cōsuetudo romanis d̄anare aliq̄ue h̄oiem p̄usq̄ is q̄ ac- cusat p̄ntes h̄eat accusatores: locuzq̄ defendi accipiat ad abluēda crimina q̄ ei obyciunt. ¶ Ad p̄m̄ d̄bz: q̄ de⁹ in suo iudicio v̄tīf scia peccātis q̄n̄ accusatore. fm̄ illud Ro. 2. Inter se inuicē cogitationū accusantiū aut̄ ēt d̄fen- dentiū: vel ēt euidētia facti q̄n̄ ad ipm̄: fm̄ illud Gen. 4. Uox sanguis fr̄is tui Abel clamat ad me de terra. ¶ Ad 2m̄ d̄bz: q̄ publica ifamia bz locū accusatoris. v̄n̄ sup illd̄ Gen. 4. Uox sanguis fr̄is tui ⁊c. dicit glo. Euidētia perpe- trati sceleris accusatore nō eger: in denūciatōe v̄o sicut sit p̄a d̄cm̄ est nō itendit p̄nūtiō peccātis: s̄z emēdatio. ⁊ iō nihil agit d̄ eum c⁹ p̄ctm̄ denūciat: s̄z p̄ eo. ⁊ iō nō ē ibi ne- cessari⁹ accusator. pena. n. iferī p̄ rebellionē ad ecclesiā:

q̄ q̄ est manifesta ⁊z locū accusatoris: ex eo aut̄ qd̄ ipse iudex videt nō p̄t p̄cedere ad sniam ferendā nisi fm̄ ordi- nē publici iudicij qd̄ t̄z locū accusatoris. ¶ Ad 3m̄ d̄bz: q̄ d̄s in suo iudicio p̄cedit ex p̄p̄tā notitia veritatis: nō aut̄ h̄o vt supra d̄cm̄ ē. ⁊ iō h̄o nō p̄t sil̄ eē accusator ⁊ iudex ⁊ testis sic de⁹. Daniel aut̄ accusator fuit sil̄ ⁊ iudex q̄n̄ diuini iudicij executor c⁹ istinctu mouebat: vt d̄cm̄ est.

Ad quartum sic p̄cedit. Videt q̄ iudex licite possit penā relaxare. d̄. n. Jac. ⁊ Judiciū sine m̄ia ei q̄ nō facit m̄iaz: s̄z null⁹ p̄nūf p̄ hoc q̄ nō facit illd̄ qd̄ licite facere nō p̄t. ḡ q̄z iudex p̄t licite m̄iam facere relaxādo penā. ¶ S̄. Judiciū h̄uanū d̄z imitari iudiciū diuinū: s̄z de⁹ penitētib⁹ relaxat penā: q̄z non vult mortē p̄tōris: vt d̄t Ezech. 18. ḡ ēt h̄o iudex p̄t penitēti licite relaxare penā. ¶ S̄. Unicuiq̄ licz facit qd̄ alicui p̄dest ⁊ nlls nocz: s̄z absolucere reū a pena p̄dest ei ⁊ nlls nocet. ḡ iudex licite p̄t reū a pena absolucere. ¶ S̄z d̄ est qd̄ d̄t Deut. 13. de eo q̄ p̄suadet seruire d̄ys alienis. Nō parcat ei oculus tu⁹ vt miseriaris ⁊ occultes eū: s̄z statim iferifices eum. ⁊ de homicida d̄t Deut. 19. Moxietur nec misereris eius. ¶ R̄n̄. d̄bz: q̄ sic ex d̄cis p̄z duo sūt q̄ntū ad p̄positū p̄tinet circa iudicē d̄siderāda: quoz vn̄z ē q̄ ipse h̄z iudicare iter accusatorē ⁊ reū. aliud aut̄ ē q̄ ipse nō fert iudicij sniam q̄n̄ ex p̄p̄tā: s̄z q̄n̄ ex publica p̄tate. Duplici ḡ rōne ipedit iudex ne reū a pena absolucere possit. P̄rio qd̄ ex p̄te accusatoris ad e⁹ ius q̄n̄q̄ p̄tinet vt re⁹ punia- tur: puta pp̄ aliquā iniuriā in ipm̄ cōmissā c⁹ relaxatio nō est in arbitrio alic⁹ iudicis: q̄z q̄z iudex tenet ius suū red- dere vn̄cuiq̄. Alio⁹ ipedit ex p̄te reipublice c⁹ p̄tate fun- gif ad e⁹ bonū p̄tinet q̄ malefactores puniant. s̄z t̄i q̄ntū ad hoc d̄t iter iferiores indices ⁊ supmū iudicē. p̄ncipes cui est plenarie p̄tās publica cōmissa. iudex. n. iferior non habz p̄tate absolucēdi reū a pena d̄ leges a supiori sibi im- postitas. v̄n̄ sup illud Joan. 19. Nō h̄ns aduersus me p̄tate v̄llā. d̄c̄ Aug. Tale d̄s dederat pilato p̄tatez vt cēt sub ce- saris p̄tate ne ei oio libez cēt accusati absolucere. sed p̄nceps q̄ h̄z plenariā p̄tatez in republica si ille q̄ passus ē in iniuriā velit eā remittere: poterit reum licite absolucere si hoc publice v̄tilitati viderit nō esse nocumētū. ¶ Ad p̄m̄ d̄bz: q̄ m̄ia iudicis h̄z locuz in his q̄ arbitrio iudicis relinquunt in q̄b⁹ boni viri ē vt sit diminuti⁹ penā: sic p̄bs dicit in 5. etbi. In his at̄ q̄ sūt d̄terminata fm̄ legē di- uinā vel h̄uanā nō ē suū m̄iam facere. ¶ Ad 2m̄ d̄bz: q̄ d̄s h̄z supmā p̄tate iudicandi ⁊ ad ipm̄ p̄tinet q̄qd̄ d̄ aliques peccat. ⁊ iō libez ei ē penā remittere: p̄cipue cum p̄tō ex hoc pena marie debeat qd̄ ē d̄ ipm̄. nō t̄i remittit penam nisi fm̄ q̄ decet suā bonitatē q̄ est oīuz legū radix. ¶ Ad 3m̄ d̄bz: q̄ iudex si iordinatē penā remitteret nocumētus iferret ⁊ cōitati cui expedit vt maleficia puniant ad hoc q̄ p̄tā vitenf. v̄n̄ Deut. 13. post penā seductozis subditur vt oīs israel audiēs timebat ⁊ nequaq̄ v̄ltra faciat quip- piam huius rei simile: nocet ēt persone cui est illata iniu- ria que recōpensationē accipit per quandam restitutionē bonozis in pena iniuriantis.

De his q̄ p̄tinet ad iniustā accusatiōez. Q̄. LXVIII. **E**inde considerandū est de his q̄ p̄tinet ad iniustā accusatiōez. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ q̄tuor. P̄rio v̄trū h̄o accusare teneat. 2⁹ v̄trū accu- satio sit faciēda in scriptis. 3⁹ quō ac- cusatio sit viciosa. 4⁹ qualr male accu- santes sint puniendi.

Ad primum sic p̄cedit. Videt q̄ h̄o nō teneat ab impletionē diuini p̄cepti pp̄ p̄ctm̄: q̄z iā ex suo p̄tō cō- modū reportaret: sed aliq̄ pp̄ p̄ctm̄ reddunt̄ in habiles ad

accusandū: sicut ex dicitur infames: et illi q sunt de maiori-
bus criminibus accusati p̄s̄q̄ in ortu monstrant. q̄ dō non
tenet ex p̄cepto diuino ad accusandū. ¶ De debitū ex
charitate dependet q̄ ē finis p̄cepti. vñ d̄r Ro. 13. Nemini
q̄c̄q̄ debeatis nisi vt iuicē diligatis: s̄ illd̄ qd̄ ē charitatis
dō d̄z oibus maiorib⁹ ⁊ minorib⁹ subditis ⁊ platis. cū q̄ sub-
diti nō debeāt platos accusare nec minores suos maiores
vt p̄ plura capla p̄bat. z. q. 7. videt q̄ nullus ex debito te-
neat accusare. ¶ Nullus tenet ⁊ fidelitate agere quā
debet amico: qz nō d̄z alteri facere qd̄ sibi nō vult fieri sed
accusare aliquē q̄n̄q̄ ē ⁊ fidelitate quā qz d̄z amico: d̄r. n.
puer. ii. Qui ambulat fraudulēter reuelat archanū: q̄ aut
fidelis ē celat amici p̄missum. q̄ dō nō tenet ad accusandū
¶ Sed ⁊ qd̄ d̄r Leuiti. 5. Si peccauerit aīa ⁊ audierit vo-
cē iurantis testisq̄ fuerit q̄ ipse vidit aut p̄cius ē nisi iudi-
cauerit potabit iniquitate suā. ¶ Rñ. d̄m: q̄ sic sup̄ d̄m
ē: hec ē d̄ria iter denūciationē ⁊ accusationē: qz in denūcia-
tione attendit emēdatio fr̄is: in accusatōe aut attendit pu-
nitio criminis. pene aut p̄itis vite nō p̄ se exp̄tunt: qz nō ē
hoc vltimū retributiōis t̄ps̄: s̄ in q̄tū sunt medicinalis cō-
ferētes vel ad emēdatiōē p̄sone peccātis: vel ad bonum
reipublice cui⁹ qes p̄curat p̄ punitiōē peccātis: quoz p̄i-
mū itendit in denūciatione: vt d̄m ē: ⁊ aut p̄prie p̄tinet
ad accusationē: ⁊ iō si crimen fuerit tale qd̄ vergat in detri-
mentū reipublice tenet dō ad accusationē dūmō sufficiē-
ter possit p̄bare: qd̄ p̄tinet ad officiū accusatoris: puta cuz
p̄ctm̄ alicui⁹ vergit in multitudinis coruptelā corporale
seu sp̄iale: si aut non fuerit tale p̄ctm̄ qd̄ in multitudinē
redūdet: vel etiā si sufficiētē p̄bationē adhibere nō possit
nō tenetur ad itentandū accusationē: qz ad hoc nullus te-
net qd̄ nō p̄t debito mō p̄ficere. ¶ Ad p̄m̄ d̄z: q̄ nihil p̄-
hibet p̄ctm̄ reddi aliquē ipotētē ad ea q̄ hoies facere te-
nent sicut ad merēdū vitā eternā ⁊ ad assumēdū ecclīasti-
ca sacra. nec tñ ex hoc dō reportat cōmodū: q̄n̄mo defice-
re ab his q̄ tenent facere ē grauissima pena: quia virtuosī
actus sunt qd̄a hoīs p̄fectōes. ¶ Ad 2° d̄z: q̄ subditi p̄e-
latos suos accusare p̄hibent q̄ non affectōe charitatis sed
sua p̄auitate vitā eoz diffamare ⁊ reprehendere querūt.
vel etiā si subditi accusare volētes fuerit criminosi: vt ha-
bet. z. q. 7. alioquin si f. erint als idonei ad accusandū li-
cet subditis ex charitate suos platos accusare. ¶ Ad ter-
tium dicendum: q̄ reuelare platos in malum persone est
contra fidelitatem. non autem si reuelatur propter bonū
cōe quod semper preferendum est bono p̄uato. ⁊ iō ⁊ bo-
num cōe nullū secretū: licet recipere: nec tñ oīo est secretum
qd̄ per sufficiētes testes p̄t probari.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt q̄ nō sit ne-
cessariū accusatōē ⁊ scriptis fie-
ri. Scriptura. n. adinuēta ē ad subueniēdū hūane memo-
rie circa p̄terita: s̄ accusatio in p̄nti agitur. q̄ accusatio scri-
ptura nō indiget. ¶ S. z. q. 8. d̄r. Nullus absens accusare
p̄t nec ab aliquo accusari: s̄ scriptura ad hoc vñ ē vtilis:
vt absentib⁹ aliquid significet: vt p̄ August. de trini. q̄ in
accusatōe nō est necessaria scriptura: p̄fertiz cū canō dicat
q̄ p̄ scripta nullū accusatio suscipiat. ¶ S. Si crimē ali-
cui⁹ manifestat per accusationē: ita p̄ denūciationē: sed in
denūciatōe nō est scriptura necaria. q̄ vñ q̄ neq̄ ē in accu-
satiōe. ¶ Sed ⁊ qd̄ d̄r. z. q. 8. Accusator p̄sone sine scri-
pto nūq̄ recipiant. ¶ Rñ. d̄z q̄ sic supra d̄m ē q̄n̄ i cri-
minib⁹ p̄ modū accusatōis agit accusator cōstituit p̄s: ita
q̄ iudex iter accusatorē ⁊ eū q̄ accusat medi⁹ cōstituit ad
examen iustitie: in quo oīz q̄tū pole est f̄m certitudinē p̄-
cedere. qz vō ea q̄ verbotenus d̄r facile labunt a memo-
ria: nō possit iudici eē certū qd̄ ⁊ q̄liter d̄m sit cū oīz p̄fer-
re sniam nisi eēt in scriptis redactū. ⁊ iō rōnabilr̄ institutz
est vt accusatio sic ⁊ alia q̄ in iudicio agunt redigant i scri-

ptis. ¶ Ad p̄mū ergo d̄m q̄ difficile ē singula v̄ba p̄p̄ eo-
rū multitudinē ⁊ varietatē retinere: c̄ signū ē q̄ multi ca-
dem v̄ba audietes si iterrogarent nō referret ea. s̄l̄r etiā
post modicū t̄ps̄: ⁊ cū modica v̄boz d̄ria sensū variet. iō ē
si post modicū t̄ps̄ debeat iudicis snia p̄mulgari: expedit
ad certitudinē iudicy vt accusatio redigatur in scriptis.
¶ Ad 2° d̄z q̄ scriptura nō solū necaria est p̄p̄ absentia
p̄sone q̄ significat vel cui ē aliqd̄ significandū: s̄ ē p̄p̄ dila-
tione t̄ps̄ vt d̄m ē. ⁊ iō cū dic̄ canō: per scripta nullius ac-
cusatio suscipiat: itelligēdū ē ab absente q̄ p̄emptā accusa-
tione mittat: nō tñ excludit qn̄ cū p̄ns fuerit necessaria sit
scriptura. ¶ Ad 3° d̄z q̄ denūciator nō obligat se ad p̄-
bandū. vñ nec p̄mit̄ si p̄bare nequerit. ⁊ p̄p̄ hoc in d̄nūcia-
tōe nō ē necaria scriptura: s̄ suffic̄ si aliqs verbo denūciat
ecclīe q̄ ex officio suo p̄cedet ad fratris emēdatiōē.

Ad tertium sic p̄cedit. Videt q̄ accusatio non
reddat iniusta p̄ calūniā: p̄uarica-
tione ⁊ tergiversationē: qz sic d̄r. z. q. 3. calūniari ē falsa cri-
mina itēdere: s̄ q̄n̄q̄ aliqs alteri falsum crimen obycit ex
ignorantia facti q̄ excusat. q̄ vñ q̄ nō semp̄ reddat iniusta ac-
cusatio si sit calūniosa. ¶ S. Ibidē d̄r q̄ p̄uaricari est va-
crimia abscondere. sed hoc nō vñ ē illicitū: qz dō nō tenet
ad oīa crimina detegēda: vt supra d̄m est. q̄ vñ q̄ accusatio
nō reddat iniusta ex p̄uaricatiōe. ¶ S. Sic ibidē d̄r: ter-
giversari est i iniuriose ab accusatōe desistere: s̄ hoc absq̄
iniustitia fieri p̄t. d̄r. n. ibidē. Siquem penituerit crimina-
liter accusatiōē ⁊ iscriptionē fecisse de eo qd̄ p̄bare nō po-
tuerit: si ei cū accusato inocēte p̄uenerit iuicē se absoluat.
q̄ accusatio nō reddat iniusta p̄ tergiversationē. ¶ Sed ⁊
est qd̄ ibidē d̄r. Accusator temeritas trib⁹ modis d̄regit:
aut. n. calumniat: aut p̄uaricatur: aut tergiversatur.

¶ Rñ. d̄m q̄ sic d̄m ē accusatio ordinat ad bonū cōe:
qd̄ itēdit p̄ cognitionē criminis. nlls aut d̄z nocere alicui
iniuste vt bonū cōe p̄moueat. ⁊ iō in accusatōe duplici rō-
ne p̄tingit eē p̄ctm̄. Uno mō ex eo q̄ aliqs iniuste agit ⁊
eū q̄ accusat crimina falsa ei iponēdo qd̄ ē calūniari. Alio^o
ex parte reipublice cui⁹ bonū p̄ncipalr̄ itendit in accusa-
tione dū aliqs ipedit malitiose punitiōē p̄cti qd̄ itez du-
pl̄r p̄tingit. Uno^o fraudē in accusatiōe adhibendo. ⁊ hoc
p̄tinet ad p̄uaricatiōē. nā p̄uaricator d̄r q̄si varicator: qz
aduersam p̄tē adiuvat p̄dita cā sua. Alio^o totalr̄ ab accu-
satiōe desistēdo qd̄ est tergiversari. in hoc. n. q̄ desistit ab
hoc qd̄ ceperat q̄si tergū v̄tere vñ. ¶ Ad p̄mū q̄ d̄z q̄ dō
nō d̄z ad accusationē p̄cedere nisi de re oīo sibi certa in q̄
ignorantia facti locū nō hēat: nec tñ q̄ falsum crimē alicui
iponit calūniat: sed solū q̄ ex malitia in falsas accusationē
p̄rupit. p̄tingit. n. q̄n̄q̄ ex ai leuitate ad accusatōē p̄cede-
re: qz. s. aliqs nimis facill̄ credit qd̄ audiuit. ⁊ h^o temerita-
tis est: aliqn̄ at ex iusto errore mouet aliqs ad accusandū:
q̄ oīa f̄m prudētia iudicis debet discerni vt nō p̄rupat eū
calūniatū fuisse q̄ ex leuitate ai vel ex iusto errore in falsā
accusationē p̄rupit. ¶ Ad 2° d̄m q̄ nō q̄cūq̄ abscondit
vā crimina p̄uaricat: s̄ solū si fraudulēter abscondit ea de q̄
b^o accusationē p̄ponit colludēs cū reo p̄pas p̄batōes dissi-
mulādo: ⁊ falsas accusatiōes admittēdo. ¶ Ad 3° d̄m q̄
tergiversari ē ab accusatiōe desistere oīo aīum accusandi
deponēdo nō q̄litercūq̄: s̄ iordinate: p̄tingit aut aliquem
ab accusatōe desistere ordinate absq̄ vicio duplr̄. Uno^o
si in ipso accusatōis p̄cessu cognouerit eē falsū id de quo
accusauit. ⁊ sic pari p̄sensu se absoluunt accusator ⁊ reus.
Alio^o si p̄nceps ad quez p̄tinet cura boni cōis qd̄ p̄ accusa-
tione itendit accusationem aboleuerit.

Ad quartum sic p̄cedit. Videt q̄ accusator q̄
in p̄batōe defecerit nō teneat ad
penā talionis. Lōringit. n. q̄n̄q̄ aliquem ex iusto errore ad
accusationē p̄cedere in quo casu iudex accusatores absol-

uit: vt dī. z. q. 3. nō g̃ accusator q̃ in pbatōe defecerit tene-
tur ad penā taliois. ¶ Si pena talionis ei q̃ iniuste ac-
cusat sit iniūgēda hoc erit ppter iniuriā in aliquē omīssāz
s̃z nō ppter iniuriā omīssāz in psonā accusati: qz sic pnceps
nō posset hāc penā remittere: nec et ppter iniuriā illatā in rē
publicā: qz sic accusat nō posset eū absoluerē. g̃ pena talio-
nis nō debet ei q̃ i accusatiōe defecerit. ¶ Eidez pctō
nō debet duplex pena: s̃z illd̃ Naū p̃. Nō iudicabit d̃s bis
in idip̃z: s̃z ille q̃ in pbatōe defecit icurrit penā ifamie quā
ēt papa nō ṽ posse remittere: s̃z illd̃ Helasij pape. Quāq̃
nias p̃nias saluare possumus infamiā tñ abolere nō pos-
sumus. nō g̃ teneat ad penam talionis. ¶ Sed h̃ est qd̃ Da-
drianus papa dicit. Qui nō pbauerit qd̃ obiecit: penā quā
intulit ipse patiat. ¶ Rñ. dōm: q̃ sicut supra dcm̃ est: ac-
cusator in cā accusatōis stituit ps̃ itēdēs ad penā accusa-
ti. ad iudicē at̃ p̃tinet vt iter eos iustitie eq̃litate stituat.
iustitie at̃ eq̃litas hoc regit vt nocumētū qd̃ qs̃ alteri itē
tat ipse patiat: s̃z illud Exo. zi. Oculū p̃ oculo dente p̃ de-
te. et iō iustu ē vt ille q̃ p̃ accusationez aliquē in piculū gra-
uis pene iducit: ipse et̃ silem penam patiat. ¶ Ad p̃mū er-
go dōm: q̃ sic p̃hs dicit in. s. et̃bi. iniustitie nō semp̃ p̃tinet
p̃passum simplr: qz multū d̃t an aliqs̃ volūtarie an inuo-
luntarie aliū ledat. volūtario aut̃ debet pena: s̃z inuolunta-
rio debet venia. et iō qñ iudex cognouerit aliquē de falso
accusasse nō volūtate nocēdi s̃z inuoluntarie ppter ignorā-
tiaz ex iusto errore: nō iponit penā talionis. ¶ Ad 2^m dōz
q̃ ille q̃ male accusat: peccat et̃ p̃sonā accusati et̃ rem pu-
blicā. vñ ppter vtrūq̃ puniē. et hoc ē qd̃ d̃r Deut. 19. Lūqz
diligētissime p̃serutates iuenerit falsuz testē dixisse s̃frez
suū mēdaciū: reddent ei sic̃ fr̃i suo facere cogitauit: qd̃ p̃t-
inet ad iniuriā p̃sone. et postea q̃tūm ad iniuriā rei publice
subditur: et auferes malū de medio tui vt audietes ceteri
timorē habeant et̃ nequaq̃ talia audiāt facere. specialiter
tñ p̃sone accusati facit iniuriā si de falso accuset. et ideo
accusatus si innocens fuerit potest ei iniuriā suā remitte-
re: maxime si non calūniose accusauit s̃z ex animi leuitate
si ṽcro ab accusatione innocētis desistat ppter aliquā col-
lusionē cū aduersario facit iniuriā rei publice. et hoc nō po-
test ei remitti ab eo qui accusatur: s̃z p̃t ei remitti p̃ p̃nci-
pē qui curam rei publice gerit. ¶ Ad 3^m dōm q̃ penāz ta-
lionis meretur accusator in recompensationem nocumē-
ti quod p̃mo inferre intentat: sed pena infamie ei debe-
tur ppter malitiam ex qua calūniose aliū accusat. et qñqz
quidem princeps remittit penam et non abolet infamiam
quāqz aut̃ etiam infamiaz abolet. vñ et̃ papa p̃t h̃mōi infā-
miam abolere. Et qd̃ dicit papa Helasius infamiaz abole-
re nō possumus: itelligendū est de infamia facti: vel qz cā
abolere aliqñ nō expedit vel et̃ loquū de infamia irrogata
per iudicem ciuilem: sic̃ dicit Bra tianus.

De pctis q̃ sunt iustitiā. Qd̃. LXIX.

Inde considerandū est de pctis q̃ sunt iustitiā ex pte rei.

¶ Et circa hoc q̃runē q̃tuor. p̃ vtruz peccet aliqs̃ mortāl̃ veritate negādo per quā d̃demnare. 2° vtruz liceat ali cui se calūniose defendere. 3° vtruz liceat alieni iudiciū subterfugere appel-
lando. 4° vtrum liceat alicui cōdemnato per violentiaz se defendere si assit facultas.

Ad primum sic p̃cedit. Videtur q̃ absqz pctō mortali possit accusat^o veritate ne-
gare p̃ quā d̃denare. Dic. n. Lbry. Nō tibi dico vt te pro-
das in publicū neqz apud aliū accuses. s̃z si veritate stite-
ret in iudicio accusat^o seip̃m p̃deret et̃ accusaret. non g̃ te-
net veritatem dicere: et ita nō peccat mortāl̃ si in iudicio
mēt̃at. ¶ Sic̃ mēdaciuz officiosuz ē qñ aliqs̃ mēt̃at.

vt aliū a morte liberet: ita mendaciū officiosuz ē qñ aliqs̃
mēt̃at vt se liberet a morte: qz p̃s sibi tenet q̃ alteri: mē-
daciū aut̃ officiosuz nō ponit eē pctū mortale: s̃z venia-
le. g̃ si accusat^o veritate in iudicio neget vt se a morte libe-
ret nō peccat mortāl̃. ¶ De pctū mortale est h̃ chari-
tatez: vt supra dcm̃ ē. s̃z q̃ accusat^o mēt̃at excusando se a
pctō sibi iposito nō h̃riat charitati neqz q̃tū ad dilectōez
dei neqz q̃tū ad dilectionē p̃rimi. g̃ h̃mōi mēdaciū nō ē
pctū mortale. ¶ S̃z d̃. De qd̃ est h̃riū diuine gl̃ie ē pctū
mortale: qz ex p̃cepto tenemur oīa in gl̃iam dei facere: vt
ps̃. i. ad Lozū. 10. S̃z q̃ reus id qd̃ h̃ se ē cōfiteat p̃tinet ad
gl̃iam dei: vt ps̃ per illd̃ qd̃ Josue dixit ad Achā. S̃z mi-
da gl̃iaz d̃no deo israel: et cōfiteri atqz idica mihi qd̃ fece-
ris ne abscondas: vt h̃etur Josue. 7. g̃ mēt̃ari ad excusandū
pctū ē pctū mortale. ¶ Rñ. dōm q̃ q̃cūqz facit d̃ debi-
tū iustitie mortāl̃ peccat sic̃ supra dcm̃ ē: p̃tinet aut̃ ad de-
bitū iustitie q̃ aliqs̃ obediāt suo sup̃iori in his ad q̃ ius p̃-
lationis se extēdit. iudex aut̃ vt supra dcm̃ ē sup̃ior ē respe-
ctu ei^o q̃ iudicat. et iō ex debito tenet accusat^o iudici veri-
tate exponere quā ab eo fm̃ formā iuris exigit. et iō si
teri noluerit veritate quā dicere tenet: vel si eā mendaci-
ter negauerit mortāl̃ peccat. si ṽo iudex hoc exgrat qd̃ si
p̃t fm̃ ordinē iuris nō tenet ei accusat^o ridere: s̃z p̃t vt
per appellatiōē vel alr̃ licite subterfugere: mendaciū tñ
dicere nō licet. ¶ Ad p̃mū g̃ dōm q̃ qñ aliqs̃ fm̃ ordinē
iuris a iudice interrogat nō ipse se p̃dit: s̃z ab alio p̃dit dū
ei necitas r̃idēdi iponit p̃ eū cui obedire tenet. ¶ Ad 2^m
dōm q̃ mēt̃ari ad liberādū aliquē a morte cū iniuriā alte-
rius nō ē mēdaciū simplr officiosuz: s̃z h̃z aliqd̃ de p̃nitio-
so admixtū: cū aut̃ aliqs̃ mēt̃at in iudicio ad excusatiōez
sui iniuriā fac̃ ei cui obedire tenet: d̃z sibi denegat qd̃ ei
d̃z. s̃. p̃fessionē veritatis. ¶ Ad 3^m dōm q̃ ille q̃ mēt̃at i iu-
dicio se excusando fac̃ et̃ dilectionē dei^o est iudiciū et̃
dilectionē p̃rimi: tū ex pte iudicis cui debitū negat: tū ex
p̃te accusatoris q̃ puniē si in pbatōe deficiat. Uñ et̃ in p̃s
d̃r. Ne declines cor meū in ṽba malitie ad excusandas ex-
cusatiōes in pctis: vbi d̃c̃ glo. Dec ē st̃netudo ipudētū vt
dephensi p̃ aliq̃ falsa se excusent. et̃ Hreg. 22. moral. expo-
nēs illd̃ Job. 31. Si abscondi q̃si h̃o pctū meū: d̃c̃. Usitatū
h̃uani g̃nis vicium ē et̃ libido pctū mittere: et̃ misus ne-
gando abscondere: et̃ iudiciū defendēdo multiplicare.

Ad secundum sic p̃cedit. Videtur q̃ accusato
liceat calūniose se defendere. Quia fm̃ iura ciuilia in cā sanguis licitū ē cūqz aduersa-
rium suū corrūpere. s̃z hoc maxie ē calūniose se d̃fendere.
g̃ nō peccat accusat^o in cā sanguis si calūniose se d̃fendat.
¶ Accusator cū accusato colludēs penā recipit alegi-
bus stitutiā: vt h̃etur. z. q. 3. nō aut̃ iponit pena accusato p̃
hoc q̃ cū accusatore colludit. g̃ vt q̃ liceat accusato calū-
niose se defendere. ¶ Prouer. 14. d̃r. Sapiēs timet et̃
declinat a malo: stult^o aut̃ trāsilit et̃ fidit: s̃z illud qd̃ fit p̃
sapiētā nō ē pctū: g̃ si aliqs̃ q̃litercumqz se liberet a malo
nō peccat. ¶ S̃z d̃ est qd̃ in cā criminali iuramētū de calū-
nia ē p̃stādū: vt h̃etur extra de iuramēto calūnic. Iobē-
rentes: qd̃ nō eēt si calūniose se defendere liceret. g̃ nō est
licitū accusato calūniose se defendere. ¶ Rñ. dōm q̃
aliud est veritate tacere: aliud ē falsitate p̃ponere: quozū
p̃mū in aliquo casu licet. nō. n. aliqs̃ tenet oēm veritate stite-
ri: s̃z illā solū quā ab eo p̃t et̃ d̃z regere iudex fm̃ ordinē
iuris: puta cū p̃cessit ifamā sup̃ aliquo crimie: vel aliq̃ ex-
pressa indicia apparuerint ṽl et̃ cū p̃cessit p̃batio semiple-
na: falsitate tñ p̃ponere i nullo casu licet alicui. ad id autē
qd̃ licitū ē p̃t aliqs̃ p̃cedere vel p̃ vias licitas et̃ fini iūcto
accōmodas: qd̃ p̃tinet ad prudentiā vel p̃ aliqs̃ vias illici-
tas et̃ p̃posito fini icōgruas: qd̃ p̃tinet ad astutiā q̃ exercet
p̃ fraudē et̃ dolū: vt ex supra d̃cis ps̃: quozū p̃mū ē laudabi-

le. z^o vero vitiosus. sic g^o reo qui accusat licet se defendere veritate occultādo quā p^oferri nō tenet p aliquos p^oueniētes modos: puta q^o nō rīdeat ad q^o rīdere non tenet. hoc aut nō ē calūniose se defendere s^o magis prudēter euadere. nō aut licet ei vel falsitate dicere vel veritate tacere quā p^oferri tenet. neq^o etiā aliq^o doli vel fraudez adhibere: q^o frans z doliuz v^oz mēdaciū h^oit. z hoc ē calūniose se defendere. ¶ Ad p^o q^o dōz: q^o multa s^oz leges hūanas ipunita reliquunt q^o s^oz dūuz iudiciū sunt p^otā: sic p^oz de simplici fornicatōe: q^o lex hūana nō exigit ab hoīe oīmodā v^otutē que paucorū ē. z nō pōt inueniri in tāta multitudie ppli q^ota lex hūana h^oz nece sustinere. q^o aut aliq^o non velit aliq^o p^octm p^omittere vt mortē corpale euadat cui^o piculū in cā sanguinis iminet reo: ē p^ofecte virtutis: q^o oīum terribiliū maxie terribile ē mortis: vt d^o in 3. et b^o. z iō si reus in cā sanguinis corrupat aduersariū suū: peccat q^o iducēdo eū ad illicitū. nō aut huic p^otō lex ciuiliū adhibet penā: z p^o tāto licitū ē d^o. ¶ Ad z^o dōz: q^o accusator si colludat cū reo q^o noxi^o est penā icurrit. ex quo p^oz q^o peccat: vñ cū iducere aliquē ad peccādū sit p^octm vel q^olitercūq^o p^octi p^oicipē eē: cū apls dicat dignos morte eos q^o peccātib^o p^osentiat: manifestū ē q^o etiā reus peccat cū aduersario colludēdo: nō tñ fm leges hūanas iponit sibi pena p^o rōnē iā dictā. ¶ Ad 3° dōz: q^o sapiēs nō abscondit se calūniose sed prudēter.

Ad tertium sic pcedit. Uidef q^o reo nō liceat iudiciū declinare p^o appellationez. Dicit. n. apls Ro. 13. Ois aīa p^oatib^o sublimiorib^o subdita sit. sed reus appellando recusat subyci p^oatī supiozi. i. iudici. q^o peccat. ¶ S. Maius ē vinculū ordinarie p^oatīs q^o p^orie electiōis: s^o sic legif. z. q. 6. a iudicibus quos cōis p^oen sus elegerit nō liceat appellari. q^o multominus licet appellare a iudicibus ordinarijs. ¶ S. Illud q^o semel ē licitūz semp ē licitū: s^o nō ē licitū appellare post decimū diē. ergo neq^o tertio super eodē. q^o videt q^o appellatio non sit s^oz se licita. ¶ Sed h^o ē q^o paulus cesarez appellauit: vt habetur Actū. 25. ¶ R. n. dōz: q^o duplici de cā p^otingit aliq^o appellare. Uno q^o dē mō p^ofidetia iuste cāe: q^o videlicet iniuste a iudice grauaf. z sic licitū ē appellare. hoc. n. est p^ondēter euadere. vnde. z. q. 6. dicitur. Omnis oppressus libere sacerdotum si voluerit appellet iudiciū z a nullo prohibetur. Alio modo aliquis appellat causa afferende morte ne contra eum iusta sententia p^oferatur. z hoc est calūniose se defendere: q^o ē illicitū: sicut dē mō ē facit. n. iniuriā z iudici cuius officium impedit z aduersario suo cuius iustitiam q^o p^ot p^orbat. z iō sicut d^o. z. q. 6. oī mō puniendus est e^o appellatio iniusta p^onunciaf. ¶ Ad p^omū q^o dōz q^o p^oatī inferiozi intātū aliq^o subyci d^oz in q^otū ordinē superioris seruat: a quo si exorbitauerit ei subyci nō o^oz: puta si aliud iusserit p^octū z aliud iperatoz: vt p^oz per glo. Ro. 13. cū aut index aliq^oue iniuste grauaf q^otū ad hoc relinqt ordinem supiozis p^oatīs fm quā neccitas sibi iuste iudicādi iponit. z iō licitū est ei q^o iustitiā grauaf ad directionem supiozis p^oatīs recurrere appellādo vel añ iniam v^ol post: z q^o nō p^osumit esse rectitudo vbi vā fides non est: iō nō licet catholico ad infidelē iudicē appellare: fm illud. z. q. 6. Catholicus q^o cām suā siue iustā siue iniustā ad iudiciū alterius fidei iudicis puocauerit: excoīcef. nā z apls arguit eos q^o iudicio p^otedebāt apud infideles. ¶ Ad scōm dōm q^o ex p^opo defectu vel negligētia pcedit q^o aliq^o sua sponte se alteri^o iudicio subyciat: de e^o iniustitia nō cōfidit: lenis ē ai esse v^ol vt os nō p^omaneat in eo q^o semel approbauit. z iō rōnabilr denegat subsidiū appellatiōis a iudicib^o arbitrarijs q^o nō h^oit p^oatē nisi ex cōsensu litigātū: s^o p^oas iudicis ordinarij nō depēdet ex p^osensu illi^o q^o ei^o iudicio subdī: s^o ex auctoritate regis z p^oncipis q^o cū instituit. z iō p^otra eius iustū grauamē lex tribuit appellatiōis subsidiū: ita

q^o et si sit fil ordinari^o z arbitrari^o index pōt ab eo appellari. q^o vt ordinaria p^oas occasio fuisse q^o arbiter eligeretur: nec o^oz ad defectū iputari ei^o q^o p^osentit in eū sic in arbitriū: nō vt in eū quē p^onceps iudicē ordinarū dedit. ¶ Ad 3° dō cendū q^o egas iuris ita subuenit vni p^oti q^o altera nō grauet. et iō tps decē diez p^ocessit ad appellādū q^o sufficiens estimauit ad deliberādū an expediat appellare. si vō non eēt determinatū tps in quo appellare liceret semp certitudo iudicy remaneret i suspēio. z ita ps altera dānificare tur: q^o at nō est p^ocessū vt tertio aliq^o appellet sup eodē: iō nō ē pbabile toties iudices a recto iudicio declinare.

Ad quartum sic pcedit. Uidef q^o liceat p^odem nato ad mortē se d^oferendē si possit. Illud. n. ad q^o nā iclinat semp ē licitū q^osi de iure nāli exis. s^o nāe iclinatio ē ad resistēdū corrupētib^o: nō solū in hoib^o z aīalib^o: s^o et in insensibilib^o reb^o. q^o licz reo p^odēnato resistere si pōt ne tradat in mortē. ¶ S. Sic aliq^o iniam mortis h^o se latā subterfugit resistēdo: ita et fugiēdo: s^o licitū eē vt q^o aliq^o se a morte p^o fugā liberet: s^o illud Eccl. 9. Lōge esto ab hoīe p^oatē h^oite occidēdi: z nō viuificādi. q^o et licitū ē reo resistere. ¶ S. Prouer. 24. d^o. Erue eos q^o ducit ad mortē: z eos q^o trahunt ad interitūz liberare ne cesses: s^o plus tenet aliq^o sibi q^o alteri. q^o licitū est q^o aliq^o p^odēnat seipm defendat ne in mortē tradat. ¶ S. 3° est q^o d^o apls Ro. 13. Qui p^oatī resistit dei ordinatōi resistit z ipse sibi dānationē acqrit: s^o p^odēnat se defendēdo p^oatī resistit q^otū ad hoc in quo ē diuinit^o iustitū ad vidictam malefactorū: laudē vō bonozum. q^o peccat se defendēdo.

¶ R. n. dōz q^o aliq^o dānat ad mortē duplr. Uno iuste: z sic nō licz p^odēnato se defendere: licitū. n. ē iudici eū resistēte ipugnare. vñ relinqtur q^o ex p^ote ei^o sit bellū iniustū. vñ idubitatē peccat. Alio p^odēnat aliq^o iuste. z tale iudiciū file est violētē latronū: fm illud Eze. 22. p^oncipes eius in medio illi^o q^osi lupi rapiētes p^odā ad effundēdū sanguinē. z iō sic licz resistere latronib^o: ita licz resistere in tali casu malis p^oncipib^o: nisi forte p^o scādalu vitādū euz ex hoc aliq^o granis turbatio timeref. ¶ Ad p^omū q^o dōm q^o iō hoī data ē rō vt ea ad q^o nā iclinat nō passim: s^o fm rōnis ordinē exequaf. z iō nō q^oz defensio sui ē licita: sed solū q^o sit cū debito moderamine. ¶ Ad 2° dōm q^o null^o ita cōdēnat q^o ipse sibi iferat mortē: s^o q^o ipse mortē patiat. z iō nō tenet facere id vñ mors seq^ot: q^o ē manere in loco vñ ducat ad mortē: tenet tñ nō resistere agenti q^o patiat q^o iustū est eū pati: sic ēt si aliq^o sit condēnatus vt fame moriat nō peccat si cibū sibi occulte mīstratū sumat: q^o nō sumere eēt seipz occidēf. ¶ Ad 3° dōz q^o p^o illō dē mō sapiētis nō iducit aliq^o ad liberādū aliū a morte p^o ordinē iustitie. vñ nec seipm h^o iustitiā resistēdo aliq^o d^oz liberare a mōte.

¶ De iniustitia p^otinēte ad p^osonā testis. Q6. LXX.

Unde considerandū est de iniustitia p^otinēte ad p^osonā testis.

¶ Et circa hoc q^orunf q^otuoz. p^o vtruz hō teneat ad testimoniū serēdū. 2° vtruz duoz v^ol triū testimoniū sufficiat. 3° vtruz aliq^o testimoniū repellať absq^o eius culpa. 4° vtrum perhibere falsū testimoniū sit peccatum mortale.

Ad primum sic pcedit. Uidef q^o hō nō teneat ad testimoniū serēdū. Dicit. n. Aug. in qōnib^o Hen. q^o Abraā dicēs de vxore sua: foroz mea est: veritatē celari voluit nō mēdaciū dici. s^o veritatē celādo aliq^o a testimonio abstinet. q^o nō tenet aliq^o ad testificandū. ¶ S. Nullus tenet fraudulēter agere. s^o puer. ii. d^o. Qui ambulat fraudulēter reuelat archana: q^o aut fidelē celat amici p^omissim. q^o nō tenet hō semp ad testificādūz: p^osertim sup his q^o sunt sibi in secreto ab amico cōmissa.

¶ Ad ea q̄ sunt de necessitate salutis maxime tenentur clerici & sacerdotes. s̄ clericis & sacerdotib⁹ phibetur ferre testimoniū in cā sanguis. q̄ testificari nō est de necessitate salutis. ¶ S̄ q̄ d̄ Aug. dicit. Qui veritatē occultat & q̄ pdit mendaciū vterq; reus ē: ille q̄ pdesse nō vult: ille q̄ nocere desiderat. ¶ Rñ. dōm: q̄ in testimoniō ferēdo distinguēdū ē: q̄ aliqui regrit testimoniū alicui⁹: aliquādo nō regritur. Si regrit testimoniū alicui⁹ subditi auctoritate superioris cui in his q̄ ad iustitiā p̄tinēt obedire tenet nō ē dubiū qn̄ teneat testimoniū ferre in his in q̄bus s̄z or dīnē iuris testimoniū ab eo exigat: puta in manifestis: & in his de q̄b⁹ infamia p̄cessit. Si autē exigit ab eo testimoniū in alijs: puta in occultis & de q̄b⁹ infamia non p̄cessit: nō tenet ad testificādū. Si vō regrat ei⁹ testimoniū nō auctoritate superioris cui obedire tenet: tūc distinguēdū ē: q̄ si testimoniū regrat ad liberādū boiem vel ab iniusta mōre seu pena q̄cūq; vel a falsa infamia vel etiā ab iniquo dāno: tūc tenet hō ad testificādū: & si eius testimoniū non regrat tenet facere qd̄ in se ē vt veritatē denūciat alicui q̄ ad hoc possit pdesse. d̄. n. i. ps. Eripite pauperē & egenū de manu peccatoris liberate. Et puer. z. 4. Erue eos q̄ ducant ad mortē. Et Ro. p̄ d̄. Digni sunt morte nō solū q̄ faciūt s̄z et qui cōsentūt facientib⁹. vbi dicit glo. Consentire ē tacere cuz possis redarguere. Sup̄ his vero q̄ p̄tinēt ad p̄denationē alicui⁹ nō tenet aliq; ferre testimoniū nisi cū a superiori cōpellit s̄m ordinē iuris: q̄ si circa hoc veritas occultet nulli ex hoc sp̄ale dānū nascit: vel si imineat piculū accusatori nō ē curādū: q̄ ipse in hoc piculū sp̄ote se igessit. alia autē rō ē de reo cui piculū iminet eo nolēte. ¶ Ad p̄m̄ q̄ d̄: q̄ Aug. loquitur de occultatōe vitatis in casu illo qn̄ aliq; non p̄pellit superioris auctoritate veritatē p̄palare: & qn̄ occultatio veritatis ē nulli sp̄aliter dānosa. ¶ Ad 2^m d̄: q̄ de illis q̄ hōi sunt p̄missa in secreto p̄ p̄fessionē nullo mō d̄z testimoniū ferre: q̄ hōi nō scit vt hō s̄z tāq; dei minister. & mai⁹ ē vinculū sacri quolibz hōis p̄cepto. Circa ea vero q̄ alr hōi sub secreto p̄mittunt distinguēdū ē. qn̄q; n. sunt talia q̄ statiz cū ad notitiā hōis venerit hō ea manifestare tenetur: puta si pertinent ad corruptionē multitudinis spiritalē vel corporalē: vel in graue damnū alicuius p̄sonę: vel siquid aliud est huiusmodi quod quis p̄palare tenetur: vel testificando vel denunciando: & cōtra hoc debitum obligari non potest p̄ secreti p̄missum: q̄ in hoc frangeret fidē quā alteri d̄z. qn̄q; vero sunt talia q̄ quis p̄dere n̄ tenet: vñ p̄t obligari ex hoc q̄ sibi sub secreto p̄mittit & tūc nullo mō tenet ea p̄dere et ex p̄cepto superioris: q̄ feruare fidē ē de iure nāli. nihil autē p̄t p̄cipi hōi d̄ id qd̄ ē de iure nāli. ¶ Ad 3^m d̄: q̄ opari & cooperari ad occisionē hōis nō p̄t mīstris altaris: vt supra d̄m̄ ē. & iō s̄z iuris ordinē p̄pellit nō p̄t ad ferēdū testimoniū i cā sanguinis.

Ad secundum sic p̄cedit. Videt q̄ si sufficiat duoz vel triū testimoniū. Iudiciū. n. certitudinē regrit: s̄z nō hēt certitudo vitatis p̄ d̄m̄ duoz testiū. legit. n. 3. regū. zi. q̄ Naboth ad dictū duoz testiū falso cōdenat⁹ ē. ḡ duoz vel triū testimoniū nō sufficit. ¶ P̄. Testimoniū ad hoc q̄ sit credibile d̄z ē cōcor. sed plerūq; duoz vel triū testimoniū in aliquo discordat. ḡ nō ē efficax ad vitatē i iudicio p̄bādā. ¶ P̄. z. q. 5. d̄. p̄resul nō dānet nisi septuaginta duob⁹ testiū. p̄sbi ter aut cardinal nisi q̄draginta q̄tuoz testiū nō deponat. diacon⁹ cardinal vrbis rome nisi in viginti octo testiū nō p̄denabit. subdiacon⁹: acolyth⁹: excozista lector: ostiari⁹ nisi in septē testiū nō p̄denabit: s̄z magis ē piculosū p̄tē ei⁹ q̄ in maiori dignitate p̄stitit⁹ ē: & ita min⁹ ē tolerādū. ḡ nec in alioz p̄denatōe suffic̄ duoz vel triū testimoniū. ¶ Sed d̄ est qd̄ d̄ Deut. i. 7. In ore duoz vel triū testiū p̄bit q̄ interficiet. & ifra. 19. In ore duoz vel triū testiū sta-

bit oē vbi. ¶ Rñ. dōm q̄ s̄z p̄h̄z i p̄ ethi. certitudo nō ē s̄līr q̄rēda in oī mā. i. actib⁹. n. hūanis sup̄ q̄b⁹ p̄stituit in dīcia & exigunt testimoniā nō p̄t h̄i certitudo dem̄strā: eo q̄ sūt circa p̄tīgētia & variabilia. & iō suffic̄ p̄babil certitudo q̄ vt in plib⁹ veritatē attingat & si in pauciorib⁹ a vitate deficiat: est at̄ p̄babile q̄ magis vitatē p̄tīcat d̄m̄ m̄l toz q̄ d̄m̄ vni⁹. & iō cū reus sit vñ q̄ negat: s̄z m̄lī testes asserit idē cū actore: rōnabilr institutū ē iure dīnio & hūa no q̄ d̄cō testiū stē. oīs autē multitudo in trib⁹ p̄bēdit. s̄ p̄n̄ medio & fine. vñ s̄m p̄h̄m in p̄ de celo. Qd̄ & totū i trib⁹ ponim⁹. ternari⁹ qd̄ ē p̄stituit asserentū: cuz duo testes p̄ueniūt cū actore. & iō regrit binari⁹ testiū vel ad maiore certitudinē vt sit ternari⁹ q̄ ē multitudo p̄fecta in ip̄s̄is testib⁹. vñ & Ecclesiastes. 4. d̄. S̄iucul⁹ triplex difficile rūp̄ Aug. aut sup̄ illō Joā. 8. Duoꝝ hōiūz testimoniū vep̄ eōi cit q̄ in hoc ē trinitas s̄z mysteriū p̄mēdata in q̄ ē p̄p̄ma firmitas veritatis. ¶ Ad p̄mū ergo dōm q̄ p̄tīcat: multitudo testiū d̄tērmiet possit qn̄q; testimoniū cōm̄p̄oz: cū scriptū sit Exo. 23. Nō seq̄ris turbā ad faciēdū malū: nec tñ q̄ nō p̄t in talib⁹ ifallibilis certitudo h̄i d̄z negli gi certitudo q̄ p̄babilr h̄i p̄t p̄ duos vel p̄ tres testes vt d̄m̄ est. ¶ Ad 2^m dōm q̄ discordia testiū i aliq̄b⁹ p̄ncipalib⁹ circūstātyz q̄ variat subm̄ facti: puta in tpe vlt̄ loco vel in p̄sonis d̄ q̄b⁹ p̄ncipalr agit aufert efficacīā testimoniū: q̄ si discordat in talib⁹ vident̄ singulares eē in suis testimoniūz & de diuersis loq̄puta si vñ d̄cat hoc factū ē tali tpe vel loco: alio tpe vlt̄ loco nō vident̄ de eodē facto loq̄m̄ tñ p̄iudicat̄ testimoniū si vñ d̄cat se nō recordari: alio asserat d̄tēriatū tps vel locū: & si i talib⁹ oīo d̄tēriauerint testes actoris: & rei si sint eglēs nūero & pares dignitate: stat̄ p̄ reo: q̄ facili⁹ d̄z eē iudex ad abolēdū q̄ ad p̄denādū: nisi forte in cāis fauorabilib⁹: sic est cā libertatis & h̄m̄i. si vñ testes eiusdē p̄tis dissenserint d̄z iudex ex motu sui ai p̄cipe cui p̄t sit stādū: vel ex m̄ero testūz: vel ex dignitate eoz vel ex fauorabilitate cāe vel ex cōditiōe negocij & dictoz. multo autē magis testimoniū vñ repellit si sibi ip̄si aliq; dissidat iterrogat⁹ de vñ & scia nō aut si dissidat iterrogat⁹ de opione & fama: q̄ p̄t s̄m diuersa vñ & audita diuersimodē mot⁹ eē ad r̄ndēdū. Si vñ sit discordia testimoniū in aliq̄b⁹ circūstātyz nō p̄tētib⁹ ad subaz facti: puta si tps fuerit nubilosum vlt̄ sermū vel si dom⁹ fuerit picta aut nō: aut aliquid h̄m̄o: talis discordia nō p̄iudicat̄ testimoniū: q̄ homines nō cōfuerunt circa talia multū sollicitari. vñ facile a memoria clabuntur: q̄n̄mmo aliqua discordia in talibus facit testimoniū credibilis: vt Lbry. dicit super Matth. q̄ si in omnibus concordarent: etiā in minimis viderent̄ ex cōdico eundem sermonem. p̄ferre: qd̄ tamē prudentie iudicis relinquitur discernēdū. ¶ Ad tertium dicendum q̄ illud locum h̄z sp̄aliter in episcopis p̄sbyteris diaconis & clericis ecclesie romane p̄pter eius dignitatē: & hoc triplici rōne. Primo quidem q̄ in ea tales instituti debent quā sanctitati plus credatur q̄ multis testibus. Secundo q̄ homines qui habent de alijs iudicare sepe p̄pter iustitias multos aduersarios habent. vnde non est passim credendum testibus cōtra eos nisi magna multitudo cōueniat. Tertio quia ex condemnatione alicuius eorum derogatur in opione hōiū dignitati illius ecclesie & auctoritati qd̄ est periculosus: q̄ in ea tolerare aliquē peccatores nisi sit valde publicum & manifestum: de quo graue scandalum oziretur.

Ad tertium sic p̄cedit. Videt q̄ alicuius testimoniū nō sit repellēdū nisi propter culpam. Quibusdam. n. in penam infligit q̄ ad testimoniū nō admittant̄: sicut p̄z in his q̄ infamia notant̄. sed pena nō est inferēda nisi pro culpa. ergo videt q̄ nulli⁹

testimoniū debeat repellī nisi ppter culpā. C. P. De quo-
libet psumēdū est bonū nisi appareat dū: s3 ad bonitates
bois p̄inet q̄ verū testimoniū dicat. cū ergo nō possit con-
stare de dū nisi ppter aliquā culpā: videt q̄ nullius testi-
moniū debeat repellī nisi ppter culpā. C. P. Ad ea q̄ sunt
de necessitate salutis nullus reddī nō idoneus nisi ppter
pctm̄. sed testificari vitatez est de necessitate salutis: vt su-
pra dictū ē. ergo nullus d3 excludi a testificādo nisi ppter
culpā. C. S3 d̄ est qd̄ Hrego. dicit: r̄ habet. z. q. i. Q̄ a suis
suis accusat? ē eps: sciendū ē q̄ minime audiri debuerūt.
C. Rñ. d̄m: q̄ testimoniū sicut dictus ē nō h3 infalibile
certitudinē s3 pbabile. r̄ iō quicqd̄ est qd̄ pbabilitate afe-
rat in dū reddī testimoniū inefficax. reddī aut pbabile
q̄ aliqs in vitate testificāda nō sit firm̄: q̄nqz qd̄z ppter
culpā: sicut ifideles ifames. Itē ille qui publico crimie rei
sunt q̄ nec accusare p̄nt. q̄nqz aut absqz culpa. r̄ hoc est vel
ex defectu rōnis: sicut p3 ipueris amētib? r̄ mulierib?: vel
ex affectu: sicut p3 de inimicis r̄ psonis iunctis r̄ domesti-
cis: vel ē ex exteriori d̄ditione: sicut sunt paupes sui r̄ illi
qbus impari p̄t. de qbus pbabile ē q̄ de facili possunt in-
duci ad testimoniū ferēdū d̄ vitatē. r̄ sic p3 q̄ testimoniū
alicui? repellī r̄ ppter culpā r̄ absqz culpa. C. Ad p̄ q̄ di-
cendū: q̄ repellere aliquē a testimonio magis p̄inet ad
cautelā falsi testimonij vitādī q̄ ad penā: vñ rō nō sequit̄.
C. Ad 2° d̄s: q̄ de quolibet psumēdū ē bonū nisi appare-
at dū: dūmodo nō ūgat in piculū alterius: qz tūc est adhi-
benda cautela vt nō de facili vnicuiqz credat̄: fm̄ illud. i.
Joā. 4. Nolite credere oī spiritui. C. Ad 3° d̄s: q̄ testifi-
cari ē de necessitate salutis supposita testis idoneitate r̄ or-
dine iuris. vñ nihil phibet aliquos excusari a testimonio
ferendo si nō reputent̄ idonei fm̄ iura.

Ad quartum sic p̄cedit. Videtur q̄ falsus testi-
moniū nō semp̄ sit pctm̄ mortale. Cōtingit enī aliq̄ falsus testimoniū ferre ex ignorātia fa-
cti: sed talis ignorātia excusat a pctō mortali. ergo testimo-
niū falsus nō semp̄ ē pctm̄ mortale. C. P. Mendaciū qd̄
alicui p̄dest r̄ nulli nocet est officiosus qd̄ nō est pctm̄ mor-
tale: s3 q̄nqz in falso testimonio ē tale mēdaciū: puta cū ali-
quis falsus testimoniū pbibet vt aliq̄ a morte liberet: vt
ab iniusta sn̄a que intentatur p̄ aliquos falsos testes vel
p̄ iudicis p̄uersitatē. ergo tale falsus testimoniū nō ē pctm̄
mortale. C. P. Juramentū a teste requirit̄ vt timeat pecca-
re mortali deierando: hoc aut nō esset necessariū si ipsius
falsus testimoniū cēt pctm̄ mortale. ergo falsū testimoniū
nō semp̄ ē pctm̄ mortale. C. S3 d̄ ē qd̄ d̄r. puer. iz. Falsus
testis nō erit ipunit̄. C. Rñ. d̄s: q̄ falsus testimoniū h3
triplicē deformitatē. Uno ex piurio: qz testes nō admit-
tunt̄ nisi iurati: r̄ ex hoc semp̄ est pctm̄ mortale. Alio ex
violatione iustitie: r̄ hoc mō ē pctm̄ mortale in suo genere
sicut r̄ q̄libet iniusticia: r̄ iō in p̄cepto decalogi sub hac for-
ma iterdicit̄ falsus testimoniū: cū dicit̄ Exo. 20. Nō loq̄ris
d̄ p̄ximū tuū falsus testimoniū. nō. n. d̄ aliq̄ facit q̄ eum
ab iniuria faciēda ipedit: s3 solū qui ei suā iustitiam tollit.
3° ex ipsa falsitate fm̄ q̄ omne mēdaciū ē pctm̄. r̄ ex hoc
nō h3 falsum testimoniū q̄ semp̄ sit pctm̄ mortale. C. Ad
p̄ q̄ d̄m: q̄ in testimonio ferēdo nō d3 hō p̄ certo asserere
q̄ si sciēs id de quo cert? nō est. s3 dubiū d3 sub dubio p̄-
ferre: r̄ id de quo cert? ē p̄ certo asserere. s3 qz p̄tingit ex la-
bilitate humane memorie q̄ reputat se hō q̄nqz certū esse
de eo qd̄ falsus est: si aliqs hoc cū debita sollicitudine reco-
gitās estimet se certū esse de eo qd̄ falsus ē: nō peccat mor-
taliter hoc asserēs: qz nō dicit falsus testimoniū p̄ se r̄ ex ite-
rione: sed p̄ accūs d̄ id qd̄ intēdit. C. Ad 2° d̄s: q̄ iniustus
iudiciū nō ē iudiciū. r̄ ideo ex vi iudicij falsus testimoniū
in iusto iudicio platū ad iniusticiā impediēdā nō h3 rōnez
pcti mortalis: s3 solū ex iuramento violato. C. Ad 3° d̄s: q̄

hoies maxime abhorret pctā q̄ sunt d̄ deus quasi gravissi-
ma interqz est piuriū. nō aut ita abhorret pctā que sunt d̄
p̄ximū. r̄ ideo ad maiore certitudinē testimonij requirit̄
testis iuramentum.

C. De iniusticia q̄ fit i iudicio ex pte aduocator. LXXI.

Linde cōsiderādū est de iniusticia
que fit in iudicio ex pte ad-
uocator. C. Et circa hoc q̄run̄ q̄tuor.
p̄ vtrū aduocat? teneat p̄stare p̄cociū
cause pauperū. 2° vtrū aliq̄ debeāt ar-
ceri ab officio aduocati. 3° vtrū aduo-
catus peccet iniustā causaz defendēdo.

4° vtrū peccet pecuniā accipiēdo p̄ suo patrociniū.
Ad primum sic p̄cedit. Videt q̄ aduocat? te-
neat p̄stare patrociniū cause pau-
perū. Dicit enī Exo. 23. Si videris asinū odiētis te iacere
sub onere: nō p̄trāsibis sed subleuabis cū eo: sed nō minus
piculū iminet pauperi si ei? cā d̄ iustitiā opp̄mat q̄ si eius
asin? iaceat sub onere. q̄ aduocat? teneat p̄stare p̄cociū
cāe pauperū. C. P. Hreg. dicit in qdā homel. Dñs itellectū
curet oīno ne taceat: hñs rerū affluētia a mā nō torpescat
habens artē q̄ regit: vsqz illius cū p̄ximo partiat: habens
loquēdi vsum apud diuitē p̄ paupibus intercedat. talenti
n. noie cuiuslibz reputabit qd̄ vel minimū accepit. sed talē
tū p̄missum nō abscondere s3 fidelr̄ dispensare q̄libz tene-
tur: qd̄ p3 ex pena serui abscondentis talentū Matth. 25. q̄
aduocatus teneat p̄ paupibus loq̄. C. P. p̄ceptū de mie
opib? adimplēdis cū sit affirmatiū obligat p̄ loco r̄ tem-
pore qd̄ ē maxie in necessitate. s3 tēpus necessitatis videt̄
ēē q̄n̄ alicui? paupis cā opp̄mit̄. q̄ in tali casu videt̄ q̄ ad-
uocatus teneat paupib? p̄cociū p̄stare. C. S3 d̄. Nō mi-
nor necessitas ē idigētis cibo q̄ idigētis aduocato. s3 ille q̄
h3 p̄tātē cibandi non semp̄ teneat pauperē cibare. q̄ nec ad-
uocatus semp̄ teneat cāe paupē p̄cociū p̄stare. C. Rñ. d̄.
d̄m q̄ cū p̄cociū cāe paupis ad opus mie p̄tineat: idēz
ē hic d̄m qd̄ r̄ supra de alyz opibus mie d̄m est. nullus
aut sufficit oib? idigētib? mie opus ip̄edere. Et iō sic Aug.
dicit in p̄ de doc. chri. Lū oib? p̄desse non possis his potis-
sime p̄silendū ē q̄ p̄ loco r̄ tempore vel q̄rūlibet rez op-
portunitatibus p̄stricti? tibi q̄si qdā forte iūgant. Dicit p̄
locoz opportunitatib?: qz non teneat hō p̄ mūdū q̄rere idy-
gentes qb? subueniat: sed sufficit si eis q̄ sibi occurrūt mie
op? ip̄edat. Un̄ d̄r Exo. 23. Si occurreris boni inimici tui
aut asino erranti: reduc ad eū. Addit aut r̄ tempore: qz nō
tenetur homo future necessitati alterius p̄uidere: s3 suf-
ficiat si presenti necessitati succurrat. Unde dicitur. i. Joā.
3. Qui viderit fr̄em suū necessitatē hñtē r̄ clauserit viscera
sua ab eo r̄. Subdit autēz: vel quarūlibet rerum: qz hō si
bi iunctis q̄cūqz necessitudine maxie d3 curā ip̄endere:
fm̄ illud. i. ad Thimo. 5. Sigs suos r̄ maxime domestico-
rū curā non h3: fidē negauit. Quibus tñ p̄currentibus p̄si-
derandū restat: vtz aliqs tantaz necessitates patiat q̄ nō
in p̄mptu appareat quō ei possit aliter subueniri. r̄ in tali
casu teneat ei opus mie impendere. si autē in p̄mptu appa-
reat quō aliter ei subueniri possit: vel per seipsum: vel per
aliā p̄sonā magis coniunctam: aut maiore facultatē hñtēz
nō teneat ex necessitate indigenti subuenire ita q̄ nō faciē-
do peccet: q̄uis si subuenierit ex tali necessitate laudabili-
ter faciat. Unde aduocatus nō teneat semp̄ cause paupēz
p̄cociū p̄stare: sed solū concurrentibus conditionibus
p̄dictis: alioquin oporteret euz oīa alia negocia p̄termittē-
tere r̄ solis causis paupēz iuuandis intendere. Et idēz di-
cendū ē de medico q̄stū ad curatiōnē pauperum. C. Ad p̄
q̄ d̄s: q̄ q̄n̄ asinus iacet sub onere non p̄t ei aliter subue-
niri in casu isto nisi p̄ adueniētes subueniat. r̄ iō tenentur
iuuare non aut teneant si possent aliūde remediū asserri.